

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI VE YÖNETİMİ PROGRAMI**

**ANTALYA AKSEKİ İLÇESİNDE BULUNAN
DÜĞMELİ EVLERİN KORUNMASI VE YÖNETİMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF GİRGİN

İSTANBUL, 2020

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI VE YÖNETİMİ PROGRAMI**

**ANTALYA AKSEKİ İLÇESİNDE BULUNAN
DÜĞMELİ EVLERİN KORUNMASI VE YÖNETİMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ELİF GİRĞİN
180203001**

**Danışman
Prof. Dr. M. Bülent ULUENGİN**

İSTANBUL, 2020

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mimarlık Anabilim Dalı, Kültürel Mirasın Korunması Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı'nda 180203001 numaralı **ELİF GİRGİN**'in hazırladığı "**Antalya Akseki İlçesinde Bulunan Düğmeli Evlerin Korunması ve Yönetimi**" konulu **Yüksek Lisans Tezi** ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI**, 22/07/2020 Çarşamba günü saat 13:00'da Çevrimiçi Video Görüşmesi ile yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezini **KABULÜNE/REDDİNE* OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

Düzeltilme verilmesi halinde:

Adı geçen öğrencinin Tez Savunma Sınavı [...]/.../20..., tarihinde, saat da yapılacaktır.

Tez adı değişikliği yapılması halinde :

Tez adının
.....
..... şeklinde değiştirilmesi uygundur.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ (*)	İMZA
Prof. Dr. Mehmet Bülent ULUENGİN	KABUL	
Prof. Dr. Suphi SAATÇI	KABUL	
Dr. Öğretim Üyesi Alidost ERTUĞRUL	KABUL	

BEYAN/ ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Elif GİRĞİN

İmza

TEŐEKKÜR

Tez yazım sürecinde bilgisi ve desteği ile beni yönlendiren, yardımlarını esirgemeyen değerli tez danışmanım Prof. Dr. M. Bülent ULUENGİN'e, Akseki ve çevresinde yapılan çalışmalar ile yardımcı olan Akseki Belediyesi'ne, belediye bünyesinde çalışan Mehmet SOYLU'ya ve çalışmanın başlangıç aşamasında destek olan Mimar Eyüp DOĞAN'a, tüm arazi gezilerinde bana yardımcı olan yakınlarım Cengiz GİRGIN, Hilal Şule ARSLAN, Serdal GİRGIN, Furkan GİRGIN, Yunus Emre GİRGIN ve Adalet GİRGIN'e teşekkürlerimi sunarım.

Elif GİRGIN

İmza

Anne ve Babam'a...

ANTALYA AKSEKİ İLÇESİNDE BULUNAN DÜĞMELİ EVLERİN KORUNMASI VE YÖNETİMİ

ÖZET

Kırsal mimari, gelecek kuşaklara aktarılan ve yörenin konum, coğrafya, ekonomi, iklim, malzeme gibi özelliklerine göre değişkenlik gösteren yerleşme biçimidir. Halkın kendi olanaklarıyla inşa edilen, çevre ile ilişkili, ortam koşullarına uyumlu ve geleneksel kimliği ön planda olan kırsal mimari; kültürel değerlerimizin önemli örneklerindedir. Günümüzde birçok sorunla karşı karşıya oldukları için bu yapıları korumaya ihtiyaç duyulmuştur. Bu sayede koruma ve yönetim bilinci önem kazanmaya başlamıştır. Bölgede fazlaca bulunan taş ve ahşap hatıllarla yapılan Düğmeli Ev'ler, adını yapım ile teknik özelliğinden almıştır. Yıkılmış, harap veya yanlış onarımlarla özgünlüğünü yitirmiş durumda olan geleneksel doku bazı mahallelerde ise teknolojiye yenik düşmüştür. Bulunduğu konum ve çevreye göre farklı özellikler gösteren Düğmeli Evler için bazı bölgelerde koruma çalışmalarına başlanmış olmasına karşın, halen alt yapı oluşturulmamış olan köy ve mahalleler de mevcuttur. Bu çalışmada Akseki ve yakın çevresinde bulunan farklı durumlardaki mahalleler seçilmiştir. Seçilen çalışma alanlarına önerilen koruma ile ayakta kalan yapıların ömrünün uzatılması, yönetim modeli ile de yörenin ve halkının kalkınması, bu evlerin gerekli değeri görmesi ve tanıtılması hedeflenmiştir. Tarihi dönemlere tanıklık etmesinden dolayı önemli bir coğrafyada bulunan Düğmeli Evler'in kırsal mimarisinin ve tekniğinin sürdürülebilir olması ancak koruma ve yönetimle sağlanabilecektir. Bu yöntemlerle kırsal doku devamlılığı ve kullanıcılar tarafından kültürel değer olarak görülmesi, koruma bilincinin artması hedeflenmiştir.

Anahtar kelimeler; Akseki, Düğmeli Evler, Kırsal Mimari, Geleneksel Doku, Koruma ve Yönetim,

CONSERVATION AND MANAGEMENT OF ‘BUTTONED HOUSE IN AKSEKİ, ANTALYA

ABSTRACT

Rural architecture is a form of settlement that is transferred to future generations and varies according to the characteristics of the region such as location, geography, economy, climate, and material. Rural architecture is one of the important examples of our cultural values, which are built by the people's own means, are related to the environment, are compatible with the environmental conditions, and have a traditional identity. Conservation has been needed over time, as they faced many problems. Thus, conservation and management's consciousness has gained importance. In this thesis, has been selected villages and districts with different examples in Akseki and around Akseki. Button houses have been built with stone and wooden beams, which are abundant in the region, got their name from the construction and technical features. This traditional texture which is dilapidated, losing originality owing to wrong renovations, has been defeated to technology today. Conservation works have been initiated for Button Houses, which differ according to their location and environment. Nevertheless, some villages and districts have not conservation plans in Akseki. With the proposed protection, it is aimed to extend the life of the undamaged structures. With the management model, it is aimed to develop the region and its people, to see the necessary value and to promote the houses. The sustainability of the architecture and technique of the Button Houses, which are located in important geography due to the fact that they witness the historical periods, can only be achieved by conservation and management. With these methods, it is aimed that the rural texture is continuity and seen as cultural value by the users.

Key Words; Akseki, Buttoned Houses, Rural Architecture, Traditional texture, Conservation and Management.

ÖNSÖZ

Düğmeli Evlerin korunması üzerine hazırlanan bu çalışmanın nedeni; memleketim olan Akseki ve çevresindeki bu değerli kırsal dokunun gün geçtikçe yok olması ve gerekli çalışmalara çok geç başlanılmış olmasıdır. Bir kültürün unutulmasını engellemeye yardımcı olması amaçlanan bu tezde, Düğmeli Evlerin günümüzdeki sorunları belirlenerek, çözümleri için koruma ve yönetim modeli önerilmiştir. Bölgede halen sürdürülen çalışmalara veri olarak kullanılmasını sağlamak, tüm kullanıcılar için koruma bilincine dikkat çekmek, bölgenin kalkınmasına destek olmak hedeflenmiştir.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ.....	viii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR	xix
GİRİŞ	1
1. ANTALYA İLİ AKSEKİ İLÇESİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ	3
1.1. KONUMU.....	3
1.2. COĞRAFİ VE FİZİKSEL YAPISI.....	5
1.3. TARİHÇESİ	10
1.4. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	12
1.5. DEMOGRAFİK YAPISI	15
1.6. BÖLGENİN TURİZM POTANSİYELİ	16
2. KIRSAL MİMARİ VE KORUMA YÖNTEMLERİ.....	18
2.1. KIRSAL MİMARİ TANIMI.....	18
2.2. KIRSAL MİMARİ ÖZELLİKLERİ	19
2.3. KIRSAL MİMARİ ÖRNEKLERİ.....	21
2.3.1. Pagoneri Geleneksel Köyü, Yunanistan	21
2.3.2. İğmeli Evler, Kırklareli.....	23
2.3.3. Taraklı Evleri, Sakarya	24
2.4. DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE KIRSAL MİMARİNİN KORUNMASI....	26
2.4.1. Dünya'da Kırsal Mimarinin Korunması	27
2.4.2. Türkiye'de Kırsal Mimarinin Korunması	28
3. DÜĞMELİ EVLERİN GENEL VE TEKNİK ÖZELLİKLERİ	30
3.1. TANIMI.....	30
3.2. DÜĞMELİ EVLERDE KULLANILAN MALZEMELER VE YAPISAL-TEKNİK ÖZELLİKLER.....	30

3.3. DÜĞMELİ EVLERİN YAPIM TEKNİKLERİ.....	32
3.3.1. Temel	32
3.3.2. Taş Duvar	32
3.3.3. Hatıl	37
3.3.4. Dış Duvar Yüzeyi.....	38
3.3.5. İç Sıva	39
3.3.6. Çatı.....	40
3.3.7. Cephe Özellikleri	40
3.3.8. Plan ve Mekânsal Özellikleri.....	41
3.3.9. Evlerin Konumlanması	42
3.4. AKSEKİ VE ÇEVRESİNDE BULUNAN DÜĞMELİ EVLERİN GÜNÜMÜZ DURUMLARI.....	43
3.4.1. Akseki	43
3.4.2. Belenalan	51
3.4.3. Cevizli	58
3.4.4. Değirmenlik.....	67
3.4.5. Sarıhacılar	76
4. KIRSAL MİMARİ ÖRNEĞİ DÜĞMELİ EVLERİN KORUNMASI VE YÖNETİMİ.....	83
4.1. ALAN İLE İLGİLİ SORUNLAR VE OLUMLU YÖNLER.....	83
4.2. ÇALIŞMA ALANININ KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER	85
4.2.1. Tek Yapı Koruması	86
4.2.2. Çevre Ölçeğinde Koruma	87
4.3. YÖNETİM MODELİ ÖNERİSİ	89
4.3.1. Yönetim Modelinin Amaç ve Hedefleri	91
4.3.1.1. Kısa Vadeli Hedefler	92
4.3.1.2. Uzun Vadeli Hedefler	93
5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	95
EKLER.....	99
ÖZGEÇMİŞ.....	106

Kaynağı belirtilmeyen tüm fotoğrafların çekimi tarafıma aittir.

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 : Antalya ilçeler haritası (URL1).	3
Şekil 1.2 : Akseki haritası (Antalya Valiliği, 2010)	4
Şekil 1.3 : Gidengelmez Dağı (2019)	5
Şekil 1.4 : Ak Dağ (2019).....	5
Şekil 1.5 : Değirmenlik Yaylası (2019)	6
Şekil 1.6 : Süleymaniye Yaylası (2019)	6
Şekil 1.7 : Akseki jeoloji haritası (Hadimli, 2008).....	7
Şekil 1.8 : Teke Beli Geçidi (2019).....	8
Şekil 1.9 : Akseki topoğrafya ve kaynaklar haritası (Hadimli, 2008).....	9
Şekil 1.10 : Antalya bölgesinin antik dönem haritası (Karayazı, 2015).....	10
Şekil 1.11 : Eski dönemlerde Akseki’de yerleşim (Akseki Belediyesi Arşivi)	11
Şekil 1.12 : Eski dönemlerde Akseki’de yerleşim (Akseki Belediyesi Arşivi)	12
Şekil 1.13 : Akseki ormanları ve korunan alanlar (Durak, 2015)	13
Şekil 1.14 : Çam Ağacı (2019)	14
Şekil 1.15 : Meşe Ağacı (2019)	14
Şekil 1.16 : Akseki ormanları (2019).....	14
Şekil 1.17 : Akseki değerler haritası (Manav, 2018)	17

Şekil 2.1 : Kültür ve ihtiyaçlara göre kırsal mimarinin şekillenışı (Rapoport,1969)	20
Şekil 2.2 : Kültür ve ihtiyaçlara göre kırsal mimarinin şekillenışı (Rapoport,1969)	21
Şekil 2.3 : Pagoneri geleneksel evleri (URL-5)	22
Şekil 2.4 : Pagoneri geleneksel evleri (URL-5)	22
Şekil 2.5 : İğmeli Evler (Eres, 1999)	23
Şekil 2.6 : Taraklı tarihi evleri (İBB-Bimtaş Arşivi)	24
Şekil 2.7 : Taraklı tarihi evleri (İBB-Bimtaş Arşivi)	24
Şekil 2.8 : Taraklı tarihi evleri (İBB-Bimtaş Arşivi)	25
Şekil 2.9 : Taraklı tarihi evleri (İBB-Bimtaş Arşivi)	25
Şekil 2.10 : Kırsal mimari mirasın korunması ile ilgili çeşitli düzenlemeler, sözleşmeler(Akgün, 2013)	27
Şekil 3.1 : Cephede düğmelerin(hatılların)görüldüğü Düğmeli Ev örneği (2020)	30
Şekil 3.2 : Ahşap birimlerin olduğu Düğmeli Ev örneği (2019)	31
Şekil 3.3 : Taş duvar örneği (2019)	32
Şekil 3.4 : Kuru duvar örme tekniği (Manav,2018)	33
Şekil 3.5 : Kuru duvar örme tekniği uygulaması (2019)	33
Şekil 3.6 : Duvar kesiti (Günay,2017)	34
Şekil 3.7 : Piştuvan uygulaması (2020)	34
Şekil 3.8 : Kuru duvar örme tekniği (duvar kesiti, Günay, 2017)	34
Şekil 3.9 : Sarıhacılar Mahallesi (2019)	35
Şekil 3.10 : Kuru duvar tekniği (2019)	35
Şekil 3.11 : Horasan tekniği örneği (2019)	36
Şekil 3.12 : Çivileme tekniği örneği (2019)	36

Şekil 3.13 : Hatıl birleşim detayı (Günay, 2017)	37
Şekil 3.14 : Uygulanan hatıl birleşim detayı (2019)	37
Şekil 3.15 : Değirmenlik Mahallesi dış duvar yüzeyi örneği (2019).....	38
Şekil 3.16 : Dış duvar örneği (2019)	39
Şekil 3.17 : Cevizli Mahallesi iç sıva örneği (2019)	39
Şekil 3.18 : Harap haldeki yapıda görülen çatı detayı (2019)	40
Şekil 3.19 : Eski dönemde Değirmenlik Mahallesinde cephe özellikleri ve çatı görünümü (Manav,2018)	41
Şekil 3.20 : Belenalan'da Evlerin Dağılışı Durumu (2019)	42
Şekil 3.21 : Cevizli'de Evlerin Dağılışı Durumu (2019)	42
Şekil 3.22 : Tüm çalışma alanlarında bulunan evlerin konumlanma şekilleri	43
Şekil 3.23 : Akseki'de korumaya alınan yapı ve bahçesi (2019)	44
Şekil 3.24 : Müdahale edilmemiş ve terkedilmiş yapının durumu (2019).....	44
Şekil 3.25 : Müdahale edilmemiş ve terkedilmiş yapının iç bölümü (2019)	44
Şekil 3.26 : Akseki Merkez Tescil Haritası (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)	45
Şekil 3.27 : Tescilli yapı örneği (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)	46
Şekil 3.28 : Tescilli yapı örneği (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)	46
Şekil 3.29 : Tescilli yapı örneği (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)	46
Şekil 3.30 : Tescilli yapının günümüz durumu (2019)	47
Şekil 3.31 : Tescilli yapı örneği (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)	47
Şekil 3.32 : Tescilli yapının günümüz durumu (2019)	47
Şekil 3.33 : Tescilli yapının günümüz durumu (2019)	48
Şekil 3.34 : Akseki Düğmeli Evler için yapılan tabela (2020)	49

Şekil 3.35 : Akseki Antik İpek Yolu (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)	50
Şekil 3.36 : Akseki’de bulunan Düğmeli Evler’in durum tablosu	50
Şekil 3.37 : Belenalan Mahallesi genel görüntüsü (2019)	51
Şekil 3.38 : Belenalan Mahallesi Düğmeli Ev örneği (2019)	51
Şekil 3.39 : Belenalan Mahallesi Düğmeli Ev örneği (2019)	52
Şekil 3.40 : Belenalan Mahallesi tarihi çarşı alanı (2019)	52
Şekil 3.41 : Belenalan Mahallesi orta durumda Düğmeli Ev örneği (2019)	53
Şekil 3.42 : Belenalan Mahallesi kötü durumda Düğmeli Ev örneği (2019)	53
Şekil 3.43 : Belenalan Mahallesi tescilli yapı örneği(İlkokul Binası) (2019)	54
Şekil 3.44 : Belenalan Mahallesi tescilli yapı örneği (Geleneksel Köy Cami, 2019)	54
Şekil 3.45 : Belenalan Mahallesi tescilli yapı örneği(Geleneksel Köy Camisi, 2019)	55
Şekil 3.46 : Belenalan Mahallesi tescilli yapı örneği (Geleneksel Köy Camisi, 2019)	55
Şekil 3.47 : Belenalan Mahallesinde yeni yapılan betonarme yapı (2019)	56
Şekil 3.48 : Belenalan Mahallesinde yeni yapılan betonarme yapı (2019)	56
Şekil 3.49 : Mahalle yolları ve ev ilişkisi (2019)	57
Şekil 3.50 : Belenalan Mahallesi’nde bulunan Düğmeli Evler’in durum tablosu	57
Şekil 3.51 : Cevizli Mahallesi 1934 yılına ait görünümü (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)	59
Şekil 3.52 : Cevizli Mahallesi Tescil Haritası (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)	59

Şekil 3.53 : Tescilli yapı örneği (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005).....	60
Şekil 3.54 : Tescilli yapının günümüz durumu (2019).....	60
Şekil 3.55 : Tescilli yapı örneği (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005).....	61
Şekil 3.56 : Tescilli yapının günümüz durumu (2019)	61
Şekil 3.57 : Tescilli yapı örneği (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005).....	62
Şekil 3.58 : Tescilli yapının günümüz durumu (2019).....	62
Şekil 3.59 : Tescilli yapı örneği (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005).....	62
Şekil 3.60 : Tescilli yapının günümüz durumu (2019).....	63
Şekil 3.61 : Müdahale edilmiş düğmeli ev örneği (2019).....	63
Şekil 3.62 : Müdahale edilmiş düğmeli ev örneği (2019).....	63
Şekil 3.63 : Harap haldeki Düğmeli Ev örneği (2019)	64
Şekil 3.64 : Harap haldeki Düğmeli Ev örneği (2019)	64
Şekil 3.65 : Kötü durumdaki Düğmeli Ev örneği (2019)	64
Şekil 3.66 : Harap durumdaki Düğmeli Ev örneği (2019).....	65
Şekil 3.67 : Cevizli’de korumaya alınan sokak görüntüsü (2019)	65
Şekil 3.68 : Cevizli’de korumaya alınan sokak görüntüsü (2019)	66
Şekil 3.69 : Cevizli’de bulunan Düğmeli Evler’in durum tablosu.....	66
Şekil 3.70 : Düğmeli Evler’in en çok bulunduğu bölge (2020).....	67
Şekil 3.71 : Yıkılmış ve kullanılmayan harap durumdaki Düğmeli Evler (2020)....	67
Şekil 3.72 : Yıkılmış durumdaki Düğmeli Ev örneği (2020).....	68
Şekil 3.73 : Eklenti ile genişletilen Düğmeli Ev örneği (2020)	68
Şekil 3.74 : Değirmenlik eski köy camisi günümüz durumu (2019)	69
Şekil 3.75 : Değirmenlik eski köy camisi günümüz durumu (2019)	69

Şekil 3.76 : Tescilsiz yapıya yapılan müdahaleler ve günümüz durumu (2019) ...	70
Şekil 3.77 : Düğmeli evlerin yerine tercih edilen çok katlı betonarme yapı örneği (2019)	70
Şekil 3.78 : Kötü durumdaki Düğmeli Ev örneği (2020)	71
Şekil 3.79 : Tescilsiz yapının günümüz durumu (2019).....	71
Şekil 3.80 : Az sayıda kalan yapı gurubunun günümüz durumu (2019)	71
Şekil 3.81 : Az sayıda kalan yapı gurubunun günümüz durumu (2019)	72
Şekil 3.82 : Kullanılmayan kötü durumdaki Düğmeli Ev örneği (2019)	72
Şekil 3.83 : Kullanılmayan harap durumdaki Düğmeli Ev örneği (2019).....	72
Şekil 3.84 : Kullanılmayan harap durumdaki Düğmeli Ev örneği-misafirhane (2019)	73
Şekil 3.85 : Kullanılmayan yapının yıkılarak yok edilmiş son hali (2020)	73
Şekil 3.86 : Yeni yapılan köy yolları (2020)	74
Şekil 3.87 : Yayla evleri (2019).....	75
Şekil 3.88 : Değirmenlik Mahallesinde bulunan Düğmeli Evler'in son durumu ...	75
Şekil 3.89 : Yeniden inşa edilen Düğmeli Ev örneği (2019)	76
Şekil 3.90 : Bahçe duvarı inşası devam eden Düğmeli Ev örneği (2019).....	77
Şekil 3.91 : Yapımı devam eden Düğmeli Ev örneği (2019).....	77
Şekil 3.92 : Sarıhacılar Mahallesi mevcut Düğmeli Ev örneği (2019)	77
Şekil 3.93 : Geleneksel zemin dokusunun devam ettiği sokak görünümü (2019) ...	78
Şekil 3.94 : Yıkılmış ve malzemeleri tekrar kullanılacak Düğmeli Ev örneği (2019)	78
Şekil 3.95 : Özgün duvar yapım tekniği örneği (2019)	79

Şekil 3.96 : Mahallenin genel durumu ve yeni yapılan Düğmeli Evler (2019)	79
Şekil 3.97 : Yol kenarlarındaki duvarların son hali (Akseki Belediyesi)	80
Şekil 3.98 : Kervan yolu günümüz durumu (Akseki Belediyesi)	80
Şekil 3.99 : Kervan yolu günümüz durumu (2019).....	81
Şekil 3.100 : Kervan yolu günümüz durumu (2019)	81
Şekil 3.101 : Sarıhacılar'da bulunan Düğmeli Evler'in durum tablosu	82
Şekil 4.1 : Karadağ Mağarası (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)	88
Şekil 4.2 : Söyler Kalesi (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)	88
Şekil 4.3 : Akseki Antik Yol-İpek yolu (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)	89
Şekil 4.4 : Köy Tasarım Rehberi (Bozyel Karahan, 2019).....	90
Şekil 4.5 : Düğmeli Evler için Yönetim Modeli Önerisi	91
Şekil 5.1 : Çalışma alanlarındaki genel durum tablosu	95

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
cm	Santimetre
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
km	Kilometre
m	Metre
s.	Sayfa/sayfalar
vb.	Ve benzeri
y.y.	Basım yeri yok
yy	Yüzyıl
3R	Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon

GİRİŞ

Kültürel mirasın korunması ve geleneksel mimarinin devamlılığı için, çalışma bölgesinin çevresi, coğrafyası, sosyal ve ekonomik durumu gibi kavramlarla bütün olarak ele alınması ile alan yönetimi kavramı son yıllarda ortaya çıkmıştır. Birçok alanda uygulanmaya başlanan alan yönetimi, kırsal ve geleneksel mimaride de ele alınmaya başlanmıştır. Bu sayede bütüncül koruma anlayışı ile değerlendirme yapılarak alan dokusunun sürdürülebilirliğine katkı sağlanmaktadır.

Toroslarda bulunan Akseki ve ilçelerinin tümünde geleneksel ve kırsal konut mimarisinde, ağırlıklı olarak taş ve ahşap malzeme kullanılmıştır. Bulunduğu coğrafi konumda kayalık zemin ve çam, sedir, meşe gibi büyük ağaçlı ormanlar fazlaca bulunmaktadır. Taşıyıcıları ve ana malzemesi taş ile şekillenip ahşap hatıllarla desteklenen, yağma sistemli, ince ahşap işçiliklere sahip sivil mimari örneği olan düğmeli evler; halen bölgenin eski kent dokusunu yansıtmaya devam etmektedir. Bu yüzden kırsal mimari özelliklerini taşıyan Düğmeli Evler, zamanla koruma gereksinimi duyulan kültürel miras öğelerimizden olmuştur.

Bu tezde Düğmeli evler için koruma ve yönetim planı önerilerek, günümüze kadar özgünlüğünü yitirmeden gelen evlerin, yapısal ve kültürel sürekliliğinin devam etmesine katkı sağlamak hedeflenmiştir. Bu sayede hem yerli halkın hem de ziyaretçilerin aynı bilinçle korumaya destek vermeleri öngörülmüştür. Koruma ve yönetim planı sayesinde onarım, bakım, bölgenin ekonomik kalkınması, ziyaretçi faaliyetleri gibi uygulama önerileri düzenlenmiş olacaktır. Teknoloji ve üretimin hızlı gelişmesiyle cazip hale gelen büyük şehirlerde yaşama ve şehirlere göçün artması, geleneksel ve kırsal mimariyi korumayı daha önemli kılmıştır. Bu olumsuz durumlara rağmen günümüze kadar ayakta kalabilmiş olan Düğmeli Evler, buldukları bölge şartlarına uyum sağlayarak kırsal mimari özelliğini korumayı başarmıştır.

Akseki ve yakın çevresindeki Düğmeli Evlerin tescil sayıları, ekonomik durumlara göre şekillenişleri, yöreye göre farklı konumlanma biçimleri, mahallelerin

birbiriyle bağlantıları ve ana yoldan ulaşılabilirlik gibi kriterleri göz önünde bulundurularak çalışma alanları ve sınırları belirlenmiştir. Seçilen çalışma alanlarında yeni uygulama, harap, müdahale edilmiş, korumaya alınmış evler gibi farklı türde örnekler bulunmaktadır.

Bu tez çalışması için öncelikle Akseki Belediyesinin kendi bünyesindeki arşiv bilgilerine ve kaynaklarına ulaşarak ilçe hakkında bilgiler, eski fotoğraflar alınacaktır. Belediye tarafından yapılan alan çalışmaları, analiz paftaları ile ayakta kalan Düğmeli Evler'in sayısı ve durumları tespit edilecektir. Belirlenen mahallelerin son durumlarını belgelemek için tüm evlerin fotoğrafları çekilecektir. Kendi içlerinde değişkenlik gösteren bu evler, sağlamlık, malzeme durumu gibi ölçütlere göre değerlendirilecektir. Böylece genel ihtiyaç ve özellikler ile genel kullanıcılar ortaya çıkarılarak alan yönetimi planı önerisi hazırlanacaktır. Oluşturulan alan yönetim önerisi için daha önce yazılan ve farklı alanlardaki (kırsal, arkeolojik, vb.) alan yönetim planları, kırsal mimari ile ilgili yüksek lisans, doktora tezleri, makale kaynak taraması yapılacaktır. Akseki ilçesi için yazılan kitap ve dergilere ulaşarak bilgiler alınacaktır. Antalya ilindeki Ormana ve Elmalı'da bulunan Düğmeli Ev'ler için yazılan kitaplara ulaşarak genel ve teknik bilgiler elde edilecektir. Kırsal mimari örneği olmasından dolayı kırsal mimari ve Türkiye'deki koruma yöntemleri hakkında bilgiler verilecektir. İnternet üzerinden gazete arşivlerine bakılarak bölge hakkında yapılan haber ve manşet taraması yapılacaktır. Yabancı kaynaklı tez ve makaleler ile kırsal mimari ve dünyadaki örnekler ile kırsal mimariyi koruma hakkında araştırmalar ilgili bilgiler toplanacaktır.

Tüm veriler sonucunda bütüncül bir anlayış ile koruma ve yönetim önerisi planlanacaktır. Bu sayede alanın güçlü ve zayıf özellikleri, potansiyelleri, kullanıcıları ve olumsuz yönleri belirlenerek koruma için yapılan çalışma önerisi tamamlanmış olacaktır.

1. ANTALYA İLİ AKSEKİ İLÇESİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

1.1. KONUMU

Anadolu'nun güneybatısında bulunan il, aynı adı taşıyan körfezin kuzeybatı ucuna kurulmuştur. İlin kara sınırlarını Toros dağları oluşturmaktadır. Güneyinde Akdeniz, doğusunda Mersin, Konya, Karaman, batısında Muğla, kuzeyinde ise Isparta ve Burdur illerine komşudur.¹ Şekil 1.1'de Akseki ve diğer tüm komşu ilçeler görülmektedir.

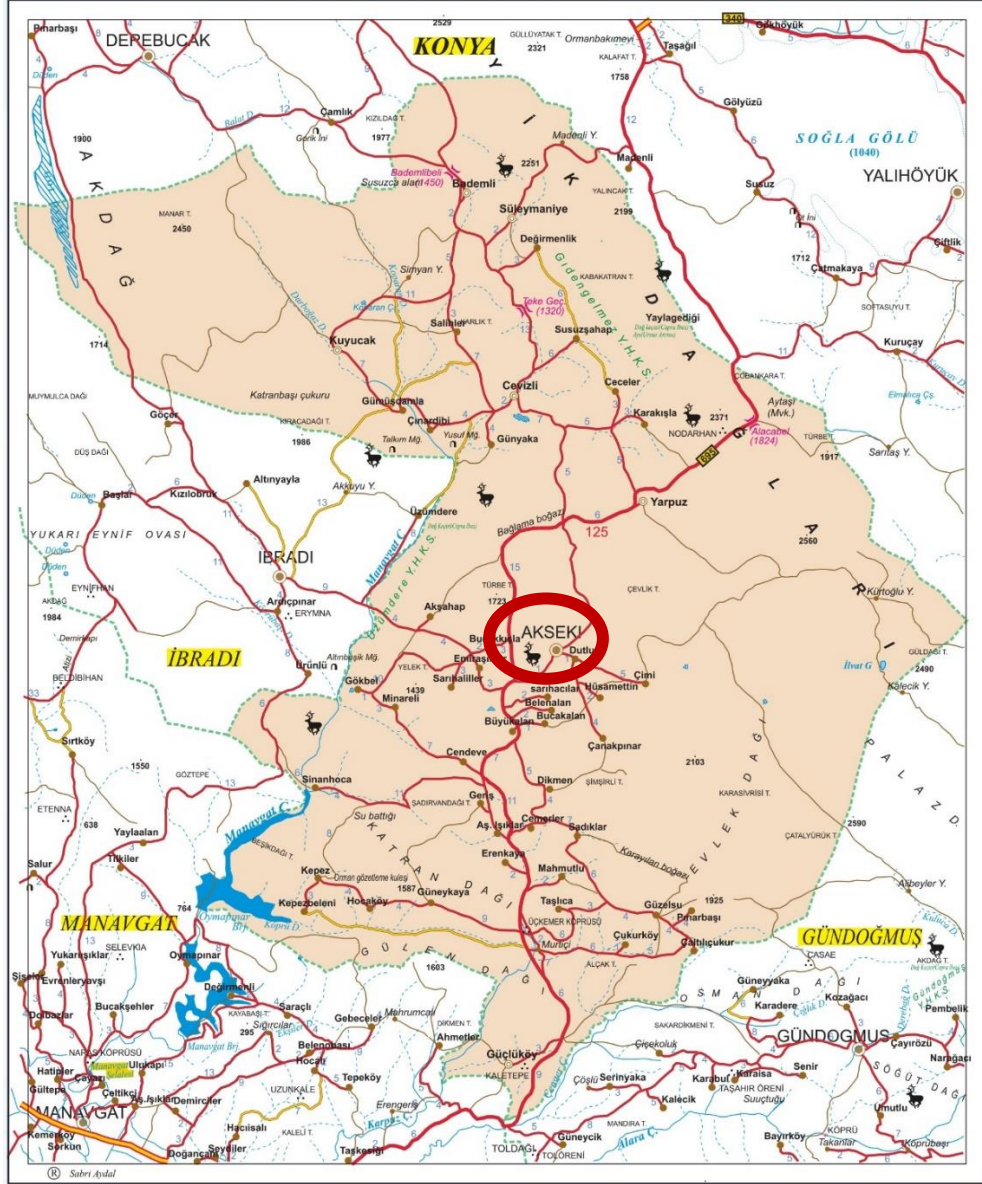
Şekil 1.1 Antalya ilçeler haritası (URL-1).

Akseki, Manavgat Irmağı'nın doğusunda yer alır. 1285 km² yüzölçümüne sahip olan Akseki ilçesinin doğusunda Bozkır, Gündoğmuş, batı kısmında İbradı, Manavgat, kuzey kısmında Seydişehir, Beyşehir, güney kısmında ise Gündoğmuş ve Manavgat ilçeleri yer almaktadır.(Şekil 1.1) Akseki İlçesinin idari sınırı çoğu yerde doğal sınırlarla da çakışmaktadır. Bu çerçevede araştırma sahasının doğal sınırları kabaca, kuzeyde Ulubelsivrisi Tepe, kuzeydoğuda Gidengelmez Dağları, doğuda Yıldız Dağı ve Tekelik Dağı güneydoğuda Osman Dağı, güneybatıda Gülen Dağı, batıda Manavgat Çayı ve kuzeybatıda ise Kuyucak Dağı olarak çizilebilir.²

¹ Aslı Büyükkal, 'Antalya Yöresi Mimarisinde Ahşap Malzeme Kullanımı', (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi,2019), 6.

² Halil Hadimli, 'Akseki İlçesi'nin Coğrafyası', (Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2008), 1.

Akseki 90'lı yılların başına kadar Korkuteli'nden sonra Antalya'nın en büyük yüzölçümüne sahip ilçesi iken, İbradı'nın Akseki'den ayrılarak ilçe olması sonucu yarı yarıya küçülmüştür.³ Akseki ilçesinin sınırları, konumu, yakın komşuları ve bağlantıları Şekil 1.2 görülmektedir.

Şekil 1.2 Akseki haritası (Antalya Valiliği, 2010)

³ Talat Çelebi, 'Akseki Cemerler Köyü Ahmet Yılmaz Evi Restorasyon Projesi', (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2012), 5.

1.2. COĞRAFİ VE FİZİKSEL YAPISI

Anadolu'nun güney sınırı boyunca Akdeniz'e paralel bir şekilde uzanan Toros Dağları'nın orta kesimlerinde yer alan Akseki ilçesi, etrafında yüksek zirvelerin bulunduğu nispeten düzlük bir ovanın kuzey kenarında yer almaktadır. Toros Sıradağları bölgenin beşeri ve fiziki coğrafya şartlarının oluşumunda büyük etkiye sahiptir. Akseki ve çevresinde yükseltinin kısa mesafelerde hızla değişmesi, bölgede engebeli arazi oluşturmaktadır. Bu da kültürel ve sosyolojik koşulların buna göre şekillenmesine yol açmaktadır. Akseki'nin etrafında yüksekliği 1800m'lerden 3000m'lere kadar değişen çeşitli dağlar bulunmaktadır.⁴ Farklı yükseklikteki dağlardan örnekler aşağıda verilmiştir.

Şekil 1.3 Gidengelmez Dağı (2019)

Şekil 1.4 Ak Dağ (2019)

⁴ Atilla Durak, **Ben Akseki'yim**, (y.y, 2015), 47-48.

Akseki ilçe merkezi, kuzeydoğudan güneybatıya doğru bıçak gibi kesilmiş iki boğazın tam ortasında bulunur. Etrafındaki yükseltilere nispeten daha az engebeli bir uzanım gösteren bu ova bölgede çok yaygın şekilde bulunan kireçtaşlarının çözünmesi sonucunda oluşmuş karstik bir çöküntü ovasıdır. Bölgedeki civar mahalle yerleşmeleri bu gibi düzlükler üzerine kurulmuştur. Ayrıca dağlık kesimlerde birçok yayla yer almaktadır.⁵ Göçebe hayatın olmasından dolayı Akseki ve çevresindeki yaylalarda da düğmeli evler bulunmaktadır. Bu evler yazın burada kalan yöre halkının, hayvancılık ile uğraşırken barınmasını sağlamaktadır.

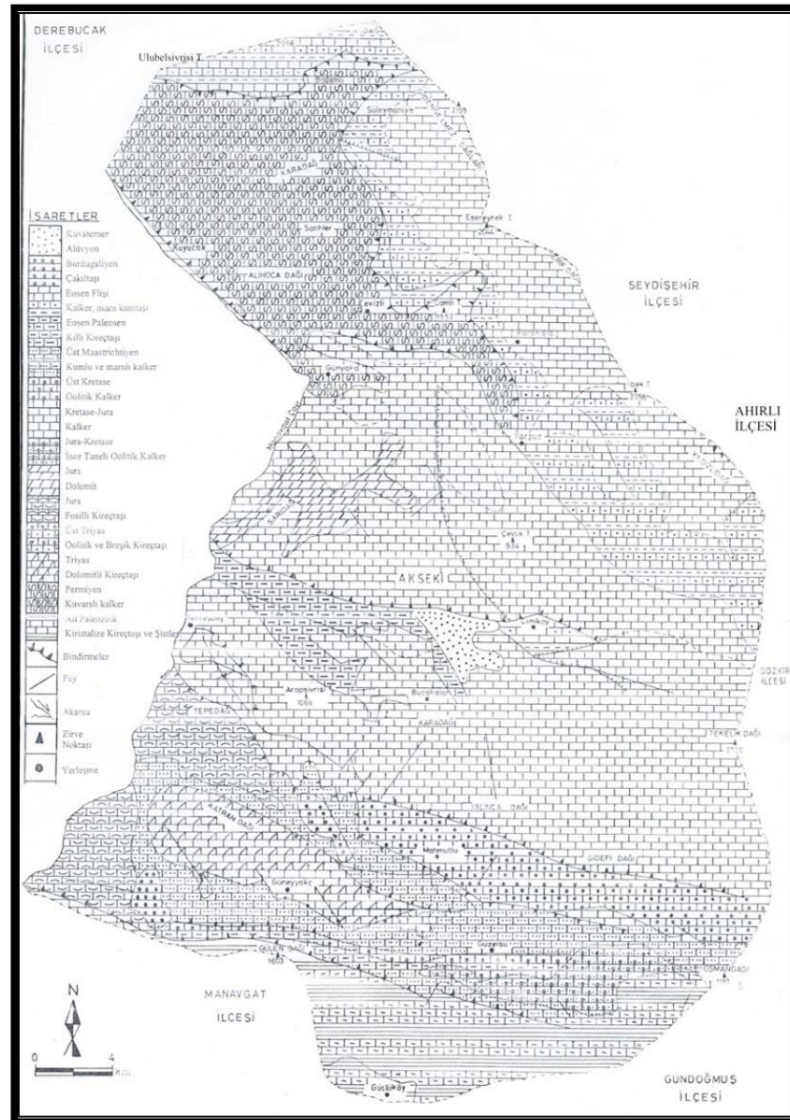
Şekil 1.5 Değirmenlik Yaylası (2019)

Şekil 1.6 Süleymaniye Yaylası. (2019)

⁵ Durak, Ben Akseki'yim, 49, a.g.e.

Akseki İlçesi arazisi genel olarak engebeli bir yapıya sahiptir. Bunun yanı sıra yer şekli birimlerini ayırt ederken dağlık saha olarak tarif edebilecek alanlar, sahasının genellikle kenarlarında yer alır. Akseki ilçesine gerek güneydeki Akdeniz kıyısından gerekse kuzeydeki Beyşehir-Suğla (Seydişehir) oluğundan ulaşım istenirse, kısa mesafelerde önemli yükseltileri aşmak gerekir.⁶ Şekil 1.7’de farklı yükseltiler ve yükseltilere göre ağırlıklı olarak bulunan taş türleri mevcuttur. Bu taş türlerinden uygun olanları Dügmeli Evler’in temel ve duvarlarında kullanılmaktadır.

Şekil 1.7 Akseki jeoloji haritası (Hadimli, 2008).

⁶Hadimli, Akseki İlçesi'nin Coğrafyası, 25, a.g.e.

Taş yönünden zengin olan çalışma alanında, ulaşılabilirliği kolay ve araziye uygun olmasından dolayı ana malzemesi taş olan evler tercih edilmiştir. Toroslardan elde edilen taş malzeme kalker yapıdadır. Akseki'nin topoğrafik şeklini almasında neotektonik hareketler etkili olmuştur. Neotektonik hareketlerin Toros Dağlarını etkilediğinin en önemli kanıtı ise Antalya traverten taraçalarıdır (vadi yamaçlarında görülen basamaklar). Bölgede bu yüksek rakımlı arazilere köyler ve mahalleler konumlanmıştır. Rakım farkının çok olmasından dolayı evlerde biçim farklılığı, konumlanmada ve kat sayılarında değişkenlik görülür. İlçe'nin kuzeyi 1200 m-1300 m arası yükseltiye sahiptir. Güney, Kuzeye göre daha düzlük araziye sahiptir ve ortalama yüksekliği 1000 m civarındadır. Doğu tarafı ise 2250 m yüksekliğe kadar çıkmaktadır. Batı tarafında kalanlar ilçenin düzlük alanlarıdır ve ortalama yükseklik 750 m ile 1000 m arasında değişmektedir.⁷

Şekil 1.8 Teke Beli Geçidi (2019)

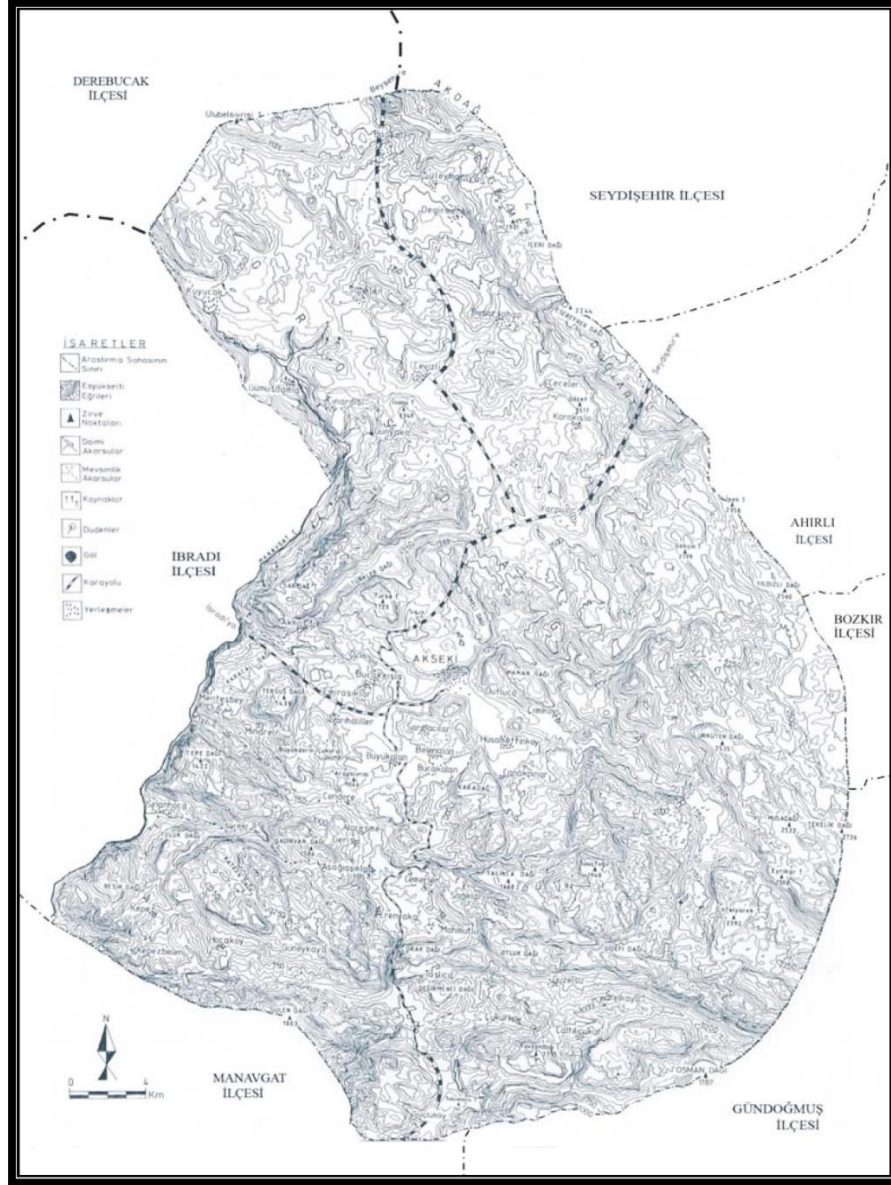
Şekil 1.8'de yüksek rakıma sahip, geçiş ve bağlantı yolu örneklerinden biri görülmektedir. Rakım farkı olan köylerde yollar genellikle bu şekildedir.

Bölgenin karstik özelliğinden dolayı, Akseki ve çevresi yüzey suları bakımından fakirdir. Yağmur suları kireçtaşlarını kolayca aşındırarak, düden adı verilen boşluklardan yeraltına kaçmaktadır. Bu durum, bölgede yeraltı sularını besler.⁸

⁷ Sevim Sezi Karayazı, 'Akseki İlçesi, Belenalan Köyü Kırsal Mimari Doku Özelliklerinin Değerlendirilmesi', (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi,2015), 5-6.

⁸ Durak, **Ben Akseki'yim**, 52, a.g.e.

Ancak yeraltı suları, bölgenin jeolojik özelliği nedeniyle, çok fazla derinlere kaçmakta, Torosların daha alçak kısımlarında ve derin vadilerin yamaçlarında bazen şelale bazen de ufak pınarlar oluşturacak şekilde yeryüzüne çıkmaktadır.⁹

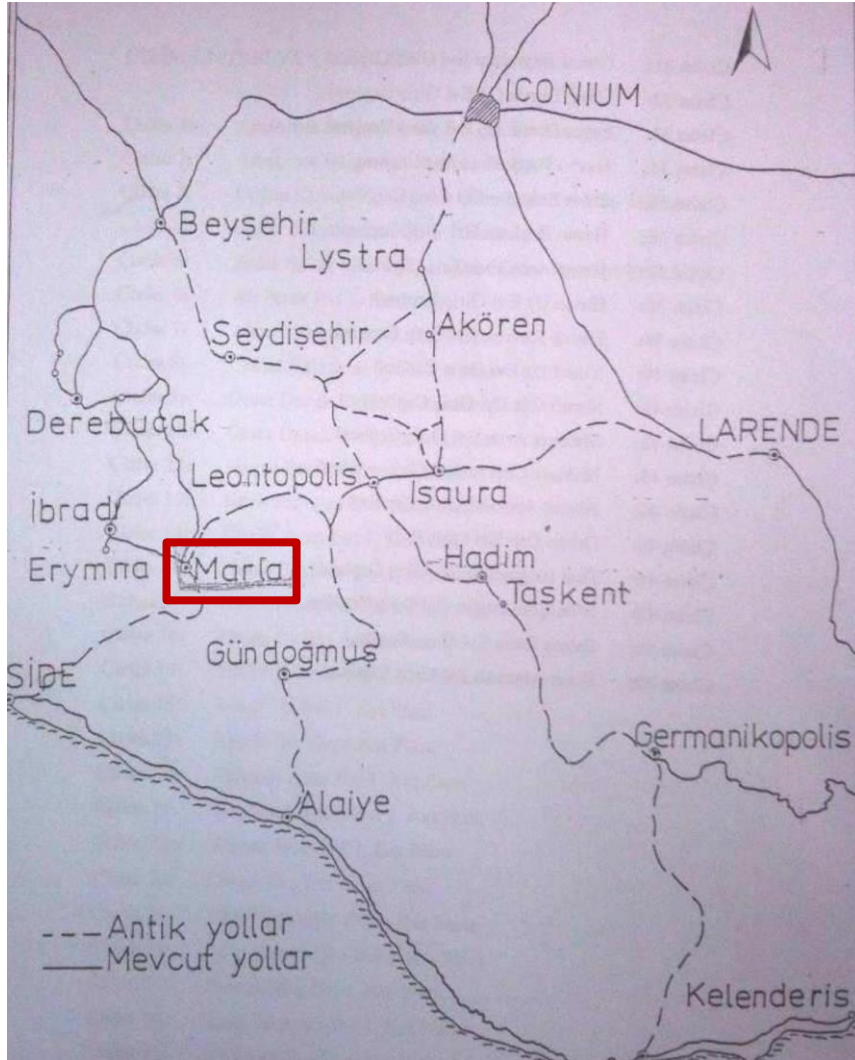
Şekil 1.9 Akseki topoğrafya ve kaynaklar haritası (Hadimli, 2008).

Yukarıda görülen eğrilerde su kaynakları ve pınarlar görülmektedir Köy ve mahalleler su kaynaklarının çevrelerine yerleşerek yaşamaya başlamışlardır.

⁹ Durak, Ben Akseki'yim, 52, a.g.e.

1.3. TARİHÇESİ

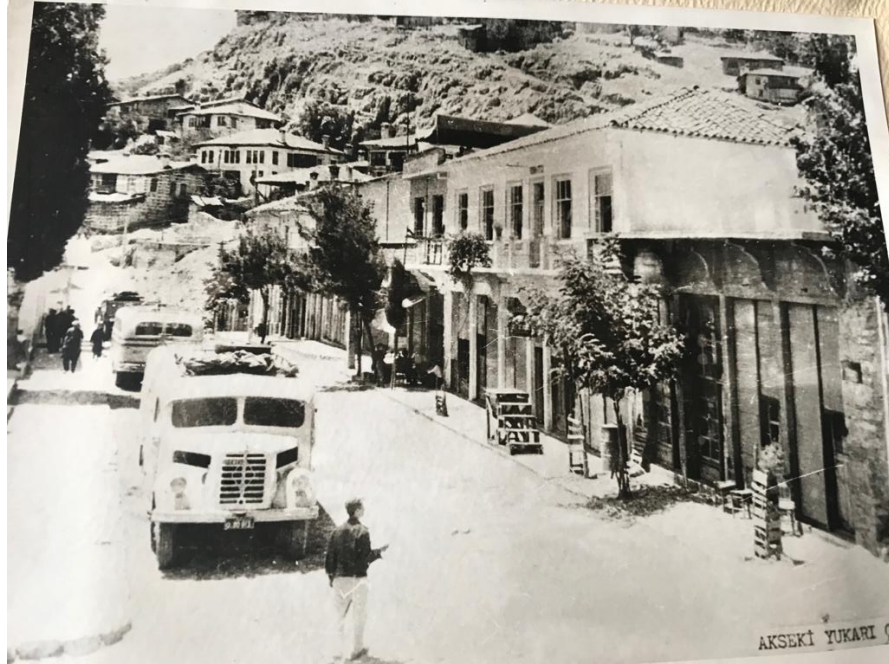
Batı Toroslar'ın zirvesinde 1288 yılında kurulan Akseki İlçesi'nin tarihi, Roma İmparatorluğu dönemlerine kadar uzanmaktadır. Eski adı Marla olan Akseki, Toroslar üzerinde kurulmuştur. Daha sonra Selçuklu ve Osmanlı yönetimine geçen ilçede, Roma İmparatorluğu dönemlerinden bu yana toplumların yaşadığı bilinmektedir. Malazgirt Savaşı'ndan sonra Türk varlığı gün be gün artmış daha çok Oğuzlar'ın Afşar boyuna ait Türkmenler yerleşmiştir.¹⁰ Şekil 1.10'da Akseki (Marla) ve komşularının o dönemdeki konumu mevcuttur.

Şekil 1.10 Antalya bölgesinin antik dönem haritası (Karayazı, 2015)

¹⁰ Url-2

Bölgedeki Türk hâkimiyeti 11. Yüzyılın sonlarına doğrudur. Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurucusu Süleyman Şah tarafından fethedilen ve zaman zaman Bizans hâkimiyetine geçen Akseki yöresi, 1221 yılında Alaeddin Keykubat tarafından Türk yurdu haline gelmiştir. Selçuklulardan sonra Karamanoğulları sınırlarına dahil olan (1373) Akseki, 1422 yılında Gedik Ahmet Paşa tarafından Alanya ile birlikte zapt edilerek Osmanlı topraklarına katılmıştır. 1872 yılında Alanya'dan ayrılarak nahiye haline gelen Akseki 1901 yılında yapılan idari değişiklikle Antalya-Konya eyaleti dahilinde bağımsız bir sancak oluşmuştur. Bölgede Tahtacılar, Yörükler gibi çeşitli gruplar yaşamışlardır. Yörükler; göçebelendir ve davar, sığır, at yetiştirmişlerdir. Barınak olarak kıl çadırda yaşamışlardır. Tahtacılar, ormanlık bölgelerde konargöçer olarak yaşamakta ve Yörükler gibi kıl çadır ve ahşaptan yapılmış kulübelerde oturmuşlardır. Kulübelerin ihtiyaçlara karşılık vermemesi ile mevsim ve topoğrafya koşullarına uygun ev denemeleri yapılmıştır. Bu denemeler sonucunda düğmeli evler şekillenerek son halini almıştır.¹¹

Şekil 1.11 Eski dönemlerde Akseki'de yerleşim (Akseki Belediyesi Arşivi)

¹¹ Karayazı, Akseki İlçesi, Belenalan Köyü Kırsal Mimari Doku Özelliklerinin Değerlendirilmesi, 7-8, a.g.e.

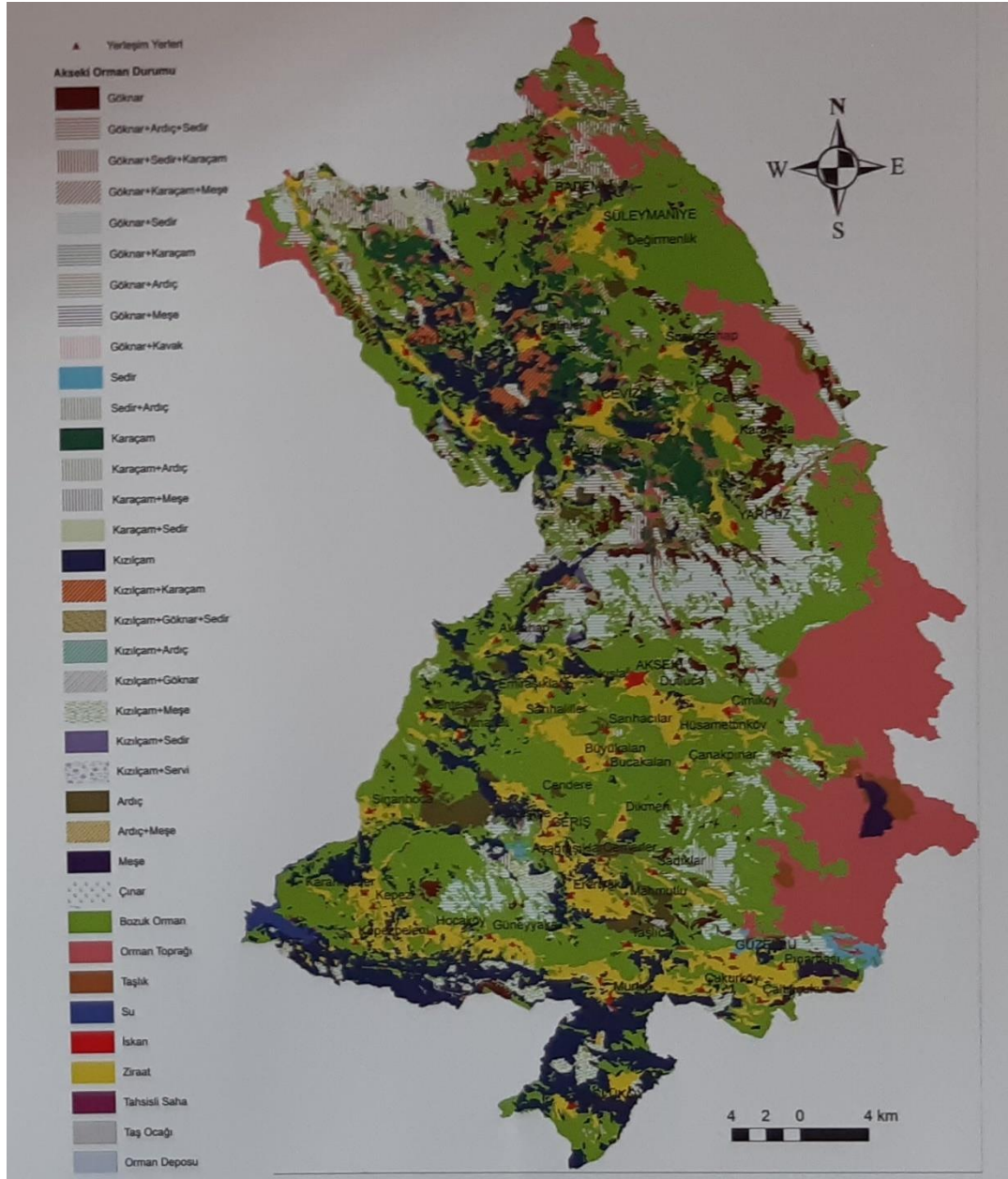

Şekil 1.12 Eski dönemlerde Akseki’de yerleşim ve evlerin dağılışı (Akseki Belediyesi Arşivi)

1.4. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

Akseki İlçesi, Manavgat Irmağı’nın oluşturduğu büyük bir vadi ile Toroslar’ın genel yapısına uygun engebeli ve dağlık görünümüne sahiptir. Arazinin büyük çoğunluğu sedir, çam ve köknar ağaçları ile kaplı olup, yer yer Akdeniz tipik bitki örtüsü olan maki türü bodur ağaçlara rastlanmaktadır. İlçe Akdeniz iklimi ve karasal iklimin etkisindedir. İlçe sınırları içerisinde kayıtlı 1501 doğal (yabani) bitki mevcuttur. Ayrıca doğal alanlarda yapılan çalışmalarda 59 kültür bitkisine rastlanılmıştır. Adaçayı, kuzu göbeği, andız, ayıt, ısırğan, incir kekiği, ısırğan, karadiken, karamuk, katran-sedir, kediotu, katran ağacı, kekik, kızılçık, çöre, kuşburnu, yarpuz ve murt bölgede yetişen bitki çeşitlerindedir. Akseki ormanları çok sayıda orman ağaçlarına ev sahipliği yapmaktadır. Kızılçam, karaçam, Toros sediri, ardıç, doğu çınarı, Toros göknarı, meşe, yetişen ağaç türleridir.¹² Tüm bu bitki türleri, yörenin tarım ürünleri çeşitliliğini ve geçim kaynağını oluşturmaktadır. Yerli halk bu ürünleri sağlık, gıda alanlarında da kullanmaktadırlar.

¹³ Durak, **Ben Akseki’yim**, 119-129/140-146, a.g.e.

Şekil 1.13 Akseki ormanları ve korunan alanlar (Durak, 2015)

Şekil 1.13, çalışma alanlarının ve tüm ilçenin sahip olduğu bitki ve ağaç türlerini, korunan ormanların yoğunluğunu göstermektedir. Düğmeli evlerde ahşap hatılların kullanılma sebeplerinden biri, kendi bünyesinde mevcut ve insan sağlığına yardımcı olan, kolay erişilen zengin ağaç türlerini barındırmasıdır.

Şekil 1.14 Çam ağacı (2019) **Şekil 1.15** Meşe ağacı (2019)

Şekil 1.16 Akseki ormanları (2019)

Büyük ve uzun yıllar sağlam kalabilen ağaç türlerinin, çalışma alanlarında bulunan örnekleri Şekil 1.14 ve Şekil 1.15'teki gibidir. Türlerin devamlılığı için ormanlara ve ağaçlara koruma getirilerek ağaç kesimi kontrollü şekilde yapılmaktadır. Bu ağaç türleri, kullanılan geleneksel malzemelerden olup hatıl ile çatılarda çokça kullanılmıştır.

1.5. DEMOGRAFİK YAPISI

Akseki'de ilçe merkezi haricindeki köyler genellikle toplu halde bulunan evlerin oluşturduğu dokuya sahiptir ve az nüfuslu yerleşmelerdir. Geçici yerleşme olarak, yaylalar ve Yörük obaları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra ilçenin özellikle güney ve güneybatı kesiminde kalan bazı köylerde de yoğun şekilde yaylacılık faaliyetleri söz konusudur. Akseki İlçesindeki yaylalara çıkan sürü sahipleri kışlıklarının durumları, yürüttükleri ekonomik faaliyetler ve yaz aylarındaki hareket tarzları göz önüne alınarak yaylacı veya dağ göçebesi olarak ayırt edilebilirler. Bölgede hayvancılık faaliyetleri de istenilen düzeyde gelişme gösterememiştir. Gerek göç olayından kaynaklı nüfus azlığı, gerekse de ekonomik getirisinin düşük olması, hayvancılığın gelişmesinin önündeki en önemli engellerdir. İlçedeki toplam hayvan sayısının yaklaşık %90'ı küçükbaş hayvanlardan oluşmaktadır. Bunların da büyük çoğunluğunun kıl keçisinden meydana gelmesi, otlak ihtiyacını arttırmaktadır. Akseki ilçesinde yaşayan halk, ticarete yatkınlığı ile bilinmektedir. Gerek ilçede yaşayan gerekse göç eden halkın en önemli ekonomik faaliyet kolu ticarettir. Halkın okuma-yazma oranı yüksek olup, okumaya, kültüre önem vermektedirler¹³

Kısıtlı tarım alanlarında incir, üzüm, susam, darı, arpa, buğday yetiştirilir. Bağcılık, arıcılık, ceviz, badem yetiştiriciliği yaygındır. İlaç sanayinde kullanılmak üzere ihraç edilen nergis soğanı, kekik, kereste, canlı hayvan derisi, tereyağı, peynir ve bal ilçe ticaretinde önemli yer tutar.¹⁴

Akseki İlçesinde gerçek alanın arazi kullanılış sınıflarına göre dağılımı yapıldığında, en büyük payın, orman arazilerine ait olduğu görülür. İlçede toplam arazinin %70'i orman alanlarıdır. Akseki İlçesi kırsal nüfusunun, Türkiye ortalamasının üstünde yıllık nüfus artışı vardır. Bu durum çalışma bölgesindeki göç hareketinin kısmen durduğu hatta yerli halkın köylerine geri dönme eğilimlerinin başladığını göstermektedir¹⁵.

¹³Karayazı, Akseki İlçesi, Belenalan Köyü Kırsal Mimari Doku Özelliklerinin Değerlendirilmesi, 9-11, a.g.e

¹⁴ Antalya Valiliği, **Dünden Bugüne Antalya**, C: II, No:1, 2010, s. 230.

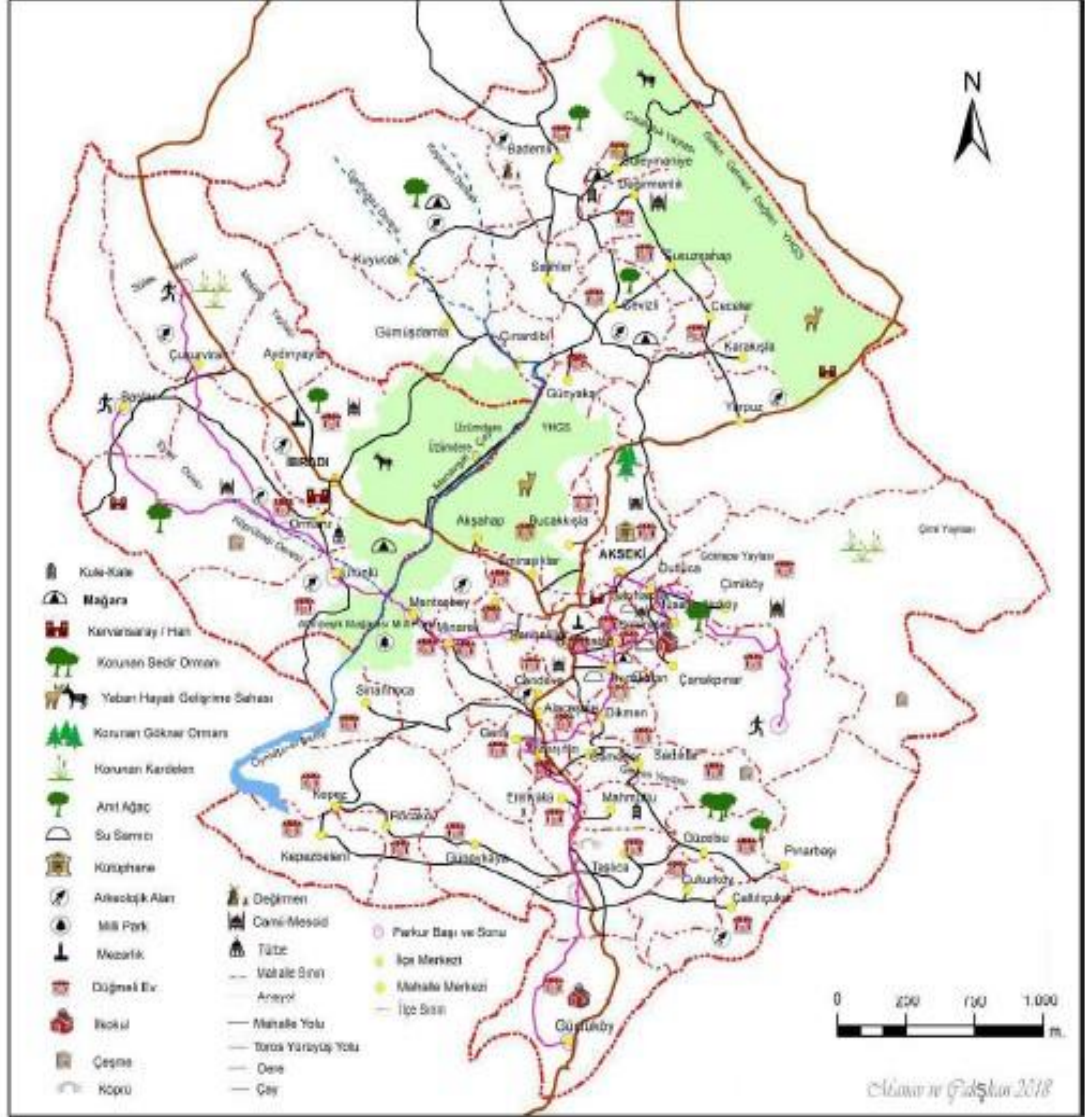
¹⁵Hadimli, Akseki İlçesi'nin Coğrafyası, 409, a.g.e

1.6. BÖLGENİN TURİZM POTANSİYELİ

Turizm, artık günümüzde ekonomik değer getiren bir olgu olmanın yanında, sosyal, kültürel ve otantik değerlerin de keşfine ve tanıtımına katkılar sunmaktadır. Bu potansiyel değerlere sahip olan ve turizmin geliştiği merkezlere alternatif çevreler oluşmasına imkân tanımaktadır. Akseki sahip olduğu doğal, tarihi, sosyal, kültürel kaynaklar ve özgün peyzaj değerleri açısından oldukça zengindir. Bu zenginlikler sayesinde özellikle kıyı turizmini tercihen Antalya'ya gelen turistler için gününbirlik, gerek konaklanabilecek farklı türde (yayla turizmi, botanik turizmi, kültürel miras turizmi vb.) turizm olanakları sunacak potansiyelindedir. Akdeniz iklimine sahip bölgede, topoğrafyanın kısa mesafede ani değişim göstermesi, arazinin kırıklı ve kalkerli yapısı; birçok mağara, düden, dolin (karstlaşma sonucu oluşmuş, boyutları bölgenin karstik özelliklerine bağlı olarak değişen, kapalı veya yarı açık çukurlarıdır.) karstik göl gibi şekillere sıkça rastlanmasına, zengin habitat oluşturmasına yol açmıştır. Dünya Doğayı Koruma Vakfı tarafından korumaya alınan çalışma bölgesinde dağ keçileri için doğal yaşam alanları ve avlanma sahaları, milli parklar, av geliştirme ve yerleştirme sahaları mevcuttur. Yayla turizmi, botanik turizmi, bisiklet turizmi, kamp turizmi, yaban hayatı gözlemciliği, doğa yürüyüşü, safari, mağaracılık, kaya tırmanışı gibi birçok doğa temelli alternatif turizme zemin hazırlamıştır. Roma ve Osmanlı medeniyetleri Akseki ve çevresinde yaşadığından farklı göç yolları bu çevreden geçmiştir. Geçmişin bu hareketli güzergâhında yer alan ve düğmeli yapılara ev sahipliği yapan yerleşme yakınlarında yer alan Roma, Selçuklu, Osmanlıların izlerini taşıyan anıt mezarlar, su sarnıçları, tarihi düğmeli camiler, tarihi hanlar, tarihi yollar, köprüler vb. unsurlar yörenin kültürel kaynaklı turizm potansiyellerini artıran kültürel öğelerdir. Bu değerler Akseki ve çevresinin çekiciliğini ve turizm potansiyelini artırmaktadır.¹⁶

¹⁶. Kamile Manav, 'Geleneksel Bir Mesken Tipinin Turizmde Çekicilik Potansiyelinin Araştırılması: Düğmeli Evler Örneği (Akseki Dağlık Çevresi/ Antalya), (Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2018), 274-275.

Çalışma alanının sahip olduğu tüm bu değerler aşağıdaki haritada gösterilmiştir. Alandaki tüm turizm unsurlarının tanıtımının yapılması ile bölgede bulunan düğmeli evlerin varlığının bilinmesi ve turizmle bağlantısı sağlanmış olacaktır.

Şekil 1.17 Akseki değerler haritası (Manav, 2018)

2. KIRSAL MİMARİ VE KORUMA YÖNTEMLERİ

2.1. KIRSAL MİMARİ TANIMI

Kırsal mimari, farklı bakış açıları ile farklı kişiler tarafından şu şekilde tanımlanmıştır:

Kırsal mimari, konut kültürünün çok kapsamlı bir kavramıdır. Ulusal kültürümüzün sürekliliği için kırsal mimari için yapılacak çalışmalar gelecek nesillere ışık tutma açısından önemlidir. Kırsal mimari en genel anlamıyla üretimin tarım ve hayvancılığa dayandığı yer ya da bölge olarak tanımlanır. Kırsal mimari yapıları yöreye ve fiziksel çevreye uygun ölçülerde tasarlanır. Kırsal mimari oluşturulduğu dönemin, doğada var olan olanaklarıyla biçimlenen yapılardır. Çevrenin sunmuş olduğu malzeme, teknik ve bilgi birikimi ile yöre halkının gereksinimlerine göre biçimlenen kırsal mimari, yaşayanların gelenek, görenek ve kültürlerini de ortaya koyan bir olgudur.¹⁷

Dünya Vernaküler Mimarlık Ansiklopedisi'nin 1998 tanımına göre kırsal mimarlık; 'halk tarafından tüm evler ve diğer yapıları kapsar. Seçilen çevrenin olanakları ve elde var olan malzemelerle çoğunlukla konut sahibi ya da yerel yapı ustaları tarafından geleneksel tekniklerle inşa edilmiştir. Halk mimarlığının tüm formları belirli gereksinimleri karşılamaya yöneliktir; bu gereksinimlerin ardındaki kültürün, yaşam tarzının, ekonomik faaliyetin ve değerlerin izlerini taşır.'¹⁸

Kırsal mimarlığı yeryüzü şekilleri, iklim, toprak, su gibi doğal etmenler çevresindeki malzemeler ve yaşam kültürü oluşturmaktadır. Kırsal mimarlığın en büyük özelliği yapıda estetik kaygıdan çok işlevin önemszenmesidir.¹⁹

¹⁷ Hatice Çınar, 'Anadolu Kırsal Mimarisinin Oluşum Mantığı: Yer Değiştiren Kesmez Köyü'nde Mekan ve Mekan Düzeni' (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi,2014), 11.

¹⁸ Gamze Şayın, 'Denizli Hisarköy (Attuda) Kırsal Mimari Mirasın Doku Analizi ve Koruma Sorunları', (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi,2016), 26

¹⁹ Fatma Özgecan Yıldız, 'Kırsal Mimaride Koruma Sorunları', (Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi,2019), 18

Kırsal yapılar ve yerleşmeler, insanla doğa arasındaki etkileşimin birer örnekleridir. Kırsal mimarlık eğitilmiş mimarlar tarafından değil o yörede yaşayan yerli halk tarafından yapılan yapıları ifade eder. Bu evler doğal çevre ile uyumludur ve çevreye olumsuz etkileri yok denilecek kadar azdır. Her ne kadar kırsal mimaride evler ayrı bir konuma sahip ise de köy yerleşmelerindeki samanlık, ahır, avlu, bahçe, kümes, değirmen, depo gibi yapılar da bu alana girmektedir. Kırsal mimaride yapı tipleri ve verilen isimler yöreden yöreye farklılık gösterebilir. İklim şartları, konumu, gelenek ve görenekleri, üretim ve tüketim biçimi, inançları ve yaşama biçimleri süreçleri etkileyen faktörlerdir. Evler oluşturulurken işlevsellik ağır basar ve yaşayan insanların yaşayış şekillerine saygı duyularak biçimlenir. Kırsal mimari, farklı yöreler ve ülkelerde olmalarına rağmen bazı özellikleri benzerlik gösterebilir.²⁰

Kırsal mimari, insanın geçmişten günümüze biriktirdiği birikimin ve komşu kültürlerle olan etkileşiminin sonucu olarak ortaya çıkan kültürün örneklerindedir.²¹

2.2. KIRSAL MİMARİ ÖZELLİKLERİ

Kırsal mimari, barındırdıkları özellikler ile toplumun ihtiyaçlarına göre nasıl şekillendiğinin, aile yapısına göre nasıl inşa edildiğinin ve buna bağlı olarak yapılan eklentilerin özelliklerini, dini hayatın etkisini, kadının toplum içerisindeki yerini, sosyal ilişkilere göre nasıl planlandığını gösterir. Aynı zamanda fiziki çevrenin etkisinin insan tarafından olumlu şekilde nasıl kullanıldığını göstermesi bakımından maddi kültürün güzel bir yansıtıcısıdır.²²

Kırsal mimari şekillenirken 4 ana unsurdan söz edilebilir:

I. Çevresel etkenler: İklim, topoğrafya, doğal doku, insan dokusu ve çevrede bulunan malzemeler.

II. Kültürel etkenler: Dünya görüşü, normlar, din, dil, aile ve akraba ilişkileri, yaşam biçimi ve temel işlevler.

²⁰, Çekül Vakfı, 'Anadolu'da Kırsal Mimarlık', Uluslararası Kırsal Yaşam, Kırsal Mimari Sempozyumu, Ekim 2010, Bursa, 6-8.

²¹ Hande Suher, **Yerleşmeler ve Özel Fonksiyon İlişkileri**, (İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası, 1966), 1.

²² Suher, **Yerleşmeler ve Özel Fonksiyon İlişkileri**, 1, a.g.e.

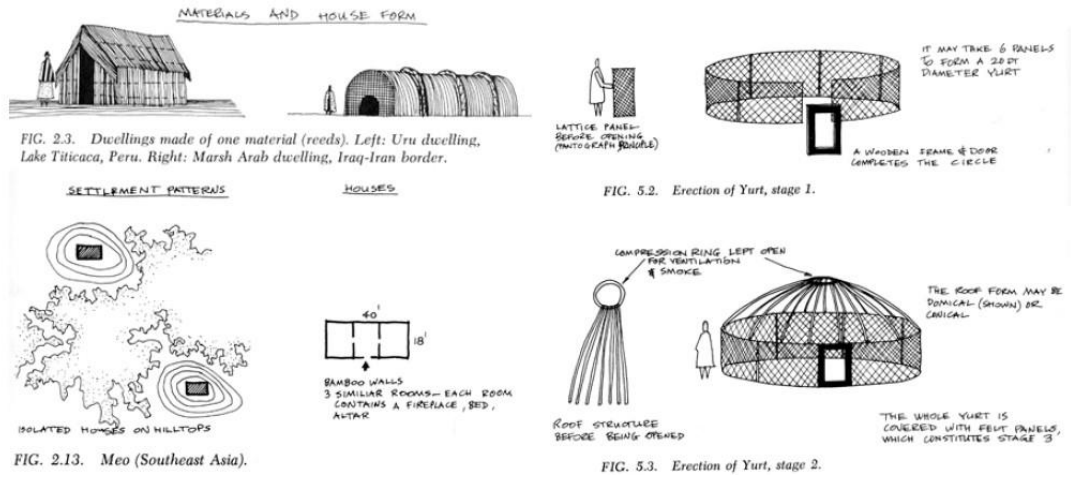
III. Sosyal etkenler: Ailenin sosyal ve ekonomik durumu, ailenin yaşam biçimi, tutumu, ailenin kendilik algısı.

IV. Bireysel etkenler: Bireyin ev ile kurduğu yarar ilişkisi, eğitimi, bireyin yaşam yoğunluğu ve benlik algısı.

V. Mahremiyet: Planlamada kadının rolü ve mahremiyet duygusu.

Tüm bunların yanı sıra malzeme ve teknik özellikler de kırsal mimaride önemli rol oynamıştır. Ahşap, taş, kerpiç gibi malzemeler bölgede yoğunluk oranına göre kullanılmıştır. Tekdüzelikten uzak bir biçimde, birbirinden farklı planlar ve cepheler ile değişik boyutlardaki parsellerde araziye konumlanmıştır. Rüzgâr, manzara, sokak gibi etkenlerde etkili olmuşlardır.²³

Farklı kırsal mimarinin oluşmasının nedenleri arasında farklı kültürler ve bunların alt kültürlerinin bir arada olması yer almaktadır. Bu sayede yerleşim ve konutlar birbirinden değişik ihtiyaçlara çözüm getirmektedir. Bunun yanı sıra insanın yaşam tarzına en uygun ortamlar oluşturularak olumlu amaçlara hizmet etmektedir.²⁴

Şekil 2.1 Kültür ve ihtiyaçlara göre kırsal mimarinin şekillenışı (Rapoport, 1969)

²³ Çekül Vakfı, 'Anadolu'da Kırsal Mimarlık', 6-8, a.g.e.

²⁴ Amos Rapoport, **House Form and Culture**, (London, 1969), 65.

FIG. 2.5. Portable tents of sticks and felt.
Left: Arab tent. Right: Mongol Yurt.

FIG. 2.6. Two examples from the great range of house forms using thatch and wood as materials.
Left: Masai dwelling (Africa). Right: Yagua dwelling (Amazon).
The houses in figures 2.3 through 2.6 are not drawn to the same scale, but their size is indicated by comparison with the human figure.

25

Şekil 2.2 Kültür ve ihtiyaçlara göre kırsal mimarinin şekillenşi (Rapoport, 1969)

2.3. KIRSAL MİMARİ ÖRNEKLERİ

2.3.1. Pagoneri Geleneksel Köyü, Yunanistan

Kato Nevrokopi Belediyesi bünyesindeki Pagoneri Yunanistan-Bulgaristan sınırına yakın, Drama Vilayeti'nde bulunmaktadır. Doğusunda Nestos doğal sınırı oluştururken kuzeyinde ise Katahloro Köyü Bulgar sınırı üzerindedir. Pencere, kapı ve çatı hariç evlerin tüm yüzeyleri taş malzemedir. Köy 1983 yılında evlerinin, kilisesinin ve çan kulesinin mimarisi sebebiyle geleneksel köy ilan edilmiştir. Yükseklik farkından dolayı farklı kotlara dağılan evler hala günümüzde varlığını sürdürmektedir.²⁵

²⁵ Ur1-5

Şekil 2.3 Pagoneri geleneksel evleri (URL-5)

Şekil 2.4 Pagoneri geleneksel evleri (URL-5)

2.3.2. İğmeli Evler, Kırklareli

Tarih boyunca Avrupa ve Asya kıtaları arasında geçiş bölgesi olan Kırklareli, değişik kültürlerin etkisi altında kalmıştır. Anadolu tipi koloni yerleşim merkezi olan Kırklareli, tarih boyunca farklı kavimlerin uygarlık izlerini taşımıştır.²⁶

Ahşap karkas, yığma taş ve her iki sistemin kullanıldığı karma sistemli yapı gelenekleri vardır. Bir yandan kolay ulaşılabilen farklı yapı malzemelerinin bir arada bulunması, bir yandan da alanın geleneksel toplulukları olan Türkler, Rumlar ve Bulgarlar ile çeşitlilik sağlanmıştır. Bütün çeşitliliğin içinde en dikkat çekici unsur ise yöre halkının “İğmeli Ev” olarak andığı yapı sistemidir. İki ağacın tepe noktasından birbirine çatılıp bir kemer gibi zemine yerleştirildiği ve belli aralıklarla bir hat boyunca dizilip yatayda yine ağaçlarla birbirine bağlandığı bu yapı sistemi Türkiye’de bir tek Trakya’dan bulunmaktadır.²⁷

Şekil 2.5 İğmeli Evler (Eres, 1999)

²⁶ Uf1 3

²⁷ Uf1 3

2.3.3 Taraklı Evleri, Sakarya

Sakarya İline bağılı olan Taraklı, engebeli alanda ve şehir merkezine uzak konumda bulunmaktadır. Dar gelirli halkın binaları yenileyememesi, müdahalede bulunamaması, yapıların kimliği bozulmadan günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır.²⁸

Şekil 2.6 Taraklı tarihi evleri (İBB-Bimtaş Arşivi)

Şekil 2.7 Taraklı tarihi evleri 1960 (İBB-Bimtaş Arşivi)

²⁸ İBB Bimtaş Arşivi

Topoğrafik şartlardan dolayı Taraklı sit sınırları içerisinde yapılanma arazi üzerine yayılarak değil, arazi eğiminden faydalanıp, kat sayılarını artırarak oluşmuştur. Cephelerde kullanılan kerpiç, killi toprak ve saman karışımından yapılır. Çam kerestesi taşıyıcı sistem olarak kullanılır. Çatı, tavan döşemesi, kapı ve pencerelerde çam veya köknar, tavan göbeklerinde ceviz ağacı kullanılır.²⁹

Şekil 2.8 Taraklı evleri örnekleri (İBB-Bimtaş Arşivi)

Şekil 2.9 Taraklı evleri örnekleri (İBB-Bimtaş Arşivi)

²⁹ İBB Bimtaş Arşivi

Yukarıda belirtilen farklı örneklerin seçilme sebebi, Düğmeli Evler gibi bulunduğu yöredeki malzemelerden ve karma sistemden oluşmaları, mevsimsel şartlara, konuma göre şekillenerek topoğrafyaya uyum sağlamaları, en önemlisi değişik uygarlıkların, kültürlerin izlerini taşımalarıdır.

2.4. DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE KIRSAL MİMARİNİN KORUNMASI

Koruma olgusu, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra modernizm ile birlikte gittikçe tahribata uğrayan doğal ve tarihi çevreler ile yapıların korunması, daha sonraki nesillere aktarılmasını; bu alan ve yapıların barındırdığı bilgi değeri, enderlik değeri, evrensel olma değeri gibi niteliklerin gelecek nesillere kadar taşınmasının amaçlanması fikirleriyle gelişmiştir. Koruma düşüncesinin gelişimi kentsel alanların korunması fikri ile başlamış ancak daha sonra koruma kapsamı tüm kentsel ve kırsal alanları kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Kentsel alandaki mimari ile birlikte kırsal, geleneksel mimarinin korunması gerekliliği farklı koruma yaklaşım ve yöntemlerinin gelişmesini sağlamıştır.³⁰

Osmanlı coğrafyasını kapsayan incelemeleri sonucunda sanayi öncesi Anadolu kırsal mimarlığının temel ilkeleri şöyle belirlenmiştir.

- Yaşama, doğaya, çevre koşullarına uygunluk
- Gerçekçilik
- İçten dışa çözüm
- İç ve dış mekan uyumu
- Tutumluluk
- Ölçülerin insan bedeni temel alınarak oluşturulması
- İklim uyumu
- Gereçlerin en yakından seçilmesi
- Esneklik³¹

³⁰ Tuğba Akgün, 'Kırsal Mimari Mirasın Korunması Bağlamında Bayburt Kırsal Geleneksel Evi' (Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi,2013), 23.

³¹ Şayın, Denizli Hisarköy (Attuda) Kırsal Mimari Mirasın Doku Analizi ve Koruma Sorunları, 9, a.g.e.

2.4.1. Dünya’da Kırsal Mimarinin Korunması

Dünya genelinde korumaya yönelik olarak kırsal mimari miras ifadesinin geçtiği ya da kırsal mimari mirasın korunması ile ilgili çeşitli düzenlemeler, tüzükler, sözleşmeler yapılmıştır.

YIL	DÜZENLEME	İÇERİK
1964	Venedik Tüzüğü(ICOMOS)	Kentsel alanlarla birlikte kırsal alanlardaki eserlerin korunması gerektiğinden ilk olarak Venedik Tüzüğü’nde bahsedilmektedir.
1970	Bonn Konferansı(COE)	Kırsal alanların korunması gerektiği ve kırsal ve kentsel alanlar arasında bir dengeye ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır.
1975	Avrupa Mimari Miras Tüzüğü(COE)	“Halkı tarihi anıtlar, tarihi bina grupları ve <i>hem kent içinde hem de kırsal</i> alanda yer alan ilgi çekici ören yerleri ile temsil edilen taşınmaz kültürel, sosyal ve ekonomik değerler konusunda bilinçlendirmek” gerektiğinden bahsedilmektedir.
1975	Amsterdam Bildirgesi(COE)	Kentsel alanlarla birlikte kırsal alanlarında korunması gerekli alanlar olduğu ifade edilmektedir.
1977	Granada Talebi: Bölgesel Planlamada Kırsal Mimari(COE)	Kırsal mimari ve bölgesel planlama konusundaki eksiklikler, kırsal kesimdeki koruma sorunu ve kırsal alanların yok edilmesi tartışılmıştır.
1978	Viyana Konferansı	Avrupa’daki kırsal alanların planlanması için bir yol çizilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir.
1978	Ferrara Sempozyumu	Kent ile kır arasındaki dengenin bileşen ve ürünlerinden bahsedilmektedir.
1983	Aosta Tüzüğü	Mimari mirasın korunması sorunu kırsal kalkınma ve yenilenme sorununun bir parçasıdır.
1985	Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi, Granada(COE)	Mimari miras tanımlanmış ve korunacak varlıkların tespiti ve yasal koruma işlemleri ve koruma politikalarından bahsedilmektedir.
1989	Kırsal Mimari Mirasın Korunması ve Değerinin Arttırılması Hakkında Tavsiye(COE)	Kırsal mirasın korunması ve değerinin arttırılmasıyla ilgili politikaların oluşturulmasına yönelik tavsiyeler yer almaktadır.
2001	Kentsel ve Kırsal Çevrelerdeki Mimari Kaliteye İlişkin İlke Kararları	Avrupa’da yaşam çevresinin niteliğinin geliştirilmesini amaçlayan bir siyasi metindir. Yapılacak olan düzenlemeler kent ve kırsalı içermektedir.
2005	Miras Yapılarının, Ören Yerlerinin ve Alanlarının Muhafaza Edilmesi İle İlgili Xi’an Deklerasyonu (ICOMOS)	Miras yapılarının, ören yerlerinin muhafaza edilmesinde kentle birlikte kırsalında tanınması, korunması ve desteklenmesine olan ihtiyaç vurgulanmaktadır.

Şekil 2.10 Kırsal mimari mirasın korunması ile ilgili çeşitli düzenlemeler, sözleşmeler (Akgün, 2013)

Kırsal mimari ve kırsal alanların karşılaştığı sorunlar, eksikler, alanların potansiyellerini negatif etkileyen faktörler belirlenerek koruma tavsiyeleri oluşturulmuştur. Bu tavsiyelerdeki bu yönergeler şu şekildedir:

1. Avrupa mimari mirasının tanımı ile ilgili araştırmalar için araçlar geliştirerek kırsal Avrupa'nın kolektif bilincinin korunması,
2. İnşa edilen mirasın korunmasını planlamak, bölgesel gelişim ve çevresel koruma süreciyle birleştirilmesi,
3. Mirasın değerinin artırılmasını, yerel gelişimin hayati etkeni olarak harekete geçirilmesi,
4. Avrupa çapında kırsal mirasın bilgisini ve bu mirasa büyük saygı duyulmasını teşvik edilmesi, maddelerinden oluşmaktadır. (Avrupa Konseyi,1989)

Birçok ülkede kabul edilen sözleşme ve düzenlemelerle kırsal mimari için çeşitli koruma ve yaklaşımlar geliştirilmiştir.³²

2.4.2. Türkiye'de Kırsal Mimarinin Korunması

Bir geçiş bölgesinde olan Türkiye'de koruma Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi olarak ikiye ayrılabilir. Osmanlı döneminde koruma (müzecilik) anlayışı hakim olmuştur. Böylece geçmiş kültürlerin bıraktığı mirası olduğu gibi saklanması ve gelecek kuşaklara bozulmadan aktarılması sağlanmıştır. Cumhuriyet dönemi ile birlikte bütünleşik korumaya geçiş yaşanmıştır. Osmanlıdan günümüze kadar koruma ile ilgili kararlar genel bir tanım içermekle birlikte kırsal alanların korunmasına değinilmemiştir. İlk yasal düzenleme 1924 yılında yayınlanan köy kanunudur. Böylece köy tanımı yapılmış fakat kırsal alanların bahsi geçmemiştir. Dünya genelinde kabul edilen sözleşmeler de daha sonra Türkiye'de uygulanmaya çalışılmaktadır. Bunlar Venedik Tüzüğü (1964) ve Granada Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi'dir. Bu sözleşmelerde kırsal alanların iyileştirilmesi, sahip olunan kültürel mirasın korunması ve turizme kazandırılması maddelerinde ağırlıklı olarak bahsedilmiştir.³³

³² Akgün, Kırsal Mimari Mirasın Korunması Bağlamında Bayburt Kırsal Geleneksel Evi', 24-26, a.g.e

³³ Akgün, Kırsal Mimari Mirasın Korunması Bağlamında Bayburt Kırsal Geleneksel Evi, 27-28. a.g.e

Koruma için;

1. Alana yönelik koruma kararları,
2. Mimari mirasın kayıt altına alınması(envanter), 3R projesinin hazırlanması ve gerekli bakım ve onarımların yapılması,
3. Sahip olduğu değerleri ortaya çıkaracak fiziksel, sosyal ve ekonomik boyutta projelerin geliştirilmesi,
4. Yerel ve merkezi yönetim temsilcileri, sivil toplum örgütleri, köy sakinleri ve gönüllülerle birlikte çalışılması,
5. Durum tespitleri, analiz ve anketler yapılması,
6. Gerekli aşamalarda revizyonların yapılması,

gibi adımlar planlanmıştır. Bu çalışmalar sayesinde kültürel sürekliliğin sağlanması, kültürel değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması, yeni yaşam olanaklarının sağlanması amaçlanmıştır.³⁴

³⁴ Akgün, Kırsal Mimari Mirasın Korunması Bağlamında Bayburt Kırsal Geleneksel Evi, 27-28. a.g.e

3. DÜĞMELİ EVLERİN GENEL VE TEKNİK ÖZELLİKLERİ

3.1. TANIMI

Geleneksel Akseki Evi olan Düğmeli Evler, yöreye özgü şekilsiz taşlarla 60-70 cm örülen kuru duvara dik olacak şekilde ahşap hatıllar atılarak, binanın dış cephesinde 25- 30 cm lik kısmı dışarıda bırakılarak inşa edilen evlere denir. Bu hatıllar duvar boyunca geçmeli olarak oturtulur. Çivi kullanılmadan yapılan bu sistemin taşıyıcılık özelliğini koruması için hatılların bir kısmı dışarıda bırakılır ‘Düğmeli Ev’ ismini bu hatılların gözükmemesinden dolayı almıştır.³⁵

Şekil 3.1 Cephede düğmelerin(hatılların) görüldüğü Düğmeli Ev örneği (2020)

3.2. DÜĞMELİ EVLERDE KULLANILAN MALZEMELER VE YAPISAL-TEKNİK ÖZELLİKLER

Düğmeli Evler’in yapısal özelliğini, ahşap ve taşın birlikteliğiyle oluşturulan yapı sistemi oluşturur. Kullanılan ahşap malzemelerin dayanıklılığı, duvarda bağlayıcı kullanılmaması ile yapının esneklik kazanması, bu evler için depreme dayanıklılık ve uzun süreli kullanım kazanmasını sağlamıştır. Coğrafyadaki engebelerden dolayı evler bahçesiz ya da küçük bahçeli şekilde inşa edilmiştir.³⁶

³⁵ Url 4

³⁶ Manav, Geleneksel Bir Mesken Tipinin Turizmde Çekicilik Potansiyelinin Araştırılması: Düğmeli Evler Örneği (Akseki Dağlık Çevresi/ Antalya), 226, a.g.e

Kendine has karakteristik özellikler sergileyen düğmeli evlerin orjinal örneklerinde, duvara ek yapılarak evi genişletmek, oda çıkarmak mümkün değildir. Duvarlarda bağlayıcı malzeme olmadığından herhangi bir değişiklik yapmak yıkıma neden olabilmektedir. Yöre halkı bu soruna, evi inşa ederken kendi ekonomi ve kişi sayılarına göre yeterli büyüklükte yaparak çözüm bulmuşlardır. Düğmeli evler çevreden kolay temin edilen taş ve ağaçlarla yapılmaktadır. Ağaç türü olarak bölgede fazla sayıda ağaç bulunmaktadır. (Bkz. Şekil 1.13) Bu evlerde işlenmesi kolay, suya dayanıklı olan Toros sediri, katran ardıcı tercih edilir. Yatay gideri hatıl olan ve sedir ağacı ile yapılan bu evlerin ‘düğme’ olarak adlandırılan kısımları ise andız ya da katran ağaçlarından inşa edilir. Bu birim peştivan ya da piştuvan olarak adlandırılır. Kapı, pencere, merdiven, dolap, tavan, çatı gibi tüm ahşap birimler de bu ağaçlardan yapılır.³⁷ Şekil 3.2’de taş ve ahşabın kullanıldığı birimler görülmektedir.

Şekil 3.2 Ahşap birimlerin olduğu Düğmeli Ev örneği (2019)

Duvar yapımında kullanılan taşlar genelde Toroslardan elde edilen kalker yapıda taşlardır. (Bkz. Şekil 1.7) Cam malzeme konutların pencerelerinde, metal malzeme ise pencere parmaklıklarında dövme demir şeklinde kullanılmıştır. Bu malzemelerin dışında odaların kapıları kalın kumaştan kapı perdeleri ile kaplıdır. Bu perdeler kapılardan soğuk girmesini engellemektedir.³⁸

³⁷ Manav, Geleneksel Bir Mesken Tipinin Turizmde Çekicilik Potansiyelinin Araştırılması: Düğmeli Evler Örneği (Akseki Dağlık Çevresi/ Antalya), 230-241, a.g.e.

³⁸ Çelebi, Akseki Cemerler Köyü Ahmet Yılmaz Evi Restorasyon Projesi, 42, a.g.e.

3.3. DÜĞMELİ EVLERİN YAPIM TEKNİKLERİ

3.3.1. Temel

Düğmeli Evlerin temelleri derin değildir. Temel için 20-30 cm kazılır. Temel zemini üzerine ahşap hatıllar piştüvan (Bkz. Ek A) ile birlikte döşenir. Gerektiğinde alt kısmına iri taşlar eklenir. İkinci sıra hatıla kadar üst duvarlarda uygulanan teknikle duvar işlenir.³⁹

3.3.2. Taş Duvar

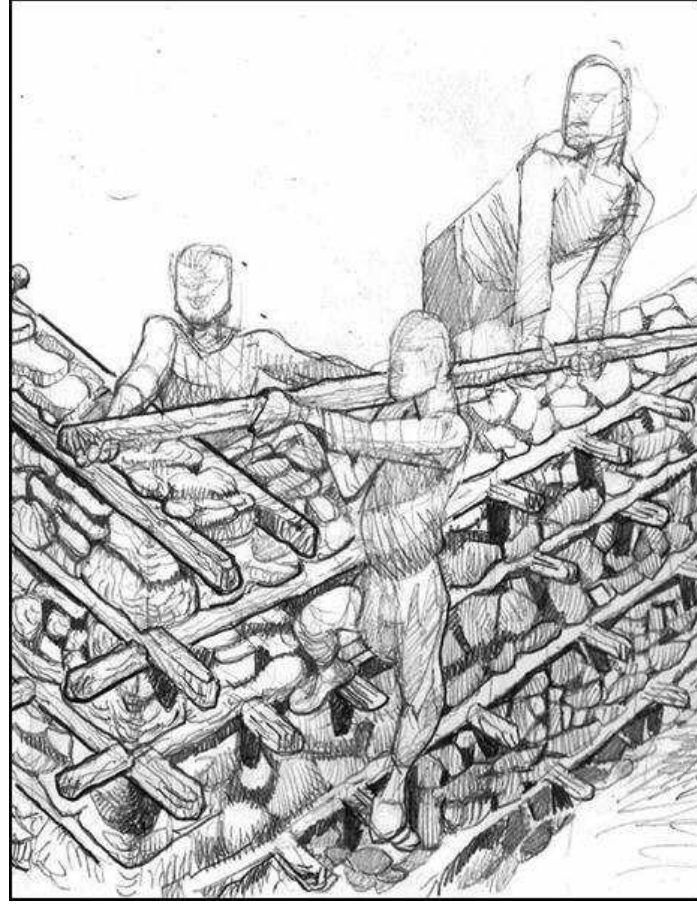
Yörede duvar örme tekniği, kuru duvar denilen harç kullanılmadan, genellikle toplama taşlarla yapılan uygulamadır. Farklı büyüklükte taşlar kullanılır. Eski zamanlarda moloz taşlar dağlardan toplanır veya kayalar kırılarak elde edilirdi. Taşlar sandıklar içinde katır, eşek ile taşınırdı. Bazı durumlarda yıkılan evlerin taşları da tekrar kullanılmıştır. Taşlar boşluk kalmayacak şekilde yerleştirilir. İrili ufaklı büyük çaplı taşlar yerleştirildikten sonra aralarına çakıl taşları dökülür. İskele kurulmadan yapılır ve ip kullanılmadan örülen duvarlarda hatıllar bu görevi yapar. Köşelerde şakul kullanılır. Duvarın olduğu cepheye göre kalınlıkları belirlenir. Normalde 70 cm yapılan taş duvarlar, lodos ve poyraz gören cephelerde 5 cm daha kalın yapılır. Ocak, dolap varsa duvarlar 80 cm e kadar çıkarılır. Daha sonra döşeme kirişleri ve çatı yapılır.⁴⁰

Şekil 3.3 Taş duvar örneği (2019)

³⁹ Reha Günay, **Ormana Toroslarda Bir Köy**, (İstanbul: Ege Yayınları, 2017) 223

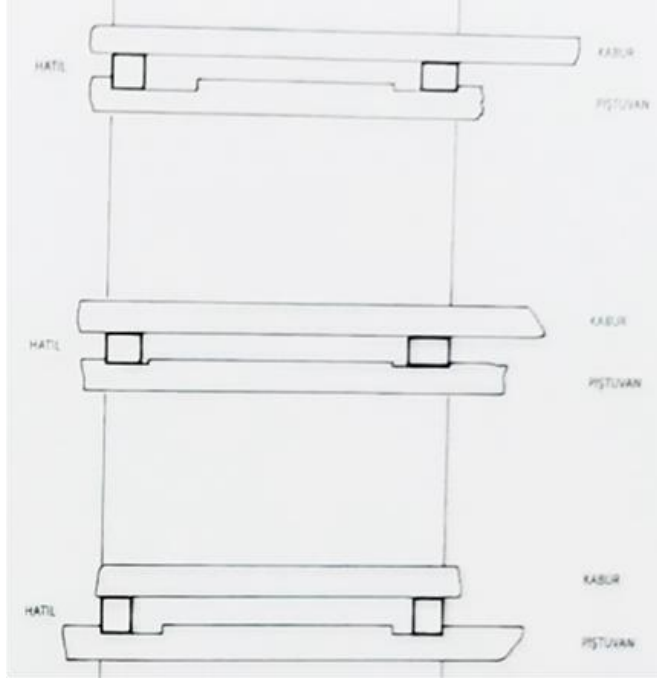
⁴⁰ Günay, **Ormana Toroslarda Bir Köy**, 224, a.g.e.

Şekil 3.4 Kuru duvar örme tekniği (Manav, 2018)

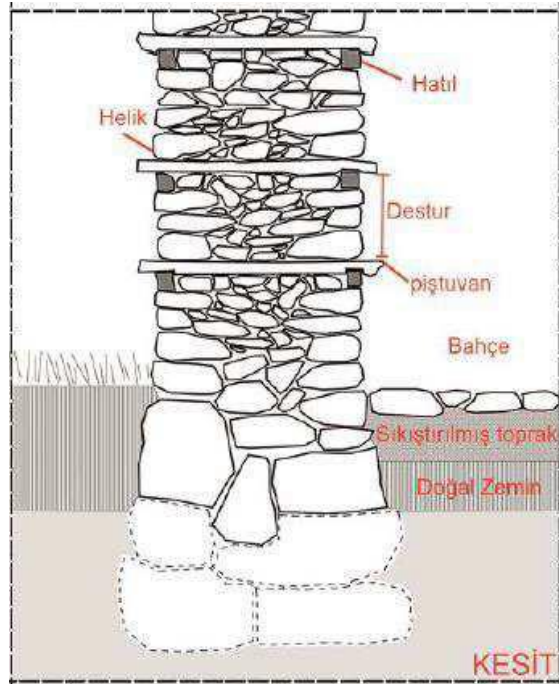
Şekil 3.5 Kuru duvar örme tekniği uygulaması (2019)

Şekil 3.6 Duvar kesiti (Günay, 2017)

Şekil 3.7 Piştuvan uygulaması (2020)

Hatıllar, piştuvan üzerindeki çentiklere yerleştirilerek çivisiz yapılan duvarın daha sağlam olmasını sağlamaktadır.

Şekil 3.8 Kuru duvar örme tekniği (duvar kesiti) (Günay, 2017)

Şekil 3.9 Sarıhacılar Mahallesi (2019)

Şekil 3.9'un sağ tarafında eski dönemde yapılmış fakat şu an yıkılmış durumda olan Düğmeli Ev, sol tarafında ise günümüzde orijinal yapım tekniklere sadık kalınarak inşa edilen düğmeli ev örneği bulunmaktadır. Saha çalışmalarının geleneksel tekniğe sadık kalınarak devam ettirildiği ve uygulandığı görülmektedir.

Günümüz şartları ve farklı malzemelerin bulunması ile Düğmeli Evler'in duvar yapımında ekonomik duruma ve konuma göre üç farklı duvar tekniği uygulanmaktadır.

1. İlk ve orijinal teknik olan **kuru duvar** tekniği,

Şekil 3.10 Kuru duvar tekniği (2019)

2. Ekonomisi daha iyi olanların tercih ettiği **horasan** tekniği,

Şekil 3.11 Horasan tekniği örneği (2019)

3. Çimentonun yöreye gelmesi ile eski evleri sağlamlaştırmak için yapılan **çivileme** (Bkz. Ek A) tekniğidir.⁴¹

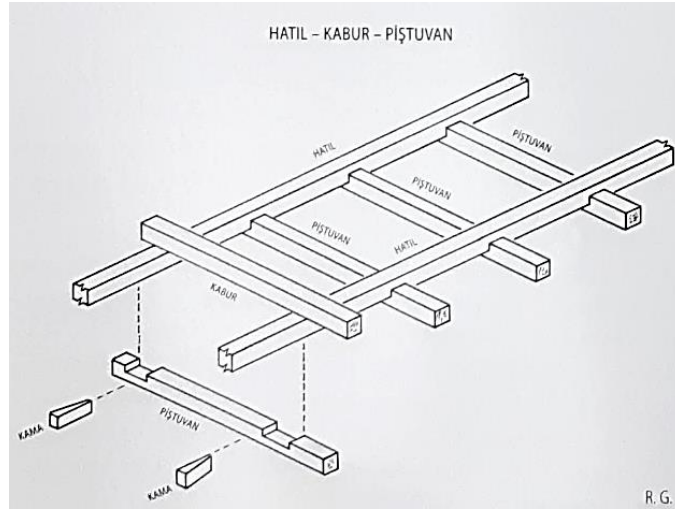

Şekil 3.12 Çivileme tekniği örneği (2019)

⁴¹ Manav, Geleneksel Bir Mesken Tipinin Turizmde Çekicilik Potansiyelinin Araştırılması: Düğmeli Evler Örneği (Akseki Dağlık Çevresi/ Antalya), 229, a.g.e.

3.3.3. Hatıl

Kuru duvarı desteklemek amacıyla duvarın her iki yüzünde duvar boyunca devam eden hatıllar vardır. Yükleri yaymak için kullanılır. Hatıllar birbirine **piştuvan** (Bkz. Ek A) denilen ahşaplarla bağlanmıştır. Hatıllar lif doğrultusunda yarılarak daha dayanıklı hale getirilir. 8*12 cm kesitinde ve 5-6 cm boyundadırlar. Binanın sağlamlığı atılan hatılların sayısına göre artmaktadır. Hatıl üzere konulan piştuvanlara **kabur** (Bkz. Ek A) denilmektedir. Piştuvanlar hatıllara kertik ile bağlanırken kabur çivilenir.⁴²

Şekil 3.13 Hatıl birleşim detayı (Günay, 2017)

Şekil 3.14 Uygulanan hatıl birleşim detayı (2019)

⁴² Günay, **Ormana Toroslarda Bir Köy**, 225, a.g.e.

3.3.4. Dış Duvar Yüzeyi

Dış duvar yüzeyleri sıvanmaz fakat yağmur suyu bu şekildeki duvarlardan iç sıvaya kadar ulaşamazlar. Açık derzlerden dolayı duvarlar çabuk kurur böylece rutubet sorunları yaşanmaz. Bu sayede hatıllar da zarar görmeden daha uzun süre kullanılır. Oda içindeki rutubet önce çamur sıvadan sonra da taş duvardaki derzlerden kolayca dışarı ulaşır. Bu çözüm ne yazık ki modern malzeme ve uygulamaya yenik düşmüştür. Çimento harç ile sıva kullanımını 1975'lerde başlamıştır. Çimento sıva rutubeti geçirmediğinden rutubet şikayetleri artmıştır ve zamanla hatıllarda çürümeler meydana gelmiştir. Daha önceden yapılmış ama daha az mahzurlu olan kireç harçlı derzlemelerin (sakar sıva) varlığı da gözlemlenmiştir.⁴³

Şekil 3.15 Değirmenlik Mahallesi dış duvar yüzeyi örneği (2019)

⁴³ Günay, **Ormana Toroslarda Bir Köy**, 227, a.g.e.

Şekil 3.16 Dış duvar örneği (2019)

3.3.5. İç Sıva

İç yüzeyde yaşam mekanları çamur harçla sıvanır. Temel kazılırken çıkan toprak elenir ve sıva yapımında kullanılır.⁴⁴

Şekil 3.17 Cevizli Mahallesi iç sıva örneği (2019)

⁴⁴ Günay, **Ormana Toroslarda Bir Köy**, 228, a.g.e.

3.3.6. Çatı

Eğimleri sokağa bakacak şekilde iki tarafa eğimli çatı kullanılır. Eskiden çatılar **pedavra** (Bkz. Ek A) denilen yarım tahtalarla kaplanırdı. Ağaç kullanımının sınırlandırılması ile artık çatılarda kiremit kullanımı zorunlu hale gelmiştir.⁴⁵

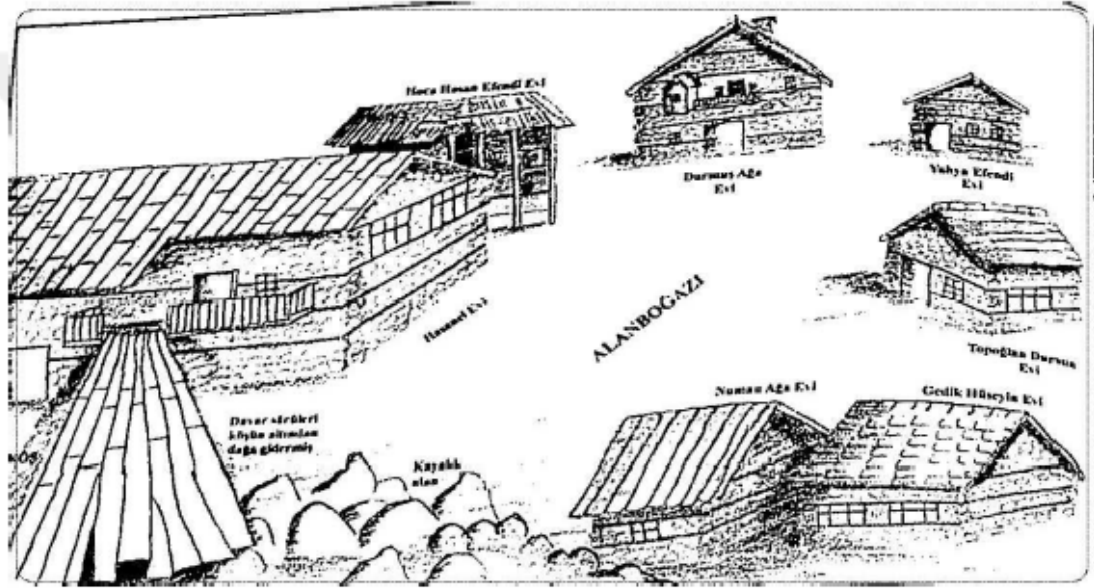
Şekil 3.18 Harap haldeki yapıda görülen çatı detayı (2019)

3.3.7. Cephe Özellikleri

Cepheyi oluşturan tüm birimlerde coğrafyanın hakim olduğunu görülmektedir. Güneş, yağmur, cephe yüzeyinin yola yada yan binalara bakması gibi durumlarda cephe tipleri değişmektedir. Kuzey cepheleri dağ, tepe, yamaç gibi topoğrafik unsurlara yönlendirilmiştir. Güneş gören cephelere çıkmalar (ayazlık: açık çıkmalar, şahnişin: kapalı çıkma, cumba.) yerleştirilmiştir.(Bkz Ek A) Pencereler kuzey cephelerde az ya da hiç sayıda görülmektedir. Giriş kapıları bir cumba altında ve güneş gören cephelere yerleştirilir.⁴⁶

⁴⁵ Günay, **Ormana Toroslarda Bir Köy**, 228-229, a.g.e.

⁴⁶ Manav, Geleneksel Bir Mesken Tipinin Turizmde Çekicilik Potansiyelinin Araştırılması: Düğmeli Evler Örneği (Akseki Dağlık Çevresi/ Antalya), 239, a.g.e.

Şekil 3.19 Eski dönemde Değirmenlik Mahallesinde cephe özellikleri ve çatı görünümü (Manav, 2018)

3.3.8. Plan ve Mekânsal Özellikleri

Çalışma alanlarında plan tipleri yapıların yolla olan ilişkisi, topoğrafyanın durumu ve arsanın yol ile bağlantısına göre farklılık göstermektedir. Konut olarak kullanılan evler iki katlı, yardımcı görevdeki mekânlar ise tek katlıdır. Giriş sokaktan, bahçe veya avludan olabilir. İlk giriş mekânına (Bkz. Ek A) **ahıraltı** adı verilir. **Borta** (Bkz. Ek A) denilen ahşap giriş kapısı ile mekâna girilir. Tavanlar ahşap girişlidir. Zemin kattan üst kata ahşap ve tek kollu merdiven ile geçiş yapılır. Konutlarda özgün adıyla **ayazlık** (Bkz. Ek A) olarak adlandırılan ve ahşap direklerle taşınan, günümüzde balkon olarak kullanılan kısım bulunmaktadır. Islak hacim ayazlıkta yer almaktadır. Odalar arasındaki ilişki sofadan sağlanmaktadır. Sofanın şekline göre plan tipolojilerini sınıflandırmak mümkündür. Sofa hem sirkülasyon hem de toplanma mekanı olarak kullanılmaktadır. Konutlarda genellikle sofaya açılan iki adet oda ve bu odalara bağlı birer oda daha açılmaktadır. Bu konutlarda ailelerin bir arada yaşaması sebebiyle başoda bulunmamaktadır.⁴⁷

⁴⁷ Karayazı, Akseki İlçesi, Belenalan Köyü Kırsal Mimari Doku Özelliklerinin Değerlendirilmesi, 54, a.g.e

3.3.9. Evlerin Konumlanması

Düğmeli Evler için topoğrafyadan dolayı toplu, birbirine yakın ancak etkilemeyecek şekilde yer seçimi yapılmıştır. Engebeli olması ile tekdüze olmayan dalgalı görünüm oluşmasına sebep olmuştur. Böylece araziden en yüksek düzeyde yararlanılmıştır. Bahçesiz evlerin direkt sokaktan giriş yapılması, bahçeli evlere bahçelerinden giriş olması da evlerin konumlanmasında ve farklı şekillerde olmasına sebep olmuştur.⁴⁸ Şekil 3.20’de engebeli, Şekil 3.21’de düz arazide evlerin konumlanması görülmektedir.

Şekil 3.20 Belenalan’da Evlerin Dağılışı Durumu (2019)

Şekil 3.21 Cevizli’de Evlerin Dağılışı Durumu (2019)

⁴⁸ Manav, Geleneksel Bir Mesken Tipinin Turizmde Çekicilik Potansiyelinin Araştırılması: Düğmeli Evler Örneği (Akseki Dağlık Çevresi/ Antalya), 242, a.g.e.

Düğmeli evler bulunduğu alanda tekil ya da toplu halde doku oluştururken yol, bahçe ve eğim durumlarına göre farklılık göstermektedir. Aşağıdaki tabloda çalışılan bölgedeki evlerin parsel durumu ile yol ilişkisine göre konumlanış biçimleri mevcuttur.

	Yapıya bahçeden geçilerek varılır.		Yapı girişi yol ile doğrudan bağlantılıdır.
	Yapıya ve bahçeye yol üzerinden giriş yapılır. Bina ve bahçe dokuya bütün olarak katılır.		Yapının bulunduğu sınır tamamen yol ile bağlantılıdır. Bu yüzden giriş yol üzerindedir. Bina parselin tamamında bulunmaktadır.
	Yol üzerinde sıralı halde bulunan yapılarda girişler iki adettir. Birini yapıya diğeri ise bahçeye giriş içindir.		Eğimin fazla olması nedeniyle yapıya farklı iki kottan giriş yapılır. Arazi şartlarına uyum sağlamış yapı örneğidir.

Şekil 3.22 Tüm çalışma alanlarında bulunan evlerin konumlanma şekilleri

3.4. AKSEKİ VE ÇEVRESİNDE BULUNAN DÜĞMELİ EVLERİN GÜNÜMÜZ DURUMLARI

3.4.1. Akseki

Akseki'nin eski kent dokusunda genellikle iki ya da üç katlı yapılar mevcuttur. Çevre köy ve mahallelere göre daha nitelikli yapılara ve fazlaca sivil mimarlık türlerine sahiptir. Bu durum ilçenin ekonomik durumunun iyi olduğunun göstergesidir. Belediye bünyesinde, alanda korumaya değer yapılar belirlenip sit alanı çalışmaları başlatılmıştır. Koruma amaçlı yapılan uygulama imar planında, tescilli anıtsal yapılar, tescilli yapılar, yeni tescillenen yapılar ve korunması gereken düğmeli yapılar mevcuttur. Bu veriler ilçedeki koruma bazında yapılan çalışmaların hangi aşamada olduğunu göstermektedir. Bu veriler ile uygulamaya geçilen ve misal teşkil edebilecek koruma çalışmasının ilk örneğini Akseki'de görmek mümkündür. Çevre ölçeğinde olan bu çalışma toplu doku kimliğini korumaya yöneliktir.

Şekil 3.23 Akseki’de korumaya alınan yapı ve bahçesi (2019)

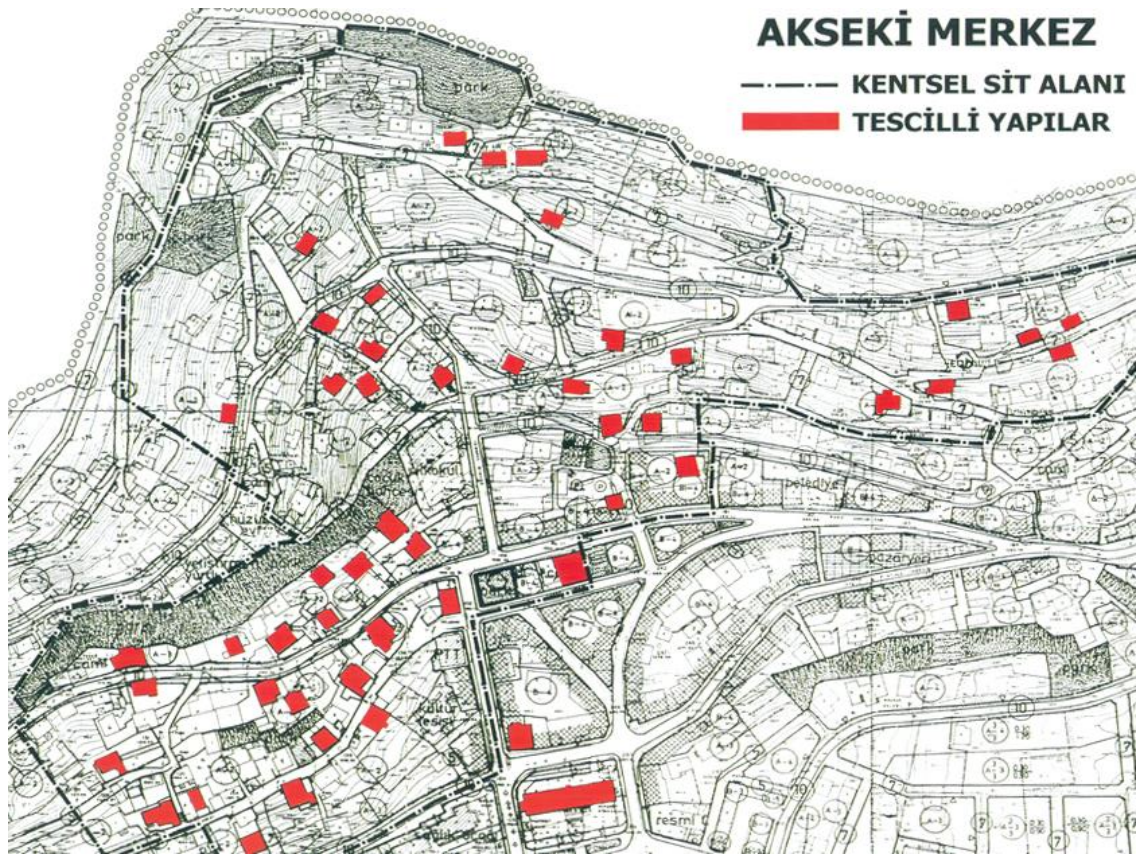
Şekil 3.24 Müdahale edilmemiş ve terkedilmiş yapının durumu (2019)

Şekil 3.25 Müdahale edilmemiş ve terkedilmiş yapının iç bölümü (2019)

Tüm çalışmalar devam ederken çok sayıda bulunan, sahipleri olmayan ve hızlı şekilde müdahale edilmeyi bekleyen düğmeli evler de ilçede mevcuttur.

Akseki İlçesi merkezi, eski dokusu Antalya Koruma Kurulunun 11.09.1998 gün ve 3958 sayılı kararı ile kentsel sit alanı olarak belirlenmiş, bu doku içinde Kaymakamlık Binası, Merkez Cami ve Atatürk Anıtı taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmiş, tescilli yapılara yönelik hazırlanan tescil fişleri de yine aynı kurul tarafından kabul ve uygun bulunmuştur.⁴⁹ (Bkz. Ek B)

Şekil 3.26 Akseki Merkez Tescil Haritası (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)

Akseki ilçe merkezinde bulunan tescilli yapılardan bazılarının günümüz durumu fotoğraf ve tescil fişleri sıra ile gösterilmiştir.

⁴⁹ Antalya Valiliği, Kültür Envanteri,2005,14

Şekil 3.27 Tescilli yapı örneği (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)

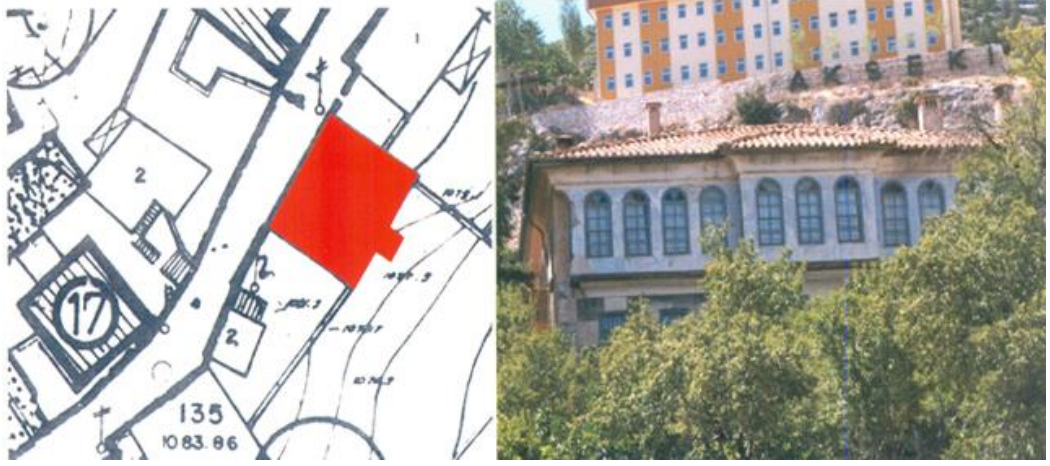
Şekil 3.28 Tescilli yapı örneği (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)

Şekil 3.29 Tescilli yapı örneği (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)

Şekil 3.30 Tescilli yapının günümüz durumu (2019)

Şekil 3.31 Tescilli yapı örneği (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)

Şekil 3.32 Tescilli yapının günümüz durumu (2019)

Özel mülk olan, tescil fişlerinde ‘Boyalı Ev’ olarak geçen yapıya mülk sahibi tarafından izin verilmediği için müdahale edilememiştir. (Şekil 3.31) Dış cephesinde duvar ve pencereler, iç kısımda ise evin tamamına uygulama yapılması gerekmektedir.

Şekil 3.33 Tescilli yapının günümüz durumu (2019)

Genel olarak Akseki merkezinde bulunan düğmeli evlerin genel durumuna bakılacak olunursa, az sayıda yıkıntı ve harap durumda olan, fazla sayıda tamir, onarım ya da restore edilmiş düğmeli evler mevcuttur.

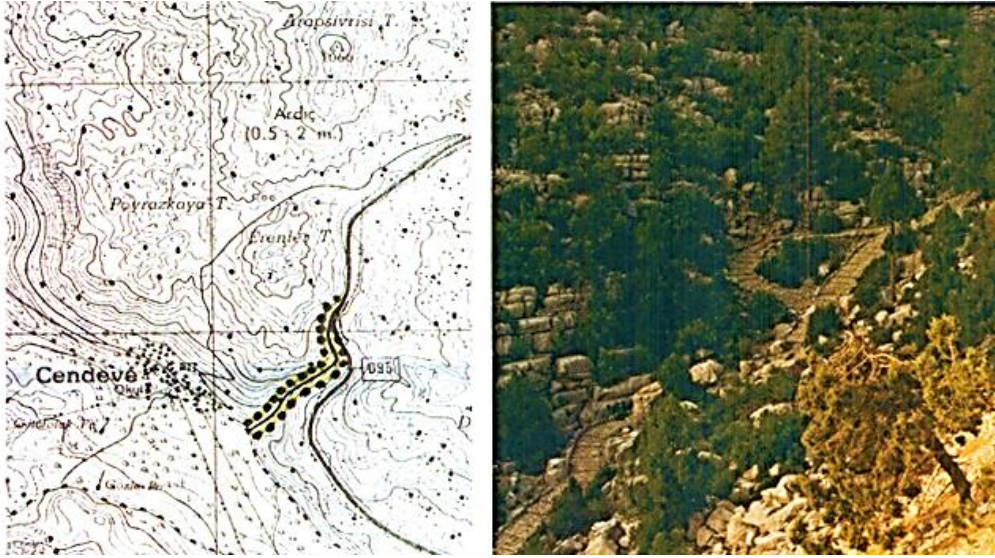
Yola yakın olması ve gelir düzeyinin yüksek olması iyi durumdaki yapıların sayısını artırmaktadır. Günümüzde iki ve üç katlı evler konut için, tek katlı olanlar ise genellikle eskiden ahır, samanlık, kiler için inşa edilmiş, şu an ise genellikle boş ve işlevsiz durumdadır.

Koruma konusunda, kısmi sokak bazında ilk çalışma örneğini gördüğümüz Akseki'de, belirlenen bölgede sokak zemininde ve restorasyon çalışmalarında geleneksel malzemeler kullanılmıştır. Sokak araç trafiğine kapatılarak yayalaştırılmıştır. Gelen ziyaretçiler için bölgeler oluşturulmaya başlanmış ve yerli yabancı turistlere tanıtım adımları atılmıştır. Ana yol ile bağlantı kurularak yönlendirme amaçlı tabela yapılmıştır. Yapılara yeni işlev verilmeden var olanı devam ettirilmesi düşünülmüştür.

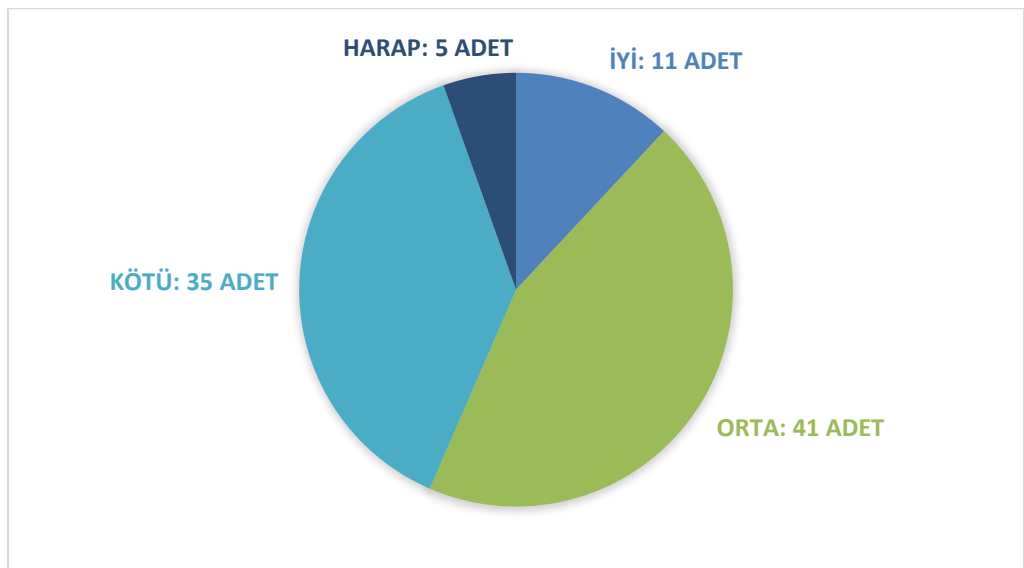
Şekil 3.34 Akseki Düğmeli Evler için yapılan tabela (2020)

İpek yolu üzerinde olan Akseki'nin bu önemli değeri, koruma ve yönetim önerisine entegre edilerek alanın dinamiğinin ve turizm potansiyelinin fark edilmesi hedeflenmektedir. Fakat tarihi değere sahip İpek Yolu günümüzde gereken önemi görememiştir.

Şekil 3.35 Akseki Antik -İpek Yolu (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)

Arazi gezileri sonucunda büyük bir alana sahip olan Akseki ilçesinde yeni yapılaşmanın, toplu konut projelerinin arttığı gözlenmektedir. Var olan Düğmeli evlerin günümüz durumları aşağıda grafikte sayısal olarak verilmiştir.

Şekil 3.36 Akseki'de bulunan Düğmeli Evler'in durum tablosu

3.4.2. Belenalan

Akseki İlçesi'nin güneyinde yer alan Belenalan Mahallesi de diğerleri gibi engebeli araziye konumlanmıştır. Bu sebeple yapıların ön ve arka cephelerinde kat sayıları farklılık göstermektedir. Doku, araziye uyumlu ve eski hali bozulmadan günümüze kadar gelebilmiştir. Kot farkından dolayı cephelerin önü açık, yapılar birbirine yakın değildir. Dağ yamaçlarına yerleşen düğmeli evlerin görünüşü Şekil 3.37'da verilmiştir.

Şekil 3.37 Belenalan Mahallesi genel görüntüsü (2019)

Yapı sayısı ve nüfusu az olan köy, ana yol üzerinde olmadığı için yerli halk dışında fazla kullanıcısı bulunmamaktadır. Mahalleye toplu ulaşım ile değil şahsi araçlarla gidilebilmektedir. Cephe şekillenışı ve kat sayısı olarak birbirine çok benzeyen yapılar çoğunluktadır.

Şekil 3.38 Belenalan Mahallesi Düğmeli Ev örneği (2019)

Çok gelişmemiş ve doğal peyzajı, dokusu halen mevcut olan Belenalan mahallesinde, halkın kendi imkânlarıyla yaptığı onarımlar zamanla dokuya zarar vermeye başlamıştır. Bu bölgede koruma çalışmaları açısından tekil ya da toplu yapı bazında henüz mevcut değildir. Sit alanı kabul edilen (Bkz. Ek C) mahalle statüsüne taşınan Belenalan'da, yaşayan halk ihtiyaçlarına göre maliyet olarak uygun malzemelerle kendileri onarım yapmışlardır.

Şekil 3.39 Belenalan Mahallesi Düğmeli Ev örneği (2019)

Eski dönemde tarihi niteliğe sahip olan fakat günümüzde varlığını koruyamamış çarşı yerini seyyar tezgâhlara bırakmıştır. Yerli halk, bu meydanda seyyar araçlar kurarak, ziyaretçilere yaptıkları satışlardan geçimini sağlamaktadır.

Şekil 3.40 Belenalan Mahallesi tarihi çarşı alanı (2019)

Mahalledeki düğmeli evlerin depo, ahır kısımları genellikle yıkılmış veya kötü durumda olup, konut olanların ise durumları orta derecededir. Çimento ile yapılan onarımlar ve eklentiler fazla sayıdadır. Aşağıda farklı durumlarda bulunan düğmeli ev örnekleri mevcuttur.

Şekil 3.41 Belenalan Mahallesi orta durumda Düğmeli Ev örneği (2019)

Şekil 3.42 Belenalan Mahallesi kötü durumda Düğmeli Ev örneği. (2019)

Koruma kurulu tarafından sit alanı ilan edilen mahallede, başka işlevlerde tescilli yapılara ve sarnıçlara da sahiptir.

Şekil 3.43 Belenalan Mahallesi tescilli yapı örneği (İlkokul Binası, 2019)

Okul binası mevsim şartlarından dolayı bazı onarımlar görmüş fakat özgünlüğü bozulmamıştır.

Şekil 3.44 Belenalan Mahallesi tescilli yapı örneği (Geleneksel Köy Camii, 2019)

Geleneksel yapı örneği olan köyün camisi kullanılmaktadır. Minaresi bilinenlerden farklı olan camiye müdahalede bulunulmamıştır. Sadece caminin dış cephesi boya ile boyanmıştır.

Şekil 3.45 Belenalan Mahallesi tescilli yapı örneği (Geleneksel Köy Camisi, 2019)

Cami, okul gibi önemli yapılar horasan tekniği kullanılarak inşa edilmiştir.

Şekil 3.46 Belenalan Mahallesi tescilli yapı örneği (Geleneksel Köy Camisi, 2019)

Yıkılan bazı parseller üzerinde günümüz tekniği ile yapılan ve sit alanı kabul edilmeden önce inşa edilen betonarme yapılar da bulunmaktadır. Çevredeki dokuya uyum sağlamayan malzeme ve teknikler kullanılarak yapılmış niteliksiz yapılar da mevcuttur.

Şekil 3.47 Belenalan Mahallesinde yeni yapılan betonarme yapı (2019)

Şekil 3.48 Belenalan Mahallesinde yeni yapılan betonarme yapı (2019)

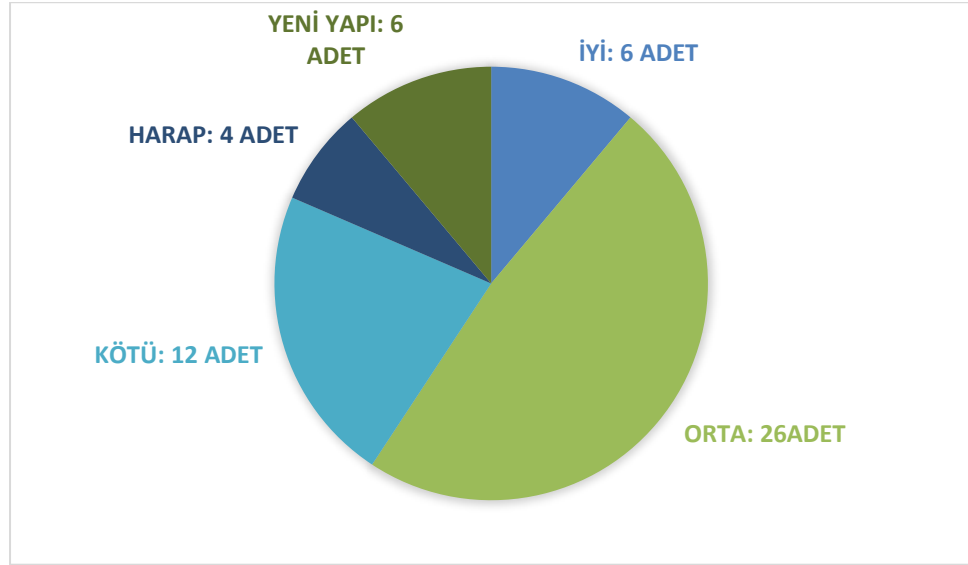
Genel olarak köye bakıldığında onarılmaya ihtiyaç duyulmasına rağmen ayakta kalmayı başaran yapı sayısı oldukça fazladır. Kırsal mimari, doğal peyzaj, meydan, gibi özelliklerini koruyan Belenalan Mahallesi, göç almadığı için halen yerel halkın yaşadığı nadir köylerdendir.

Sosyal alanlar bulunmadığı için yaşlı nüfus dışında yerli halk ve akrabaları tek kullanıcılarıdır. Köy içi ve köy dışı yollar bakımsızdır ve aydınlatma sayısı azdır.

Şekil 3.49 Mahalle yolları ve ev ilişkisi (2020)

Belenalan mahallesindeki düğmeli evlerin son durumlarının sayısal verileri aşağıda grafikte belirtilmiştir.

Şekil 3.50 Belenalan Mahallesi'nde bulunan Düğmeli Evler'in durum tablosu

3.4.3. Cevizli

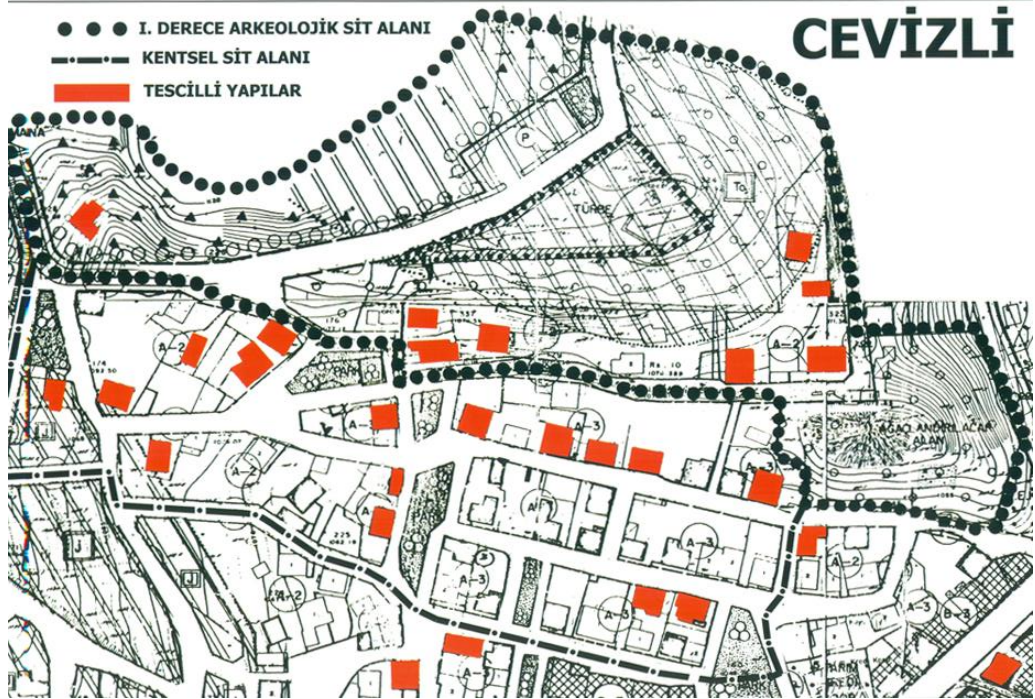
Orta Torosların batısında bulunan Cevizli Mahallesi, Akseki ve Belenalan' a göre daha düz alana konumlanmıştır. Roma devrinden kalan kalıntılar, Fatih Sultan Mehmet zamanında Osmanlı'ya katılmasıyla göçebe aşiretlere ev sahipliği yapması ile önemli potansiyellere sahiptir. Osmanlı döneminde Gagras, daha sonra Yeşilköy ve son olarak Cevizli ismini almıştır. Mevsimsel Göç sebebiyle Cevizli, ekonomik işlev kazanmıştır ve bu da alana ayrı dinamik sağlamıştır. Cumhuriyet kültüründe önemli yeri olan Cevizli, 10.yıl kutlamalarında yangın çıkmış bu durum Atatürk'e iletilmiştir. Atatürk'ün kişisel katkısı ile yeniden inşa edilmiş 105 adet ev yapılarak halka dağıtılmıştır. Yeni yerleşimin planlanması, mekân yapısı Atatürk'ün düşüncesi ile biçimlenmiştir. Bahçe için geniş planlı evler, evler arası boşluklar planlamanın genel özellikleridir. Cevizli üç farklı mimari ve döneme ayrılır. Bunlar: yangın öncesi evler, Atatürk evleri ve 1950-1960 yıllarına ait yapılar olarak sıralanır. Roma dönemi yapıları ile 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı, Cumhuriyet dönemindeki planlaması ile de Kentsel Sit Alanı olarak Antalya Koruma Kurulunun 14.03.2002 tarihli kararı ile kabul edilmiştir.⁵⁰

Arkeolojik ve kentsel sit alanı içerisinde çokça tescilli yapılara sahiptir. (Bkz. Ek D) Evlerde kullanılan teknik ve ahşap işçiliklere bakılarak bölgenin ekonomik olarak iyi durumda olduğu söylenebilir. Ahşap bezeme ve cephede farklı renklerde boya kullanımı çalışma alanında göze çarpmaktadır. Cevizli Mahallesi, köy statüsünden çıkarıldığından tüm işlemler için kurumların onayı gerekmektedir.

⁵⁰Antalya Valiliği Kültür Envanteri,40-41, a.g.e.

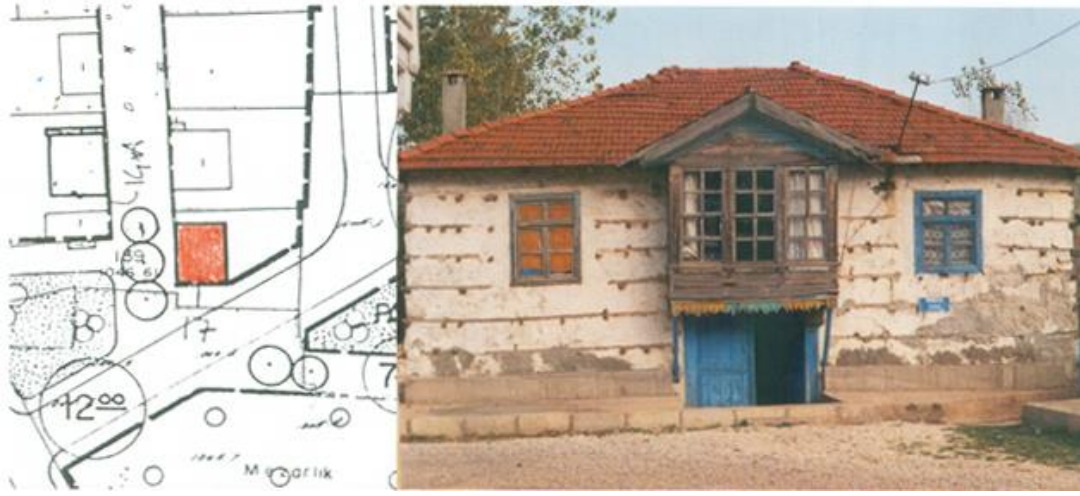

Şekil 3.51 Cevizli Mahallesi 1934 yılına ait görünümü (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)

Şekil 3.52 Cevizli Mahallesi Tescil Haritası (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)

İlk çalışmalarda belirlenen tescilli yapılar Şekil 3.52’de görülmektedir. İlerleyen zamanlarda alan çalışmaları sonucunda tescilli yapı ve sivil mimari sayısı daha da artmıştır. (Bkz. Ek D) Düğmeli Evler’in sahipleri genel olarak yapıyı kullanan kişilerdir. Dışa göç olayı fazla yaşanmadığı için yerli halk kış mevsiminde de burada yaşamaktadır. Yazın ise yöre halkının yakınlarının gelmesi ile kişi sayısı daha da artmaktadır. Bu sirkülasyonun olması bölge ekonomisine fayda sağlamaktadır. Daha önce tescillenmiş bazı evlerin günümüz durumları aşağıda verilmiştir.

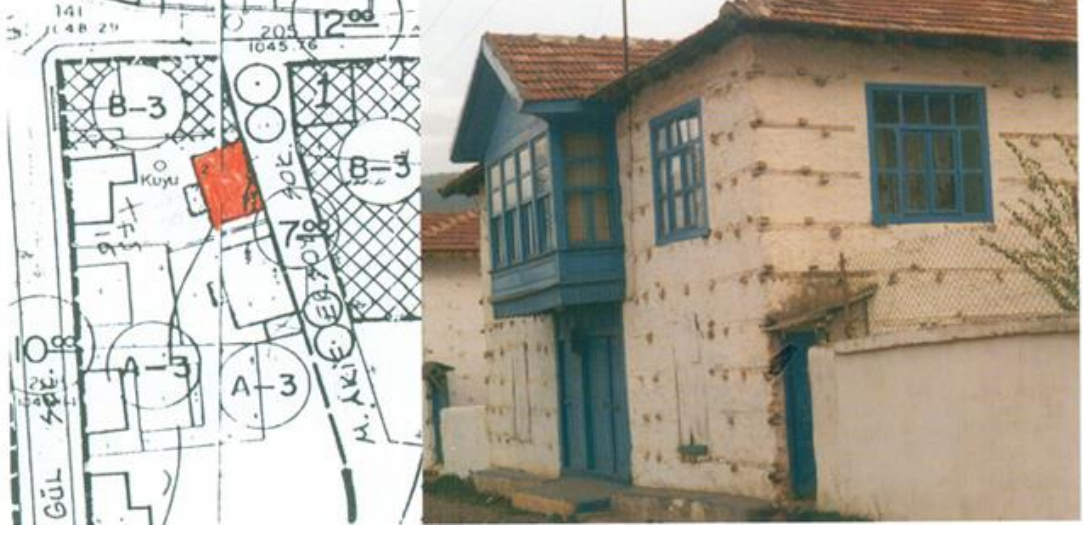

Şekil 3.53 Tescilli yapı örneği (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)

Şekil 3.54 Tescilli yapının günümüz durumu (2019)

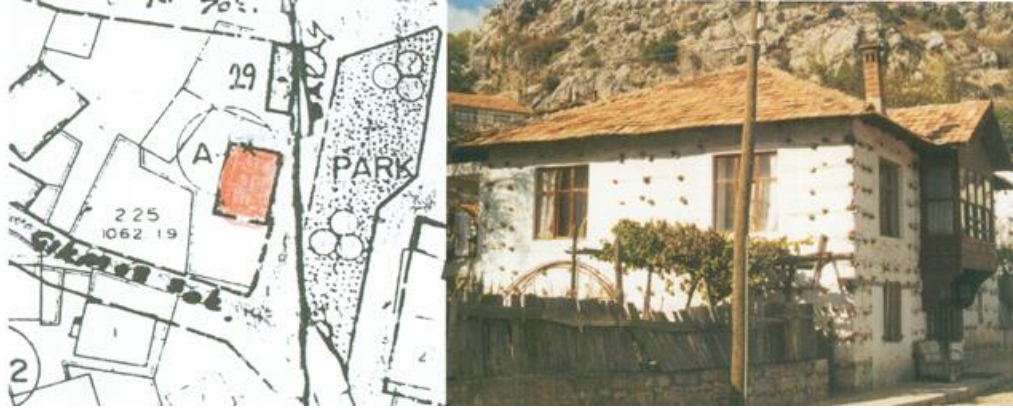
Plan düzleminde ve cephe bazında değişikler yapılmadan genellikle çimento malzeme ile ihtiyaçlara göre onarımlar yapılmıştır. Cephelere yapılan eklentiler büyük değişikliklere yol açmamıştır.

Şekil 3.55 Tescilli yapı örneği (Antalya Valiliği Kùltür Envanteri, 2005)

Şekil 3.56 Tescilli yapının günümüz durumu (2019)

Şekil 3.57 Tescilli yapı örneği (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)

Şekil 3.58 Tescilli yapının günümüz durumu (2019)

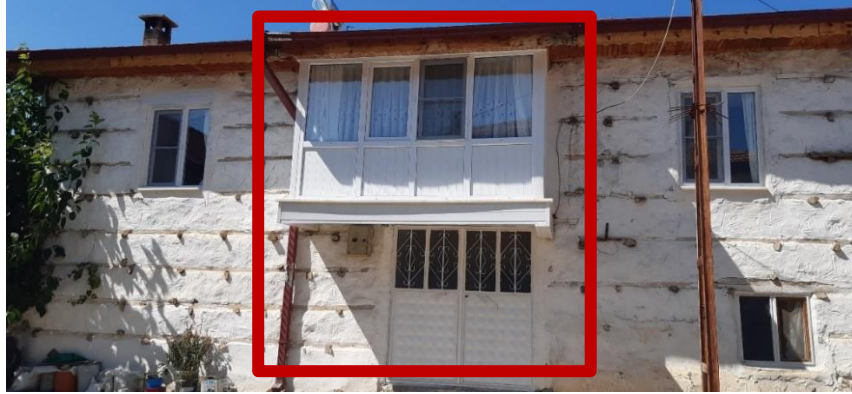

Şekil 3.59 Tescilli yapı örneği (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)

Şekil 3.60 Tescilli yapının günümüz durumu (2019)

Bazı evlere, sağlamlaştırılmak ve korunaklı olması amacıyla maliyet açısından uygun ve işçilik gerektirmeyen malzemeler ile müdahale edilmiştir.

Şekil 3.61 Müdahale edilmiş düğmeli ev örneği (2019)

Şekil 3.62 Müdahale edilmiş düğmeli ev örneği (2019)

Çalışma alanında işlevsiz, harap ve yıkılmış durumda olan düğmeli evler de mevcuttur.

Şekil 3.63 Harap haldeki Düğmeli Ev örneği (2019)

Şekil 3.64 Harap haldeki Düğmeli Ev örneği (2019)

Şekil 3.65 Kötü durumdaki Düğmeli Ev örneği (2019)

Şekil 3.66 Harap durumdaki Düğmeli Ev örneği (2019)

Koruma açısından çalışmaların ilerlemiş olduğu Cevizli’de, düğmeli evlerin daha düzenli ve fazlaca olduğu görülmektedir. Akseki’de yapılan çalışmanın bir benzeri burada da mevcuttur. Sit alanındaki sokaklardan biri seçilerek uygulamalı olarak koruma adımları atılmıştır. Akseki’deki gibi zemin döşemesinde farklılık ve yönlendirmeler yapılmıştır. Ek olarak gece için aydınlatma düzenlemesi, eski dokuyu bozmayan tekniklerle onarılmış düğmeli evler ile alanı yerli yabancı turistlerle canlandırma ve tanıtmaya fikri somut olarak gerçekleştirilmiştir. Bölgedeki düzenlemenin devam ettirilmesi, Türkiye’deki diğer korunan kırsal mimari örnekleri gibi gerekli değeri görmesine katkı sağlayacaktır.

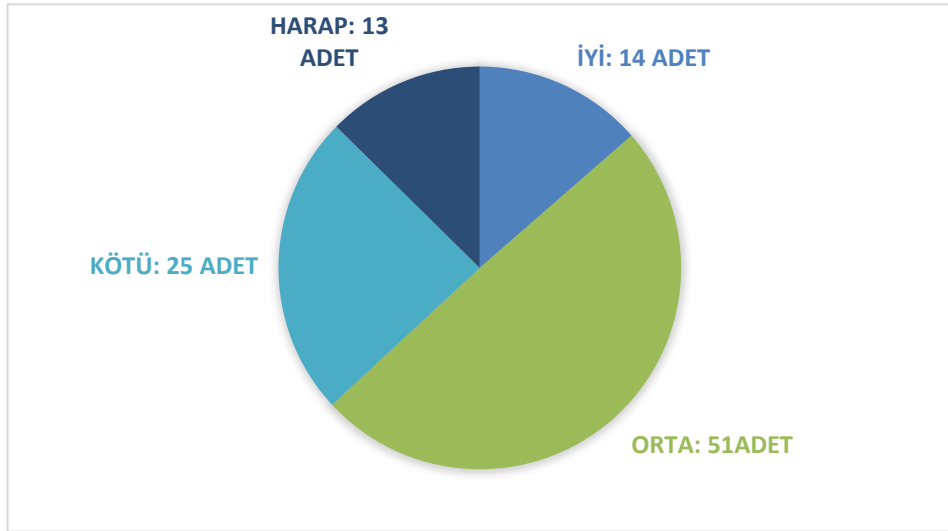

Şekil 3.67 Cevizli’de korumaya alınan sokak görüntüsü (2019)

Şekil 3.68 Cevizli’de korumaya alınan sokak görüntüsü (2019)

Arazi çalışmaları sonucu evlerin son durumları grafikte belirtilmiştir.

Şekil 3.69 Cevizli’de bulunan Düğmeli Evler’in durum tablosu

3.4.4. Değirmenlik

Değirmenlik Mahallesi, Akseki İlçesi'ne 42 km uzaklıkta bulunmaktadır.⁵¹ Mahallede sayı olarak azalan Düğmeli evlerin yerini yeni betonarme yapılar almaktadır. Mahalle statüsüne geçen Değirmenlik için sit alanı çalışmalarına henüz başlanmamıştır. Koruma konusunda çalışma olmadığı için yerli halk ve yakınları yıkılan evlerin yerine kolay ve uygun olmasından dolayı yeni malzemelerle çok katlı binalar inşa etmektedirler ve geleneksel olan evleri kullanmayarak yıkılmasına sebep olmaktadır. Az sayıda kalan düğmeli evler, mahallenin yeni kullanıcıları tarafından tercih edilmemektedir.

Şekil 3.70 Düğmeli Evler'in en çok bulunduğu bölge (2020)

Şekil 3.71 Yıkılmış ve kullanılmayan harap durumdaki Düğmeli Evler (2020)

⁵¹ Url-4

Şekil 3.72 Yıkılmış durumdaki Düğmeli Ev örneği (2020)

Aile fertlerinin sayısının artması ile ihtiyaçları karşılamayan evlere eklentiler yaparak plan düzleminde evler genişletilmiştir.

Şekil 3.73 Eklenti ile genişletilen Düğmeli Ev örneği (2020)

Geleneksel özelliğini koruyan ve yörenin ilk camisi olan yapı, başka işlev verilmesine rağmen günümüzde kullanılmamaktadır. Yapılan müdahaleler, eklentiler yerli halk ve yerel yönetim tarafından ihtiyaca göre bilinçsiz şekilde uygulanmıştır. Yapının tekrar 'cami' işlevi verilmesine resmi kurumlarca karar verilmiştir.

Şekil 3.74 Değirmenlik eski köy camisi günümüz durumu (2019)

Şekil 3.75 Değirmenlik eski köy camisi günümüz durumu (2019)

Tüm evlerde genellikle dış cephelerin ve çatının kötü durumda olmasından dolayı ve mevsim şartlarına karşı koruma amaçlı eklenti ve işlemler yapılmıştır.

Koruma bilinci yaygın olmadığı için uygulamalar zamanı ve şartları uygun hale getirmek için yapılmıştır. Düğmeli evlerde uygulama işlerinin pahalı olması ve yaygınlaşmaması gibi sebepler halkın bu basit onarımlara yönelmesine neden olmaktadır.

Şekil 3.76 Tescilsiz yapıya yapılan müdahaleler ve günümüz durumu (2019)

Dağınık halde bulunan ve yıkılmamış durumdaki evler ise mülk sahiplerinin hayatta olmamasından dolayı terk edilmiş durumdadırlar. Değirmenlik mahallesinde her geçen yıl yıkılıp yerine yeni bina yapılan düğmeli ev sayısı artmaktadır.

Şekil 3.77 Düğmeli evlerin yerine tercih edilen çok katlı betonarme yapı örneği (2019)

Şekil 3.78 Kötü durumdaki Düğmeli Ev örneği (2020)

Şekil 3.79 Tescilsiz yapının günümüz durumu (2019)

Şekil 3.80 Az sayıda kalan yapı gurubunun günümüz durumu (2019)

Şekil 3.81 Az sayıda kalan yapı gurubunun günümüz durumu (2019)

Şekil 3.82 Kullanılmayan kötü durumdaki Düğmeli Ev örneği (2019)

Şekil 3.83 Kullanılmayan harap durumdaki Düğmeli Ev örneği (2019)

Şekil 3.84 Kullanılmayan harap durumdaki Düğmeli Ev örneği-misafirhane (2019)

Şekil 3.85 Kullanılmayan yapının yıkılarak yok edilmiş son hali (2020)

Değirmenlik Mahallesi'ndeki eski yapı dokusu yok denilecek kadar azdır. Geleneksel malzeme, doğal peyzaj, sokak ve yol gibi tüm özellikleri büyük ölçüde değişikliğe uğramış durumdadır. Sokaklara kaldırım taşları döşenmiş, betonarme yapılar çoğalmış, yaşlı nüfusun artmasıyla tarım ve hayvancılık yapılmadığı için gelir kaynakları yok olmuş bir mahalle olan Değirmenlik, korumaya geç kalınmasından dolayı kırsallıktan uzaklaşarak şehirleşmeye adım adım yaklaşmaktadır.

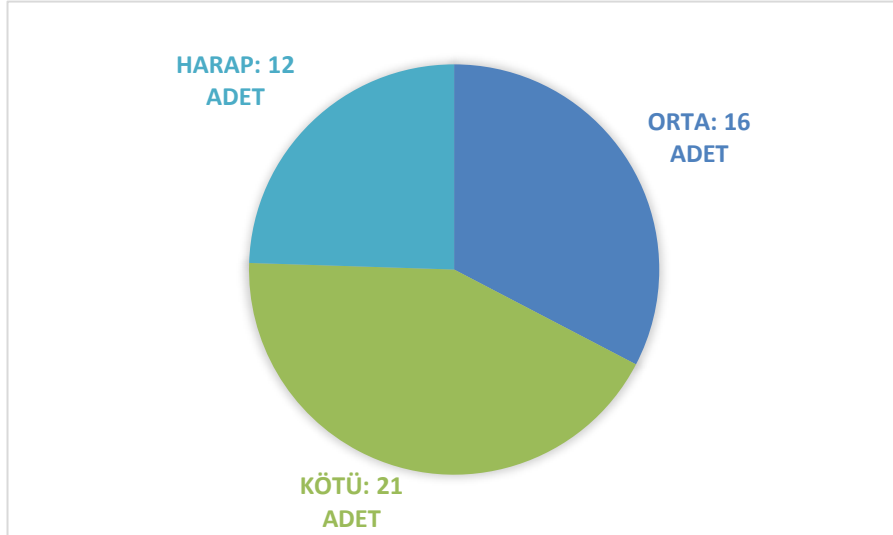
Şekil 3.86 Yeni yapılan köy yolları (2020)

Yayla kültürünün halen devam ettiği Değirmenlik'te yayla evleri merkezdeki evlere göre özgünlüğünü korumaktadır. Yıkılan evler kendi malzemesi ile tekrar tek katlı olarak kuru duvar tekniği ile inşa edilmektedir. Göçebe kültürü olan bu bölgede yörükler yazın bu evlerde kalarak hayvancılıkla uğraşmaktadır.

Şekil 3.87 Yayla evleri (2019)

Genel olarak çalışma alanındaki evlere bakıldığında, düğmeli evlerin sayı ve günümüz durumları grafikteki gibidir. Görüldüğü üzere iyi durumda olan ev yoktur.

Şekil 3.88 Değirmenlik Mahallesi'nde bulunan Düğmeli Evler'in durum tablosu

3.4.5. Sarıhacılar

Sarıhacılar Mahallesi, Antalya-Konya yolu üzerinde 3 km uzaklıkta bir yerleşim alanıdır. Türkistan'dan göç eden aşiret kolu tarafından 980 yılında kurulduğu düşünülmektedir. Yerleşim dokusu ormanların içinde bulunan köyün su ihtiyacı sarnıçtan giderilmektedir. Dağların arasında bulunan Sarıhacılar Mahallesinde geleneksel konutlar, kervan yolu, Osmanlı döneminde yapılmış bir han ve camisi ile 2007 yılında korumaya alınmıştır. Tüm bu değerleri ile Akseki İbradı Gelişim projesinde örnek çalışma alanı olarak seçilmiştir. Bu kapsamda köyde bulunan yapıların envanterleri hazırlanmış, köyün tekrar ayağa kaldırılması için yapı sahipleri ile görüşülmüş, bazı yapıların restorasyonuna başlanmıştır.⁵² Daha sonra Sarıhacılar Mahallesi, Antalya Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu'nun 11.10.2011 tarih ve 86 sayılı kararıyla kentsel sit alanı ilan edilmiştir.⁵³ Bu gelişmeler sonucunda bugün kullanılmayan ve çokça yıkılmış evlerin olduğu mahallenin büyük bölümü geleneksel tekniğe uygun şekilde yeniden inşa edilmektedir. Bölgedeki en büyük ölçüde yapılan yenileme ve koruma çalışması Sarıhacılar'da bulunmaktadır. (Bkz. Ek E)

Şekil 3.89 Yeniden inşa edilen Düğmeli Ev örneği (2019)

⁵² Şerife İncedemir, 'Kullanım Düzeyinin Kırsal Mimari Mirasın Korunmasına Etkisinin Tespiti: Çimi, Sarıhacılar, Emiraşıklar Köyleri (Akseki, Antalya), (Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, 2019) 20-21.

⁵³ Duygu Bakışlı, 'Antalya İli Akseki İlçesi Sarıhacılar Köyü Özgün Yapısal ve Mimari Özelliklerinin Belirlenmesi', (Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2019), 18.

Şekil 3.90 Bahçe duvarı inşası devam eden Düğmeli Ev örneği (2019)

Şekil 3.91 Yapımı devam eden Düğmeli Ev örneği (2019)

Şekil 3.92 Sarıhacılar Mahallesi mevcut Düğmeli Ev örneği (2019)

Yıkılan evlerin mevcut taşları tekrar kullanılmış ve taş ihtiyacı bu şekilde karşılanmıştır. Mahalle olduktan sonra eski köy dokusunu halen barındırmaktadır ve yapılan düzenlemeler esnasında da zemindeki taş döşemeler özenle korunmaya çalışılmaktadır. Özgün durumunu devam ettirmesi amaçlanan mahallenin genel görüntüsü ve dokusu şehirleşmeye yenik düşmemiştir.

Şekil 3.93 Geleneksel zemin dokusunun devam ettiği sokak görünümü (2019)

Şekil 3.94 Yıkılmış ve malzemeleri tekrar kullanılacak Düğmeli Ev örneği (2019)

Şekil 3.95 Özgün duvar yapım tekniği örneği (2019)

Şekil 3.96 Mahallenin genel durumu ve yeni yapılan Düğmeli Evler (2019)

Sarihacilar ve Belenalan mahalleleri arasında tarihi bir yol bulunmaktadır. Özgün basamak ve döşeme taşlarına sahip bu tarihi yolun kenarlarındaki moloz taş duvarlar günümüzde yıkılmış durumdadır. Korumaya alınan yol yaya yolları ile bağlantılı durumdadır.

Şekil 3.97 Yol kenarlarındaki duvarların son hali (Akseki Belediyesi)

Şekil 3.98 Kervan yolu günümüz durumu (Akseki Belediyesi)

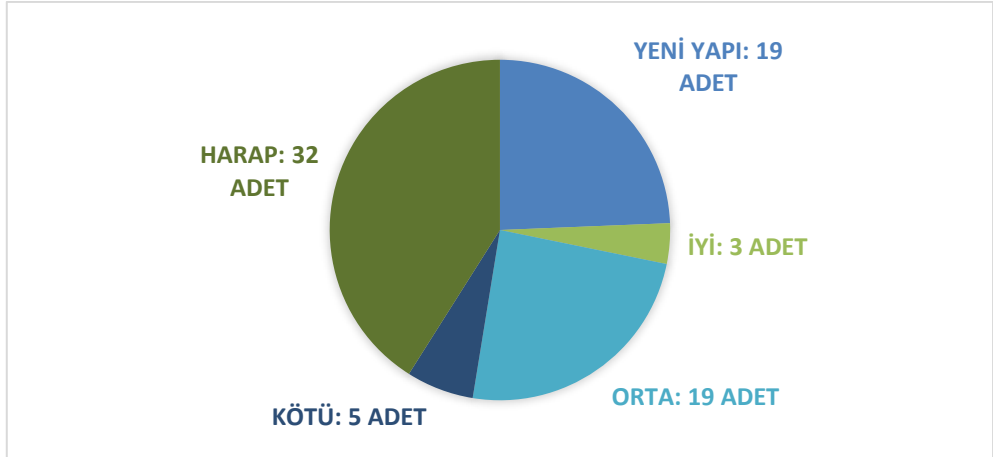
Şekil 3.99 Kervan yolu günümüz durumu (2019)

Şekil 3.100 Kervan yolu günümüz durumu (2019)

Yolun Akseki-Sarıhacılar arasındaki kısmı Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 17.11.2009 tarih ve 3590 sayılı kararı ile tescillenmiştir. Sarıhacılar-Belenalan arasındaki bölümü ise 26.04.2016 tarih ve 4881 sayılı kurul kararı ile tescillenmiştir.⁵⁴ Diğer bahsedilen dört mahalleye göre gelenekselliğini büyük ölçüde koruyan bu bölgede birçok yapı boştur. Akseki ve çevresinde genel özellik olan toplu yapı özelliği burada da görülmektedir. Az sayıda hane halkı bulunan Sarıhacılar mahallesinde özgün sokak dokusu, kırsal peyzajı günümüzde halen varlığını devam ettirmektedir.

Arazideki gezi sonucunda ortaya çıkan verilere göre evlerin son durumları grafikte verilmiştir. Köy yeniden inşa aşamasında olduğundan harap bina sayısı fazladır.

Şekil 3.101 Sarıhacılar'da bulunan Düğmeli Evler'in durum tablosu

Bügünlere kadar yapılan çalışmaların bu aşamalara gelmesinde öncü olan, Antalya İbradı ilçesi Ormana'daki Düğmeli Evler'i 1975 yılında ilk keşfeden, İstanbul Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi Sanat Tarihi ve Restorasyon Kürsüsü öğretim görevlisi Yüksek Mimar Arkeolog Prof. Lemi Şevket Merey olmuştur. Bu sayede tanınmaya başlayan Düğmeli Evler bugünkü koruma seviyesine kadar gelmiştir.⁵⁵

⁵⁴ Bakışlı, Antalya İli Akseki İlçesi Sarıhacılar Köyü Özgün Yapısal ve Mimari Özelliklerinin Belirlenmesi, 14, a.g.e.

⁵⁵ Url-6

4. KIRSAL MİMARİ ÖRNEĞİ DÜĞMELİ EVLERİN KORUNMASI VE YÖNETİMİ

4.1. ALAN İLE İLGİLİ SORUNLAR VE OLUMLU YÖNLER

Akseki ve çevresinde bulunan Düğmeli Evler'in tüm tespitler sonucunda ortaya çıkan sorunları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Genellikle yerli kullanıcıların ve onların yakınlarının bilgi sahibi olduğu Düğmeli Evler, ülkemizdeki diğer kültürel miras olan geleneksel evler kadar tanınmamaktadır. Son yıllarda yapılan yazılı çalışmalar, envanter çalışmaları ve uygulama adımları ile ilerleyen zamanlarda gerektiği değeri göreceğinin işareti diyebiliriz.

- Yerli halkın yaş ortalaması yüksek olduğu için, yörenin genel geçim kaynağı olan tarım ve hayvancılıkla uğraşan kişi sayısı çok azdır. Bu sebeple Yörük kültürüne sahip olan bölgede yaşayan genç ve orta yaş nüfus çalışmak için büyük il ve ilçelere gittiği için dışa göç oldukça fazladır. Bu sebeple daimi ikamet edilemeyen evlerde yıpranma, bakımsızlık hatta yıkılma olayları görülmektedir. Yazın köyler tercih edilirken kışın ise ilçe merkezi ya da büyükşehirler tercih edilmektedir.

- Taş işçiliğinin ve işi iyi bilen ustaların sayısının azalması ile Düğmeli Evler'in uygulaması oldukça zor ve yüksek fiyatlı duruma gelmiştir. Evlerine onarım ve tamirat yaptırmak isteyenler, ekonomik olarak zorlandığı için kendi imkânlarıyla yaptıkları ve dokuya uyumun gözetilmediği müdahalelere başvurmuşlardır.

- Düğmeli Evler inşa sırasında kendine özel teknikle yapıldığı için daha sonradan eklenti, planlarda değişiklik gibi işlemlere uygun değildir. Bu yüzden fert sayısı artan aileler bu evlerde kalmayı tercih etmemektedirler. Betonarme yapılar yapıp çok katlı ve geniş planlı evleri daha uygun maliyete inşa etmektedirler.

- Tüm inceleme alanındaki Düğmeli Evler'e bakıldığında her kişinin kendine ve yapının ihtiyacına göre yaptığı değişiklikler göze çarpmaktadır. Doku ve geleneksel sisteme uygunluğuna çok dikkat edilmeden yapılan bu işlemlerde, maliyeti az ve hızlı çözüm olan çimento, pvc gibi malzemeler tercih edilmiştir. Böylece yapıların kimlik kayıpları başlamıştır.

- Nüfusun azlığı ve yaş ortalamasının büyük olması sosyal yaşamı da etkilemiştir. Gelenekselleşmiş bazı aktiviteler (düğünler, geleneksel yemekler, cenazeler gibi) dışında genç nüfus için sosyal imkânlar çok azdır. Genç nüfusun vakit geçirebileceği alanlar ve aktiviteler kısıtlı olduğu için tatil yapmayı ya da yaşamayı tercih etmemektedirler. Bu da gelecek kuşağın kendi miraslarından uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Daha çok kişiye ulaşmak için öncelikle yerli genç nüfusa yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Tüm olumsuzluklara rağmen çalışma alanlarındaki yöre halkında komşuluk, yardımlaşma ilişkileri halen devam etmektedir.

- Toros Dağlarında olması nedeniyle bölgenin iklim ve mevsim şartları zorludur. Uzun yıllardır onarılmayan, taş ve ahşaptan oluşan bu binalar rüzgâr, yağmur, kar, güneş ve bitkilerden olumsuz etkilenmişlerdir Bu yüzden sağlıklarını yitirmeye başlamışlardır. (KontROLSÜZ YEŞİLENME, KAR VE YAĞMUR YÜKÜ, KURU SICAKLAR vb. sebeplerden dolayı)

- Sit alanı çalışmalarına yeni başlanan bölgede korumaya alınmayan köy ve mahallelerdeki Düğmeli Ev sayısı fazladır. Yerel yönetimin ve köy sakinlerinin desteği ile daha hızlı adımlar atılmalıdır.

- Ana yoldan uzak olan köylerde, köyün ara yolları bakımsız ve dardır. Araçla ulaşım elverişli değildir.

- Genel olarak tüm köy ve mahallerde aydınlatma sorunları mevcuttur.

- Mahallelerin bulunduğu alanlarda tabela olmaması fark edilmelerini zorlaştırmıştır. Mahalleyi bilenler dışında ziyaretçilerin gelmesini ve ihtiyaç halinde araç ulaşımını güç hale getirmektedir.

- Yöre halkına ve bölgeye ek gelir sağlamak ve kalkındırmak için çalışmalar düşünülmelidir.

Tüm çalışma alanlarının ve bölgenin sahip olduğu olumlu yönler işe şunlardır:

- Yüksek rakımlarda yetişen çok çeşitli bitki türleri bulunmaktadır. Bu bitkilerin tanıtımı ve pazarlaması yapılarak bölgeye ekonomik gelir sağlanabilir.

- Çalışma alanı tarihi açıdan önemli konumdadır. Bu Akseki ve çevresi için en güçlü özellik ve fırsattır. Birçok uygarlığa ev sahipliği yapan ilçede çokça mağara, han, kervansaray kalıntıları, sarnıç, kervan yolu, ipek yolu bulunmaktadır. Alandaki tüm olumlu veriler ve Düğmeli Evler birbirinden bağımsız haldedir. Bütün değerler birbirine entegre edilerek çevre bazında düzenleme ile Düğmeli Evler'in ve diğer sivil mimarilerin görmesi gerektiği önem için planlamalar yapılmalıdır.

- Akseki ve çevresinin kırsal dokusu olan Düğmeli Evler, bulunduğu köy ve mahalleye göre farklı farklı potansiyellere sahiptir. Tarihe tanıklık etmiş sokaklar, tarihi yollar, doğal peyzaj gibi özelliklere sahiptir. Koruma ve yönetim önerisi yapılırken bu yönleri de planlamaya dahil edilmelidir. Bunlar yöre halkının, bölgenin ekonomisine ve tanıtılmasına katkı sağlayacaktır.

- Turizm potansiyeli yüksek olan Antalya iline bağlı olan Akseki ilçesi, birçok doğa sporlarına ev sahipliği yapacak nitelikleri barındırmaktadır. Milli parklar, yabani hayvan sahaları, büyük ormanları, anıt ağaçları, korunan bitki türleri yerli ve yabancı turistlerin gezi turlarına eklenebilir. Böylece bölgeyi cazip hale getirmek, gelen kişi sayısını artırmak mümkün olacaktır. Bölgenin bu değerleri Düğmeli Evler'in farkındalığına da katkı sağlayacaktır.

4.2. ÇALIŞMA ALANININ KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER

Koruma önerisi, kırsal mimari ve alanların sorunları, eksikleri, alanların potansiyelleri ve negatif faktörleri belirlenerek oluşturulmuştur.

- Tescil edilmemiş ve tescil edilmeyi bekleyen birçok Düğmeli Evler bulunmaktadır. Koruma önerisi için öncelikle çalışma alanlarındaki düğmeli evlerin tescil durumları kontrol edilip gereken durumlarda güncellenerek envanter çalışması yapılmalıdır.

- Her yapı kendi içinde ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Kayıt altına alınan mimari mirasın 3R projeleri hazırlanmalı ve gerekli bakım, onarımlar kontrollü, uzman ekiplerin kararı ile yapılmalıdır.

- Birçok güce sahip olan bölgenin barındırdığı değerleri ortaya çıkaracak fiziksel, sosyal, ekonomik projeler geliştirilmelidir.

- Yerel yönetim, köy sakinleri, gönüllüler, uzman kişilerle oluşturulan ekipler, sivil toplum kuruluşları birlikte çalışması gerekmektedir.
- Düzenli olarak yenilenen analizler, tespitler yapılmalıdır. Gerekli aşamalarda doğru müdahale ederek revizyonlar hızlandırılmalıdır. Hızlı sonuçlar alınmasını sağlayan bu düzenleme ile gelecek aşamalar için önemli adımlar atılacaktır.
- Bu çalışmalar sayesinde kültürel süreklilik sağlanarak gelecek nesillere aktarım sağlanacaktır. Böylece bölgesel gelişimin ve çevresel korumanın gelişmesine de katkıda bulunmuş olunacaktır.
- Kültürel miras olan bu evler sadece yapı olarak değil tüm değerleri ile (peyzaj, doğa, somut olmayan kültürel miras gibi) değerlendirilmesi gerekir. Bu gelişmeler burada yaşayan halkın yaşam kalitesini de arttıracaktır.

4.2.1. Tek Yapı Koruması

- Tek yapı koruması, büyük ölçekteki korumaya zemin oluşturmaktadır. Toplu doku halinde olan Düğmeli Evler'in dışında kalan tekil haldeki yapılar uygun onarımlarla korumaya alınabilirler.
- Yapılan gereksiz eklentiler, cephelere zarar veren yeşillikler, mevsimsel oluşabilecek sorunlar, tek yapı koruması kapsamında gerekli müdahaleler ile yapılabilir. Cephe temizliği, basit tamir ve onarımlar; alanında uzman ekip ve kurumlarla birlikte yapılmalıdır.
- Yıkılmış durumda olan evler, çevreye ve kişilere zarar vermeden önlem alınmalıdır.
- Çatı ve cepheler mevsim şartlarına maruz kaldığı için bu bölümlere daha hızlı çözüm üretilmelidir.
- Yerli halkın ve kullanıcıların bilinçlendirilmesinin ardından kimliğe uygunluk prensibi ile kontrollü şekilde müdahaleler ve sıkça denetimler yapılmalıdır. Böylece dokunun sürdürülebilirliğini kolaylaştıracaktır.

4.2.2. Çevre Ölçeğinde Koruma

- İlk koruma örneği yapılan Akseki merkezde ve Cevizli’de, Düğmeli Ev sayısı çok olan ve restore edilen sokak üzerinde çalışmalara başlanmıştır. Zemini, sokak aydınlatması, avlu duvarları ve evleri, dönemin özellikleri taşıyan malzemelerle tekrar düzenlenmiştir. Diğer köy ve mahallelerde de bu uygulamaya başlandığında yapı ve çevresinin ömrü uzamış olacaktır.

- Tüm çalışma alanları incelendiğinde büyük eksiklik olan ulaşım, tabela gibi sorunlar giderilmelidir.

- Genç ve çocuk nüfus için mevcut parklar ve oyun sahaları tekrar düzenlenmelidir. Vakit geçirilecek sosyal faaliyetlere ağırlık verilmelidir.

- Bölgenin ekonomik kaynakları ve iklimi, tarım ile hayvancılığa uygun olmasına karşın günümüzde bu meslekle ilgilenen kişi sayısı çok azdır. Gerekli çalışmalar ile tarım hayvancılığa teşvik sağlanmalıdır. Yerli halkın uzun süreli kalması için tekrar ekonomik faaliyetler artırılmalıdır.

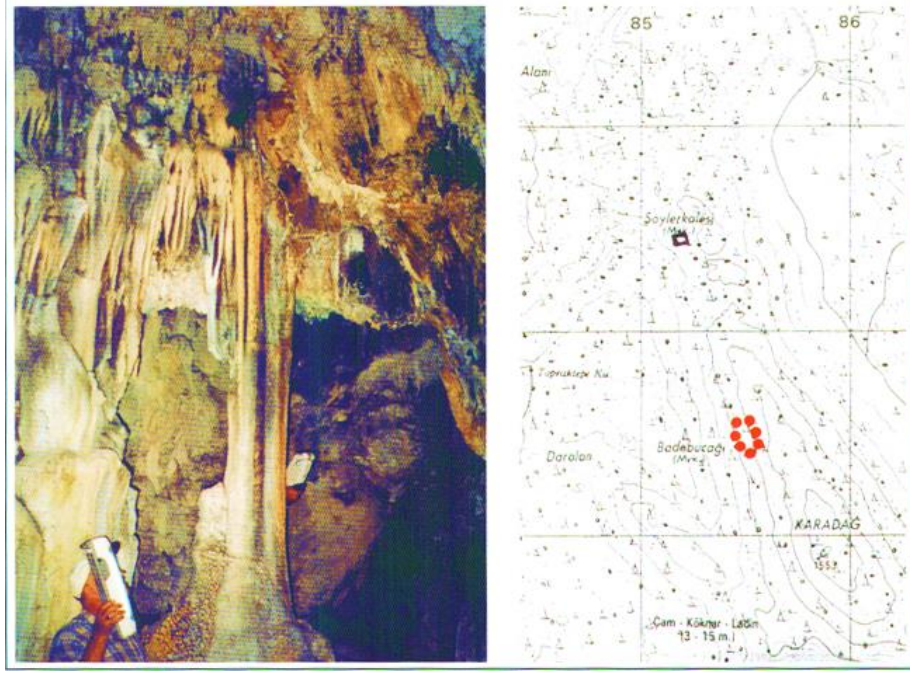
- Betonarme ve niteliksiz olan yapılar tespit edilerek yıkılmalıdır. Kullanılmayan düğmeli evlere tekrar işlev verilmelidir.

- Köyler engebeli ve taşlık alanlara kurulduğu için köy içi yollarının çoğu dar ve bozuk durumdadır. Bu yüzden tekrar düzenlenmesi gerekmektedir.

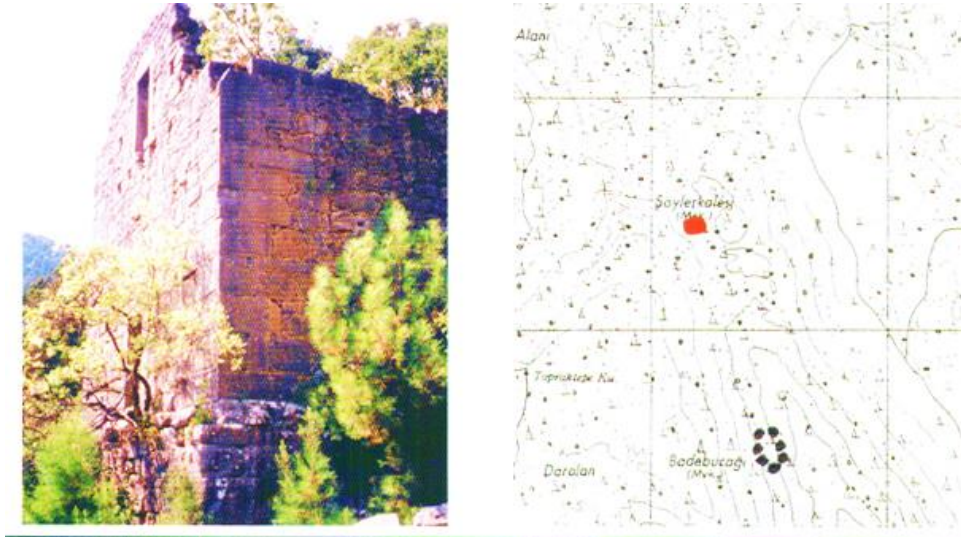
- Her mahalle kendi içinde değerlendirilmelidir. Kendilerine özgü sorunlar, değerler, sahip olduğu potansiyeller yine kendi içinde çözüm önerileri sonuçlandırılmalıdır.

- İlçenin en güçlü yönü tarihi öğeleri barındırmasıdır Sarıhacılar Köyünde bulunan Tarihi Kervan ve Akseki’deki İpek yolu, çalışma alanının yakın çevresinde bulunan mağaralar ve kaleler gezi turların rotalarına eklenerek alan için gerekli tanıtım yapılmalıdır. Yeni işlevler yüklenip geziler düzenleyerek, tarihi mekanları Düğmeli Evler ile entegre programlar düzenlenmelidir. Tarihi yollarda yürüyüşler, turlar düzenleyerek yerli genç nüfusu kapsayan etkinlikler yapılmalıdır. Tüm bu ziyaretler ve geziler yönetim önerisindeki kurallar çerçevesinde yapılırsa kırsal dokuyu bozmadan kontrollü şekilde bu programların devamlılığı sağlanabilir.

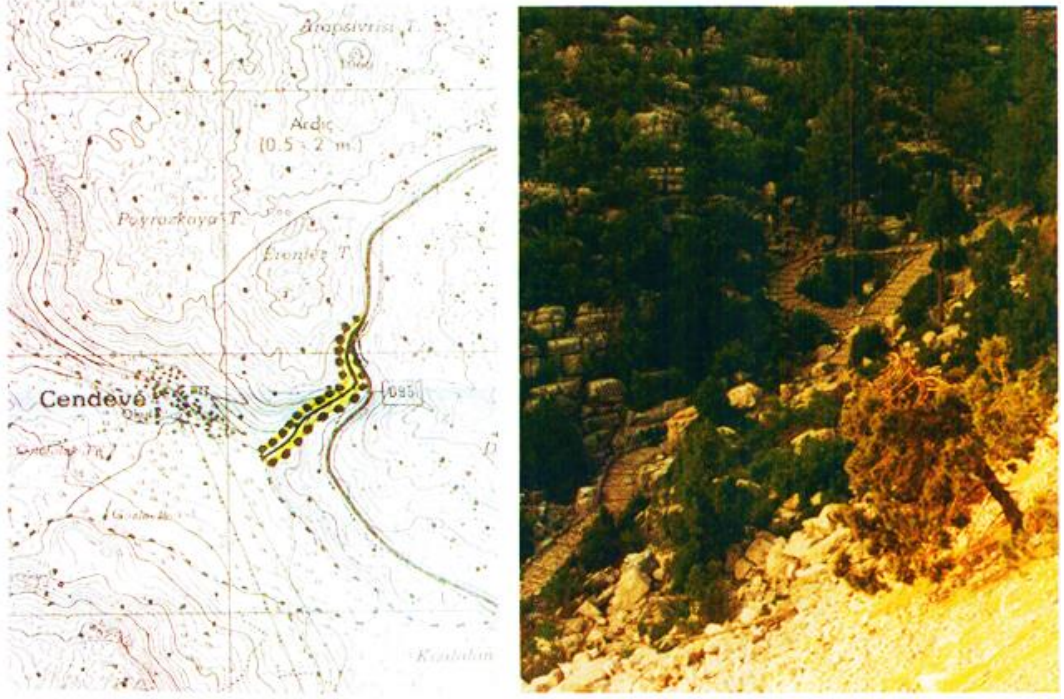
Alanın önemli değerlerinden olan ve Düğmeli Evler dışında farklı tescilli örnekler aşağıda verilmiştir. Bu tarihi yerler, ilçe ve çevresi için değerlendirilmesi gereken önemli çekim merkezleri haline getirilmelidir.

Şekil 4.1 Karadağ Mağarası (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)

Şekil 4.2 Söyler Kalesi (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)

Şekil 4.3 Akseki Antik Yol-İpek yolu (Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2005)

4.3. YÖNETİM MODELİ ÖNERİSİ

Yönetim modeli o alan için tanımlanmış hedeflere ulaşmayı en hızlı şekilde sağlayacak fırsat ve olanakları göz önünde bulundurarak oluşturulan öneridir. Eğitim, turizm, ulaşım gibi konuları da kapsayarak temel mantığı oluşturulmaktadır. Bu bağlamda Düğmeli evler öncelikle tekil, daha sonra yapı grupları şeklinde korumaya alınırken çevre bazında etmenlerle birlikte düşünülerek tüm eksik yönler birlikte değerlendirilmelidir.

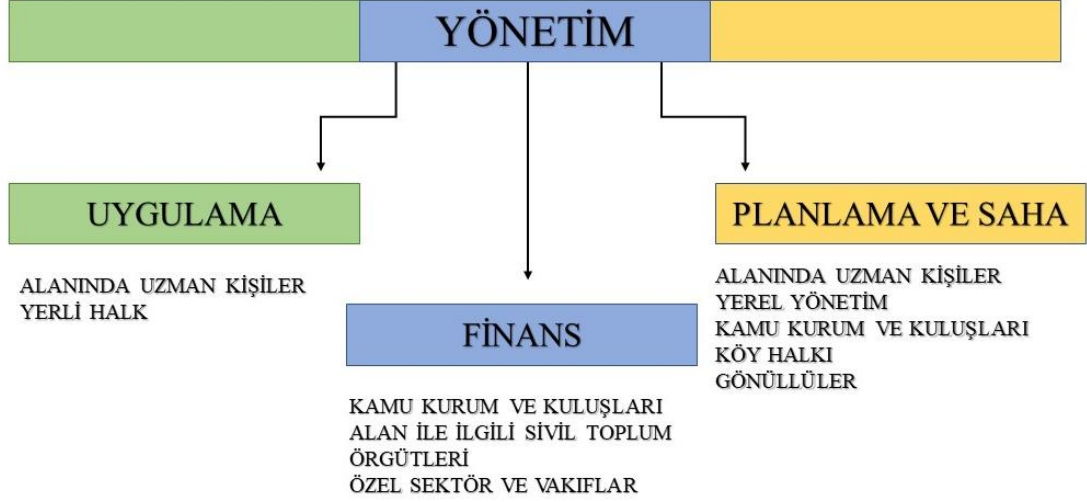
Kırsal yerleşimlerin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için köy tasarım rehberleri hazırlanmaktadır. Dünya’da köy tasarım rehberi olan yerleşimlerden bazı örnekler tablo halinde verilmiştir.⁵⁶

⁵⁶ Çağlar Karahan Bozyel. ‘Bursa-İznik Ömerli Köyü Kırsal Sit Alanı Koruma Projesi’, (Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, 2019), 66.

KÖY TASARIM REHBERLERİ	BÖLGE – ÜLKE	AMAÇ	POLİTİKALAR	İÇERİK	YASAL ÇERÇEVE	HAZIRLAYAN GRUP
BELBROOK	Ohio - U.S	Köyün gelişiminde mimarının tarihi karakterini ve yapılaşma geleceğini korumak.	- Bir yapının bir bölümü veya tümünü yıkılması - Dış cephenin yeniden yapılması - Yeni yapılaşma - İşaretler	Giriş Eski köy bölgesi Köye genel bakış Uygunsuz konum - Yok etme - Değişiklik - Yeni yapılaşma	İmar Yasası'nın 14.maddesinde yer alır. Gelişmelere göre güncelleştirilir. (Bellbrook Zoning Code Article:14) (Planlama Aracı)	Arazi sahipleri, yerleşme sakinleri, mimarlar, ilgili yöre halkı, Köy İnceleme Kurulu
MANHATTAN BEACH						
MANHATTAN BEACH	California – U.S.	Mevcut sokak görünüşleri korumak ve bölgenin karakterine uygun gelişmeyi sağlamak.	- Küçük köy karakterini korumak. - Yaya yolunu korumak, güçlendirmek ve iyileştirmek. - Sokağın ferahlığını korumak ve teşvik etmek	- Bölge-site tasarım - Komşuluk gelişimi - Mimari karakter - Yaya yolu - Peyzaj - İşaretler - Ticaret bölgesi - Gelişimin tanımlandığı bölgeler	Şehir Meclisi tarafından, Şehir Gelişim Planı'nda temel faaliyetler olarak kabul edilir. (Planlama Aracı)	Şehir Planlama Komisyonu
MT. SHASTA MOUNTAIN	California – U.S.	Yerel yapıların tarihi geçmişin yansıtan, dağ mimarisine uygun çekici, konforlu, çağdaş, doğa ile uyumlu bir köy oluşturmak	- Köyün silüet karakteri korunmalı. - Görsel açıdan iyi görünümlü çevreye hakim yaya yolu çözümleri teşvik edilmeli. - Yapıların birbiri ile ve doğal çevre ile uyumu korunmalı ve teşvik edilmeli.	- Giriş - Yasal çerçevesi - Peyzaj -Yapılaşma ve kamusal alanlar -Yapılaşma ve peyzaj detayları	Mt. Shasta Şehrinin Mimari İnceleme Yasası olarak kabul edilir. Bölüm: 18.60 (City of Mt. Shasta's Architectural Review Ordinance Chapter: 18.60)	Şehir Planlama Komisyonu
MT. SHASTA MOUNTAIN						
EAST MEON	Hampshire Birleşik Krallık	Köydeki kötü görüntüleri iyileştirmek ve yöresel karakteri sürdürülebilirliğini sağlamak.	Yeşil doku korunmalı. Yeni çiftlik yapılaşma etkileri düşünülmeli. Meon nehri doğal hali vadi ile korunmalı. Açık ve kapalı alanlar arasındaki dengenin sürekliliğini sağlamak.	- Giriş - Kır çevresi -Yapılaşma - Açık alanlar - Köy yaşamı - Tasarım raporu - Yöntem - Steering grup	Bölge Danışma Kurulu, Bölge Konseyi (EHDC) tarafından planlama aracı olarak benimsenmiş ve yıllık toplantı gündemine alınmıştır.	Planlama Grubu: Başkan Veznedar Sekreter Dört parti başkanı İki vatandaş Tanıtım sorumlusu İki bölge meclisi üyesi
MANCHESTER	İngiltere'nin Kuzeyi	Bölgenin gelişimini ve sürdürülebilirliğini tarihi çevre içinde sağlamak.	- Köyün tarihi yapısını korumak. - Tarihi küçük yerleşme özelliklerini korumak. - Yapılaşmaların tarihi görüntüye zarar vermesini önlemek.	- Giriş - Köy için hedefler - Tasarım kontrol bölgesi - Tarihi merkez bölge - Tarihi koruma bölgesi - Bölgeye genel bakış	Vermont Arazi Kullanım Yönetmeliği altında yer alır (Act.250). Her beş yılda bir güncelleştirilir. Planlama aracı olarak Yönetmelikte yer alır.	Bölge uzmanları
MANCHESTER						
ROLLESTON	Staffordshire Birleşik Krallık	Gelişme sürecinde, bölgenin tarihini, yöresel yaşam ve çevresini ortaya çıkarmak.	Yöresel karaktere uygun, çağdaş çevreler oluşturmaya rehberlik etmek.	Giriş Toplum, Ekonomi, Çevre, Yerleşim, İletişim-gelişmeler, Sokak mobilyaları - işaretler ve Rehberleri Harita Sonuç	East Staffordshire Bölge Meclisi Yerel Planı'nda, ek planlama rehberi (SPG) olarak kabul edilir.	- Kırsal Çevre Komisyonu - Rolleston Bölge Konseyi - Rolleston Methodist Kilisesi - Köy Halkı

Şekil 4.4 Köy Tasarım Rehberi (Bozyel Karahan, 2019)

Bu örnek tablodan, çalışma alanının günümüz durumundan, zayıf ile güçlü yönlerinden, sorun ve değerlerinden yola çıkılarak koruma için yönetim modeli önerisi planlaması yapılmıştır. Öneri modelin adımları Şekil 4.5’ te görülmektedir.

Şekil 4.5 Düğmeli Evler için Yönetim Modeli Önerisi

4.3.1. Yönetim Modelinin Amaç ve Hedefleri

Yönetim modelinin amacı Düğmeli Evler ve çevresinin iyi şekilde korunup yönetilmesi için gerekli tüm unsurlarla değerlendirme sağlamaktır. Koruma ve yönetim birlikte yürütüldüğünde, belge, arşiv tekniği ile çalışıldığı için gerekli noktalarda ve gerekli zamanlarda hızlı müdahale edilmesine yardımcı olacaktır. Sorunlar erken teşhis edilip, gereken basamaklarda müdahale edilerek kırsal dokunun ve yapıların kimliklerinin korunması sağlanacaktır. Yıkılma, yanlış müdahale gibi unsurları ortadan kaldırılmasına yardımcı olacaktır. Böylece kültürel mirasın sürdürülebilirliğine katkı sağlanacaktır.

Yönetim modeli; Düğmeli Evler’in kültürel önemini ve değerlerini tanıtmaya, ulaşım, yol ve yapı restorasyonu yapılarak yeniden inşa edilmiş kısımlarda ziyaretçi yönetimine yönelik çalışmalar yapılmasına olanak sağlayacaktır.

Gerekli altyapılar geliştirilerek çalışma alanlarının sahip olduğu değerlere zarar vermeden, alanda sağlanacak imkânlar ile yerel toplumun sosyal ve ekonomik bakımdan gelişmesine yardımcı olacaktır. Oluşturulan modeli planlama ve saha kısmında bulunan kişiler sayesinde anlık ve yeni sorunlar kolayca belirlenecektir. Halkın ve resmi kurumların birlikte çalışması bu yüzden önemlidir. Finans basamağı ise gerekli işlemler belli bir bütçe ve külfet getirdiği için maddi destek gerekmektedir. Sponsor ve yatırımlar sayesinde yerel yönetimi ve halkı zor duruma sürüklemeyen en doğru onarımlar yapılmış olacaktır. Uygulama basamağında ise yine halk ve alanında uzman ekipler sayesinde doğru ve hızlı kararlar ile evlerde işlemler yapılacaktır. Bir bölgenin kültürel mirasının korunmasında halkın bilinçlenmesi ve yardım etmesinin önemi bu tabloda da açıkça görülmektedir.

Uygulama gereken durumlarda, planlama ve saha aşaması için başvurulacak yerler çalışma alanlarına göre farklılık göstermektedir. Akseki; ilçe, Cevizli, Belenalan, Sarıhacılar ise mahalle oldukları ve kentsel sit alanı olarak kabul edildikleri için Akseki Belediyesi ile birlikte Antalya Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu'na başvurulması gerekmektedir. Değirmenlik ise mahalle statüsünde olmasına karşın henüz koruma altına alınmadığı için sadece Akseki Belediyesi aracılığıyla işlemlerini gerçekleştirebilmektedir.

4.3.1.1. Kısa Vadeli Hedefler

- İlk olarak biyolojik etkiler sebebiyle yapılarda meydana gelen sorunlar ortadan kaldırılmalıdır.
- Koruma bilinci oluşturabilmek için yöre halkına, genç ve çocuklara eğitim verilerek bilinçlendirilmelidir. Gerekirse okullarda eğitim programları düzenlenmelidir
- Yapı sahiplerinin zorunlu durumlarda yaptığı müdahaleler yerel yönetimin bilgisi dahilinde uzman ekiplerce takip edilmelidir.
- Günlük gezilerle tanıtım programları hazırlanmalıdır.

- Yapıları etkileyecek doğal ve insan faktörlü risklere karşı önlemler alınmalıdır.
- Kontrollü şekilde pansiyonculuk sistemine teşvik düzenlemesi yapılmalıdır.
- Çalışma alanındaki her mahalleden aslına ve tekniğine uygun yapılan Düğmeli Evler belirlenerek, Kültür Evi olarak düzenlenebilir. Bu evler danışma birimi olarak kullanılarak yönlendirme, karşılama, bilgilendirme gibi tanıtım amaçlı işlere cevap vermesi sağlanmış olunacaktır.

4.3.1.2. Uzun Vadeli Hedefler

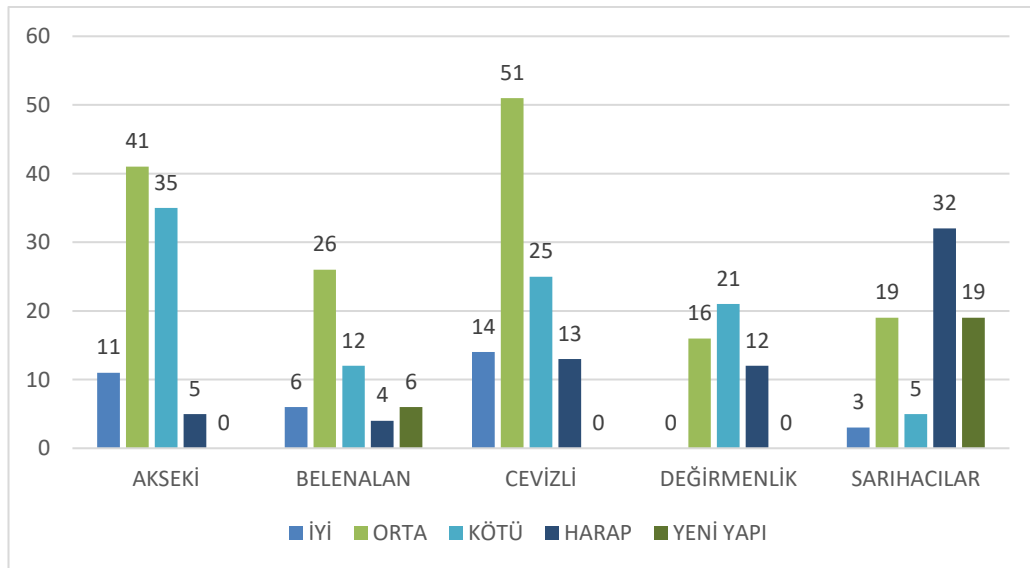
- Yakın çevrede uygulanmış yönetim modelleri incelenerek var olan yönetim modeli güncelleştirilmelidir.
- Doğal düzene ve yöre halkına zarar vermeyecek şekilde, diğer benzer örneklerdeki kırsal yapılar gibi (Safranbolu evleri gibi) sokak düzenlemesi olan alanların sayısı artırılmalıdır.
 - Resmi ve kamu kuruluşları ile birlikte çalışılmalıdır.
 - Her yıl düzenli olarak kültür etkinlikleri yapılmalıdır.
 - Yabancı ziyaretçiler için broşür gibi yayınlar hazırlanmalıdır.
 - Yöreye katkı sağlamak için bölgenin önemli simgeleri ile hazırlanacak hediyelik eşyalar satışa sunulmalıdır.
- Teknolojik gelişmelerden ve medyadan faydalanılarak reklam ve tanıtımlar yapılmalıdır. (sosyal medya, yazılı görsel medya vb.)
- Meslek liseleri ve üniversitelerde taş işçiliği alanında derslerin ve eğitimlerin yapılması için gerekli adımlar atılmalıdır.
 - Tüm veriler belirli aralıklarda kontrol edilerek yenilenmelidir.
 - İlçede bulunan, korumaya alınan veya alınmayan tüm köy ve mahallelerde bu uygulamalar paralel yürütülmelidir.
- Gelen ziyaretçiler daha çok vakit geçirmesi ve kalma sürelerini artırmak için kontrollü şekilde konaklama mekânları oluşturulmalıdır.

- Yaz ve kış mevsimleri için ayrı önlemler alınmalıdır. Yazın hareketli olan çalışma alanlarının kış mevsiminde de yerli yabancı turistler için faaliyetler düşünölmelidir. Yüksek rakıma sahip Toros Dağlarında konumlanan Akseki ve çevresindeki bölgelerde kışın kar yağışları yoğun şekildedir. Kar sporları, yürüyüşler ile dört mevsim alanı canlı tutmak ve ziyaretçi kabul etmek hedeflenmelidir.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Antalya İli'ne bağlı olan Akseki ilçesi, tarihi ve kültür değerlerinin yanında önemli dönem izlerini taşımaktadır. Bölgenin özgünlüğünü, yaşam biçimini, bünyesindeki değer ve zenginliği, mevsimsel, iklimsel şartlara çözümünü gösteren kırsal mimarinin adı; Akseki ve çevresinde **Düğmeli Ev** olarak bilinmektedir. Düğmeli Evleri korumak için çalışmalara yakın dönemde başlanması nedeni ile bugüne kadar çok sayıda ev yıkılarak yok olmuştur. Bilinçsiz şekilde yapılan müdahaleler ile özgünlüğünü kaybetmiş veya kullanılmayarak terk edilmiş bu evler, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan kültürel miras örneklerindedir.

Çalışma alanındaki birçok köy ve mahalle arasından bu alanların seçilme sebeplerinden en önemlisi, Ormana ve İbradı gibi ilçelerdeki düğmeli evlerin gerekli ilgi ve önemi gördüğü kadar bu yerleşim yerlerindeki evlerin de gerekli değeri görmesine katkı sağlamaktır. Bu yüzden farklı durum ve örneklerin olduğu beş mahalle belirlenerek öncelikle sahada fotoğraf ile durum tespiti yapıldı. Belediyeden alınan yazılı kaynaklar ile alan hakkında genel bilgiler elde edilerek kitaplar, makaleler, tezler ve arşiv haberleri ile kaynak taraması yapıldı. Tüm bu çalışmalar sonucunda mahallelerdeki Düğmeli Evler'in son durumları, her biri ayrı olarak listelenerek aşağıdaki grafik oluşturuldu.

Şekil 5.1 Çalışma alanlarındaki genel durum tablosu

Grafiğe bakıldığında bu evlerin yakın tarihlere kadar çok sayıda kayıplar verdiğini ve sayı olarak gittikçe azalmaya devam ettiğini görmekteyiz. İyi durumda olan düğmeli ev sayısının az, kötü, harap durumdakilerin ise sayısının çok olması, koruma ve yönetim düzenlemesinin alan için ne denli gerekli olduğunu göstermektedir.

Ortaya çıkan bu veriler ve daha önce alan ile ilgili çalışmalar sonucunda, korunması gereken değerlerimiz üzerine bilincin artırılması fikri odaklı yönetim modeli önerisi hazırlanmıştır. Yerli halkın ve ziyaretçilerin önemli rol oynadığı bu çalışmada, tek yapı ve çevre ölçekli yapı koruması için önlemler, alanın tüm tarihi değerleri, uzun ve kısa vadede neler yapılabileceği belirlenmiştir. Yaşayan halkı ekonomik sıkıntıya sürüklemekten gerekli desteklerle erken önlem alınması ve kültürel dokunun sürekliliği bu yönetim modeli önerisi ile destekleneceği düşünülmektedir. Kısmen başlanan sit alanı çalışmaları yaygınlaştırarak, koruma ve yönetimin paralel yürütülmesi ile bu evlerin gereken önemi görmesi hedeflenmektedir.

Yapılan bu tez çalışmasının, yerel yönetim, yerli halk, yerli ve yabancı turistler, alanda çalışmak isteyen gönüllüler için ön bilgi ya da başlangıç aşaması niteliğinde olması düşünülmüştür. Kaybolmakta olan kültürel değerimizi yazılı belgelerle kayıt altına alarak arşivlemek, erken önlem almayı ve korumanın devamlılığını sağlamış olacaktır. Gerekli yaklaşım ve çalışmalar ile gelecek nesillere aktarılması amaçlanan Düğmeli Evler için yapılan bu tez çalışması, bundan sonraki zamanlarda yapılan çalışmalar için yönlendirici olması amacı ile düzenlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Akgün, T.** (2013). *Kırsal Mimari Mirasın Korunması Bağlamında Bayburt Kırsal Geleneksel Evi*. Trabzon: Yüksek Lisans Tezi,
- Akseki Belediyesi.** Plan Proje Müdürlüğü Arşivi
- Antalya.** (2005). T.C. Antalya Valiliği Kültür Envanteri.
- Antalya Valiliği.** (2010). *Dünden Bugüne Antalya..* Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- Bakışlı, D.** (2019). *Antalya İli Akseki İlçesi Sarıhacılar Köyü Özgün Yapısal ve Mimari Özelliklerinin Belirlenmesi*. İstanbul: Yüksek Lisans Tezi.
- Büyükkal A.** (2019). *Antalya Yöresi Mimarisinde Ahşap Malzeme Kullanımı*. İstanbul: Yüksek Lisans Tezi.
- Çelebi, T.** (2012). *Akseki Cemerler Köyü Ahmet Yılmaz Evi Restorasyon Projesi*. İstanbul: Yüksek Lisans Tezi.
- Çekül Vakfı,** (2012). *Anadolu'da Kırsal Mimarlık*. Bursa: Uluslararası Kırsal Yaşam, Kırsal Mimari Sempozyumu.
- Çınar, H.** (2014) *Anadolu Kırsal Mimarisinin Oluşum Mantığı: Yer Değiştiren Kesmez Köyü'nde Mekan ve Mekan Düzeni*. Konya: Yüksek Lisans Tezi.
- Durak, Atilla.** (2015). *Ben Akseki'yim*. İstanbul: y.y.
- Eres, Z.** (1999). *Kırklareli'nin Mimarlık Kültürü Üzerine Araştırmalar*, Journal of Archaeology & Art Arkeoloji ve Sanat Dergisi.
- Günay, R.** (2017). *Ormana Toroslarda Bir Köy*. İstanbul:Ege Yayınları.
- Hadimli, H.** (2008). *Akseki İlçesi'nin Coğrafyası*. Erzurum: Doktora Tezi.
- İncedemir, Ş.** (2019). *Kullanım Düzeyinin Kırsal Mimari Mirasın Korunmasına Etkisinin Tespiti: Çimi, Sarıhacılar, Emiraşıklar Köyleri (Akseki, Antalya)*, Antalya: Yüksek Lisans Tezi.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi-Bimtaş Arşivi.

Karahan Bozyel. Ç. (2019). *Bursa-İzmit Ömerli Köyü Kırsal Sit Alanı Koruma Projesi*. İstanbul: Yüksek Lisans Tezi.

Karayazı, S. S. (2015). *Akseki İlçesi, Belenalan Köyü Kırsal Mimari Doku Özelliklerinin Değerlendirilmesi*. Ankara: Yüksek Lisans Tezi.

Manav, K. (2018). *Geleneksel Bir Mesken Tipinin Turizmde Çekicilik Potansiyelinin Araştırılması: Düğmeli Evler Örneği (Akseki Dağlık Çevresi/ Antalya)*. Çanakkale: Yüksek Lisans Tezi.

Manav, K. (2017). *Geleneksel Bir Mesken Tipinin Turizmde Çekicilik Potansiyelinin Araştırılması: 'düğmeli evler' (Antalya örneği)*, Doğu Coğrafya Dergisi, 22/37-215/240.

Merey, L, Ş. (1985). *Boğaziçindeki Milli Saraylarımızın Stürüktürel Koruma Problemleri ve Restorasyon İçin Gerekli Örgütlenme*, TBMM Milli Saraylar Sempozyumu, Bildiriler.

Rapoport, A. (1969). *House Form and Culture*. London: Prentice Hall Inc.

Saatçi S. ve Uluengin M. B. (2016) *Kırklareli ve Geleneksel Evleri*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları.

Şayın, G. (2016). *Denizli Hisarköy (Attuda) Kırsal Mimari Mirasın Doku Analizi ve Koruma Sorunları*. İzmir: Yüksek Lisans Tezi.

Suher, H (1966). *Yerleşmeler ve Özel Fonksiyon İlişkileri*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası.

Yıldız, F. Ö. (2019). *Kırsal Mimaride Koruma Sorunları*. İstanbul: Yüksek Lisans Tezi.

Url-1< <https://www.google.com/> >.erişim tarihi 16.10.2019.

Url-2< <https://tr.wikipedia.org/> > erişim tarihi 1.5.2020

Url-3<<http://kirklareliprojesi.org/geleneksel-koy-mimarisi/>> erişim tarihi_19.04.2020

Url-4<<http://www.akseki.bel.tr/>>erişim tarihi 16.10.2019.

Url-5< <https://www.emtgreece.com/tr/settlements/pagoneri-geleneksel-koyu> >erişim tarihi 30.05.2020.

Url-6<<https://www.odtumd.org.tr/wp-content/uploads/flipbook/114/files/basic-html/page41.html> >erişim tarihi 31.05.2020

EKLER

Ek A : Lügatçe.

Ek B : Akseki Kentsel Koruma Amaçlı İmar Planı (Akseki Belediyesi)

EK C: Belenalan Köyü kentsel sit paftası (Akseki Belediyesi)

EK D: Cevizli Beldesi Koruma Alanı , Arkeolojik ve Kentsel Sit Alanları (Akseki Belediyesi)

EK E: Sarıhacılar Köyü Kentsel Sit Alanı Paftası (Akseki Belediyesi)

EK A: Lügatçe

Yörede kullanılan terimler ve anlamları şu şekildedir.

Ahıraltı: Zemin kattaki giriş mekanı.

Aralık: Akseki'nin kırsal yerleşmelerindeki konutlarda birinci katta merdivenin ulaştığı sofadan ahşap bölücü bir duvarla ayrılan koridor

Andız: Yapının taş duvarlarındaki düğmelerin malzemesi olarak kullanılan ardıç ağacı.

Borta: Yöredeki evlerin ana giriş kapısı

Çardak, Ayazlık: Geleneksel yapılarda bulunan iki veya üç kotlu açık mekân.

Bazı yapılarda çardağa sofadan geçilerek ulaşılırken, bazılarında sofa ve çardak arasında "aralık" mekânı yer almaktadır

Çivileme: Akseki ve yöresinde harç kullanılmadan örülen duvarlara uygulanan bir yöntemdir. Bu yöntemde derzlere tuğla ve kiremit parçaları sıkıştırılır ve duvar kireç esaslı harç kullanılarak sıvanır.

Daraba: Ahşap bölücü duvar

Destur: Yapının beden duvarlarında bulunan hatıllar arasındaki mesafe. Bu mesafe yapıdan yapıya 30-60 cm arasında değişebilir.

Düğme, Peştivan, Piştuvan: Yapının beden duvarları boyunca uzanan ahşap hatılları birbirine bağlamak için kullanılan kısa lata. Düğmelerin boyutları değişmekle birlikte 7x7 /8x8 cm olanları yaygındır. Düğmeler duvarlardan 10-15 cm kadar dışarıda bırakılır.

Düver, Düğer: Çatı strüktürünü oluşturan daire kesitli aşıklar.

Hatıl: Taş duvarlarda piştuvanları birbirine bağlayan ahşap elemanlar.

Katran: Döşeme kirişlerinin malzemesi olarak kullanılan sedir ağacı.

Kabur: Hatılların üzerine konulan piştuvan.

Pedavra/Padavra: Köknardan ve ladinden elde edilen, çatı örtüsü olarak kullanılan ince tahta.

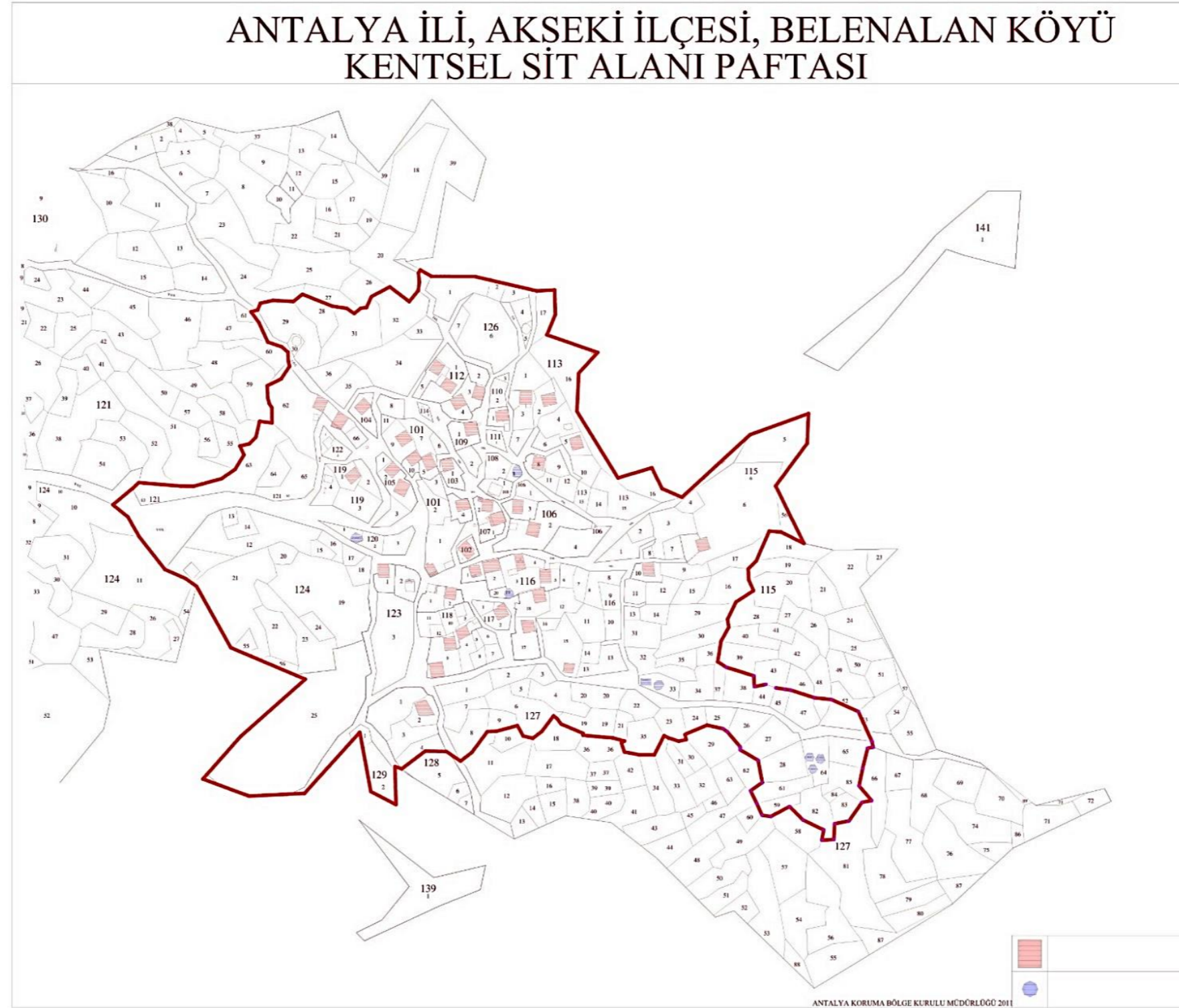
Sakar sıva: Kimi yapılarda kuru duvar üzerine uygulanan kireç esaslı sıva.

Semerkandi: Yapıların bahçe duvarları üzerinde bulunan, mahremiyeti sağlamak amacıyla çakılmış, ahşap yonga levhalar.

Şahnişin: Ahşap çıkmalı yapılarda, pencerelerin çevrelediği yaşama mekânı.

Yonga: Kiremit altı tahtası olarak mertekler ile kiremit arasına düzensiz bir şekilde yerleştirilmiş ahşap parçaları. Kiremitin kullanılmadığı dönemlerde çatı kaplaması olarak yonga kullanılmıştır. (Çelebi, 2012/ Günay, 2017)

EK C: Belenalan Kentsel Sit Paftası (Akseki Belediyesi)

ANTALYA İLİ, AKSEKİ İLÇESİ, CEVİZLİ BELDESİ
KORUMA ALANI, ARKEOLOJİK VE KENTSEL SİT ALANLAR

EK E: Sarıhacılar Kentsel Sit Alanı Paftası (Akseki Belediyesi)

**ANTALYA İLİ, AKSEKİ İLÇESİ, SARIHACILAR KÖYÜ
KENTSEL SİT ALANI PAFTASI**

